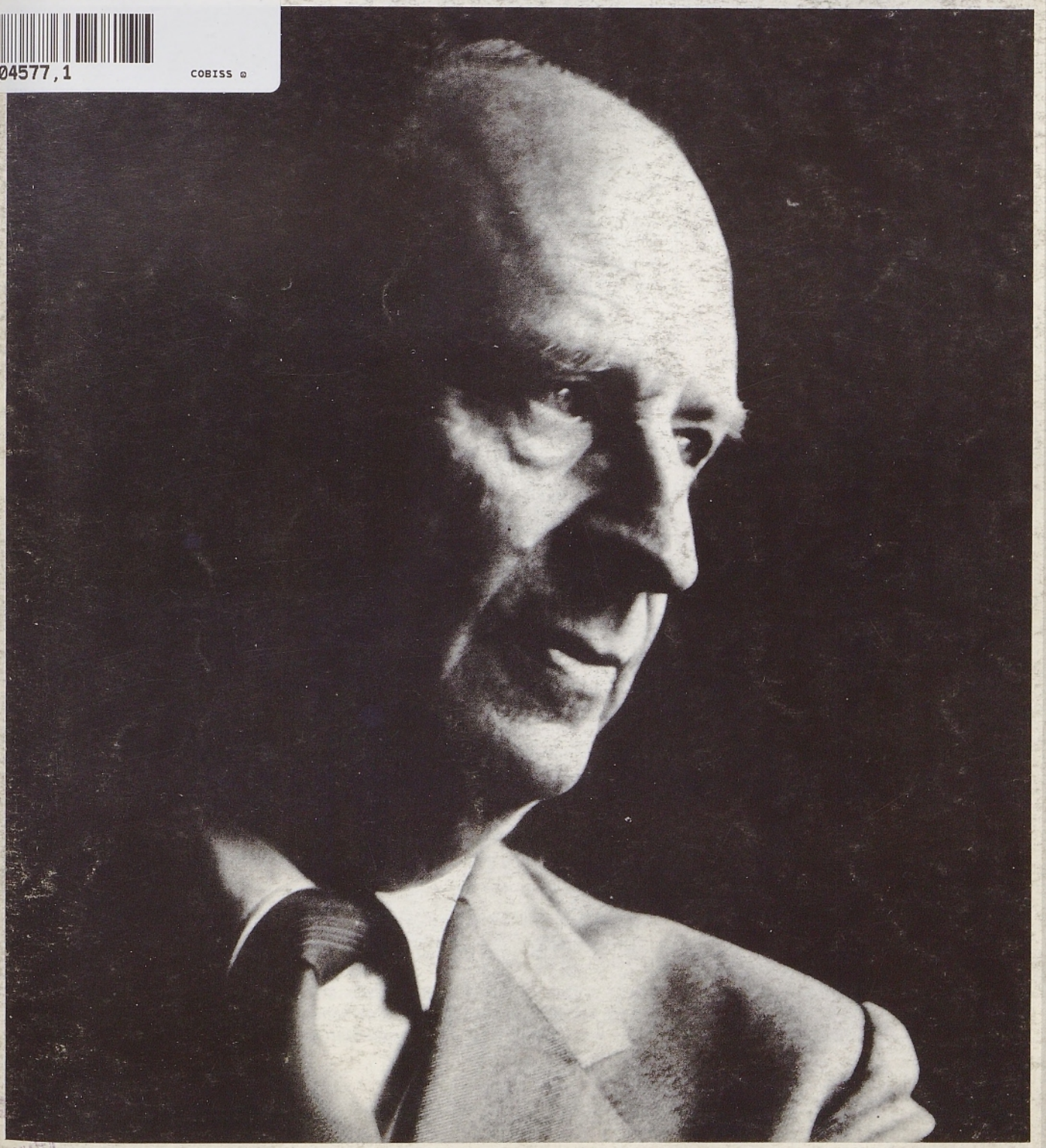

Mladika

1-93

ARODNA IN UNIVERZITETNA KNJIŽNICA
7
117 986 1993
04577,1
COBISS

nik - januar 1993 L. 3000
le - gennaio 1993

MLADIKA 1

IZHAJA DESETKRAT V LETU
LETO XXXVII. 1993

KAZALO

Kje so naši bralci	1
Mladika 1993 — bolj današnja, bolj živa	2
Jože Cukale: Božič nad Bengalijo; Trenutki	2
Pavle Zidar: Nebesa	3
Slovenci za danes: Zorko Simčič (2. del)	4
Mogoče vas bo zanimalo vedeti, da... Vladimir Kos: Pridi spet!	7
Vojko Arko: Spomini na andinista Davorina	9
Uspehi Slovencev po svetu	10
Janko Jež: Osimo II.	12
Pod črto	13
Drago Štoka: Korespondenca Tončič-Puc	16
J. Jež: Tržaški župan Staffieri in Domenico Rossetti	17
Naše mesto na odru SSG	18
Antena	19
Zora Tavčar: Duhovno življenje	23
Vida Valenčič: Posvet o manjšinski problematiki	24
Martin Jevnikar: Zamejska in zdomska literatura (Dušan Jelinčič; Igor Škamperle)	25
Ocene: Monografija o M. Bambiču (Magda Jevnikar); Knjižni dar celo- lovske Mohorjeve (M. Jevnikar); At- las Slovenije (Gabrijel Devetak); Konec PSBL (M. Jevnikar); Rado Lenček: Začetki znanstvenega pre- učevanja... (M. Jevnikar); Mono- grafija o Plečniku (Lev Detela); Koncertna sezona GM (Tomaž Simčič)	27
Novice knjižnice Dušana Černeteta (22)	32
Na platnicah: Pisma; Čuk na Obeli- sku; Listnica uprave; Za smeh	
Priloga: RAST 77-93	

Zunanja oprema:
Edi Žerjal

Uredništvo in uprava:

34133 Trst, Italija, ulica Donizetti 3
tel. 040/370846 - fax 040/633307
Lastnik: SLOVENSKA PROSVETA
Reg. na sodišču v Trstu št. 193

Član USPI
(Zveze italijanskega
periodičnega tiska)

Posamezna številka Mladike stane
3.000 lir. Celoletna naročnina za Ita-
lijo 30.000 lir; nakazati na poštni te-
koči račun 14470348 — Mladika -
Trst. Letna naročnina za Sloveni-
jo 30.000 lir ali enakovreden znesek
v drugih valutah. Druge države
37.000 lir (ali enakovreden znesek v
tuji valuti), po letalski pošti 48.000 lir.

Tisk in fotostavek:

«graphart», Trst, Drevored D'Annunzio 27/E
tel. 040/772151

Pisma v tej rubriki izražajo mnenja dopisnikov in ne obvezujejo uredništva

»DANES JE POGNALA MLADIKA...«

MLADIKI in uredniku
iz INDIJE.

Kristus je dar Očetov vsemu človeštvu
in vsakemu osebno.

Naj mu Mladika, kot je doslej, tudi v
Novem letu vrača ljubezen za ljubezen,
vošči iz Bengalije

Jože Cukale d.j.

11/12/92.

(Voščilo je poslal s priloženim akvarelom,
lastnim izdelkom, saj je pisatelj in slikar).

SLOVENSKO PASTORALNO ZBOROVANJE V TRSTU?

Od časa do časa berem izjave, da se
pripravlja slovensko pastoralno zborovan-
je v Trstu. Zadnje tako izjavo sem bral v
intervjuju z novim odgovornim urednikom
Katoliškega glasa Dušanom Jakominom.
Priprave, da potekajo že dalj časa. Rad bi
vedel, kakšne so te priprave. Vem, da je

UREDNIŠKI ODBOR: Lilijana Filipčič, Ivo Jevnikar, Marij Maver (odgovorni urednik), Saša Martelanc, Sergij Pahor, Ester Sferco, Tomaž Simčič, Marko Tavčar, Zora Tavčar, Edvard Žerjal in Ivan Žerjal.

SVET REVIJE: Lojzka Bratuž, Silvija Callin, Marija Češčut, Danilo Čotar, Albert Miklavc, Peter Močnik, Aleksander Mužina, Milan Namac, Marijan Pertot, Ivan Peterlin, Alojz Rebula, Peter Rustja, Breda Susič, Lojze Škerl in člani uredniškega odbora.

bila pred časom narejena neka anketa, ki
pa ni dosegla vseh župnijskih skupnosti
in je zdaj menda čisto zamrla. Vsaj v žu-
pniji, v katero spadam, je tako. Kako je po-
tem s tem?

(Podpis)

MLADIKA POVEZUJE

Denver, 6. Prosinca 1993
Cenjeni!

Prilagam ček za 50 dolarjev, kar je za
Mladiko za leto 1993. Lepo se Vam zah-
valjujem za redno pošiljanje in vse uslu-
ge ter Vam z ženo želiva mnogo uspehov.

Deset let sem preživel v Trstu: 1945-
1955. Imam nekaj zelo lepih spominov:
delo pri Radijskem odru, Slovenski pro-
sveti, Škrjanček, nedeljska maša pri Sv.
Antonu Novem, poletne kolonije za Do-
brodelno društvo in Vincencijevo konfe-
renco in seveda osnovnošolski ter gimna-
zijski pouk. Vmes je bilo precej bridkih ur.
Prijetno mi bodo ostali v spominu: prof.
Peterlin, Šah, Jevnikar, Klakočer, Javor-
nik, Kregar.

Zdaj na večer svojega življenja bom re-
kel s starčkom Simeonom: »Gospod, od-
pusti svojega služabnika; vlogo, ki si mi
jo dal, sem odigral, narod, v katerem sem
bil rojen, sem učil, ljubil in branil.«

Prav lepo Vas pozdravljava
Martin in Vera Globočnik

Spoštovani urednik!

...

Uspešno novo leto tudi Mladiki, pre-
berem jo od A do Ž. V zadnji številki mi
je bilo všeč pismo sestre iz Indije, pogo-
vor z gospo Finkovo in članek Dušana
Čopa.

Lepo Vas pozdravljam ob spominu na
pokojne gospo in gospoda Peterlinova.
Ljubljana, 21.12.1992

(podpis)

3. stran platnic IIII➡

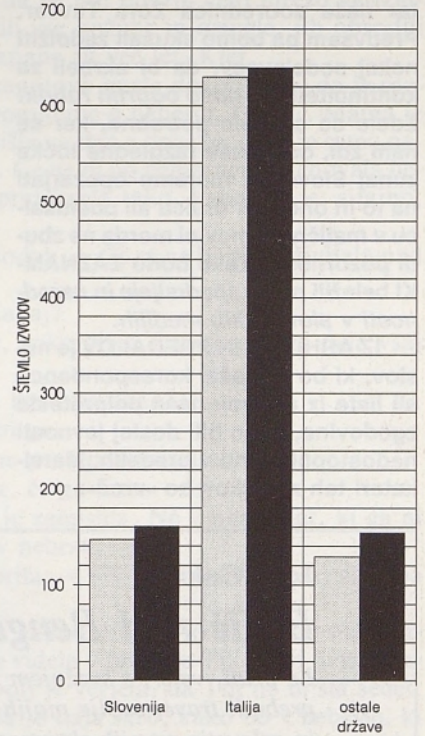
SLIKA NA PLATNICI: Letošnji nagrajenc
iz Prešernovega sklada pisatelj Zorko
Simčič... »aetatis suae LXXI...«

Kje so naši bralci

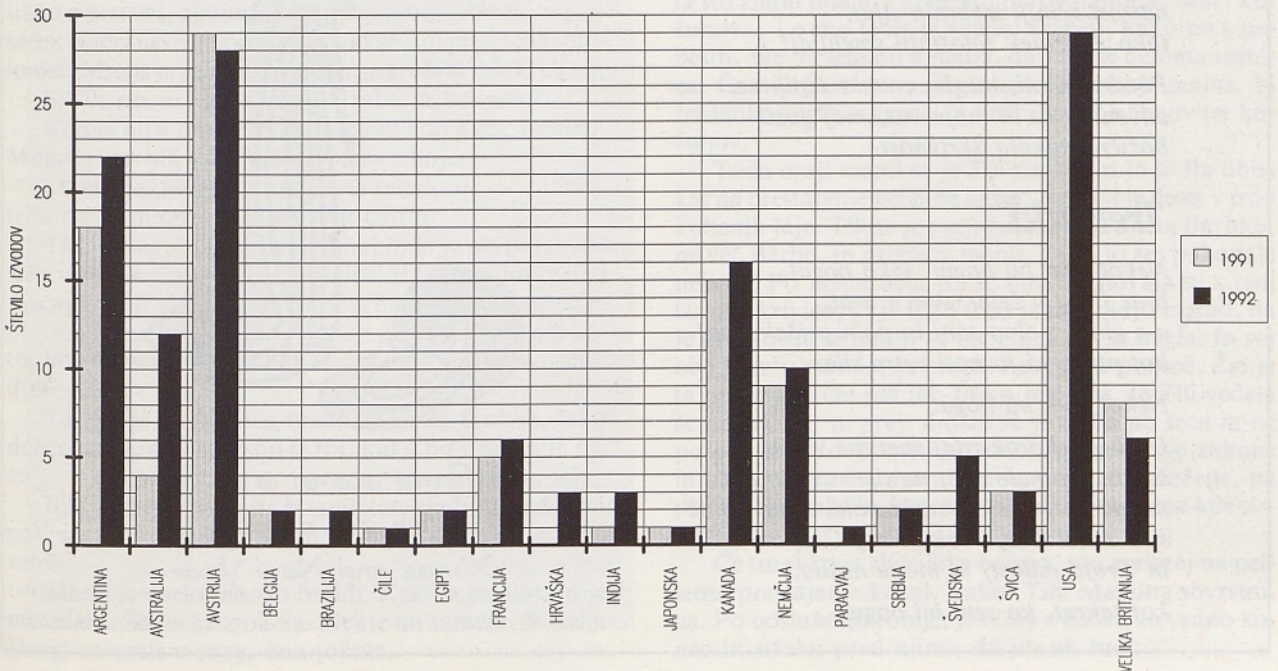
Radovedni smo bili, odkod so bralci Mladike, kje Mladiko berejo in kod je razširjena. Da bi vsaj približno izvedeli za odgovor na ta vprašanja, smo povprašali naš kompjuter, odkod so naši naročniki. Izrisal nam je razpredelnice in diagrame, ki jih tu objavljamo. Kar presenečeni smo bili, ko smo ugotovili, da je Mladika razširjena po številnih državah in po vseh kontinentih. Razveseljivo je tudi, da se krog naših bralcev širi, kot je razvidno iz istih diagramov. Toda prepričani smo, da je še marsikdo, ki bi Mladiko rad vzel v roke, če bi ga kdo nanjo opozoril. Zato se v začetku leta, v prvi številki, ki izhaja v mesecu, posvečenem dobremu tisku, obračamo na vse bralce in naročnike s prošnjo, da bi Mladiko priporočali in naročali ne samo zase, ampak tudi za svoje prijatelje in znance.

Število naročnikov v Sloveniji, Italiji in tujini — leti 1991 in 1992

DRŽAVA	1991	1992
ARGENTINA	18	22
AVSTRALIJA	4	12
AVSTRIJA	29	28
BELGIJA	2	2
BRAZILIJA	0	2
ČILE	1	1
EGIPT	2	2
FRANCIJA	5	6
HRVAŠKA	0	3
INDIJA	1	3
ITALIJA	630	639
JAPONSKA	1	1
KANADA	15	16
NEMČIJA	9	10
PARAGVAJ	0	1
SLOVENIJA	147	161
SRBIJA	2	2
ŠVEDSKA	0	5
ŠVICA	3	3
USA	29	29
VELIKA BRITANIJA	8	6
SKUPNO	906	954

Število naročnikov po državah (izključeni sta Slovenija in Italija)

1999504577

Mladika 1993 - bolj današnja, bolj živa

Z novim letom bo Mladika popestrila svoje strani z nekaj novimi rubrikami. Na željo bralcev bo — če ne stalno, pa občasno — nadaljevala z *intervjuji s Slovenci* iz »velikega sveta« naša sourednica Zora Tavčar. Predvsem pa bomo skušali zadolžiti nekaj sodelavcev, da bi skrbeli za kontinuiteto *na novo odprtih rubrik*. Zdele so se nam potrebne, ker se nam zdi, da z naše razgledne točke zunaj Slovenije moramo opozarjati na to in ono, kar bralcu ali poslušalcu v matični domovini morda ne zbudi pozornosti. Tako bodo **ZAZNAMKI** beležili razne *spodrsrljaje in nerodnosti v slovenskih medijih*.

IZ ARHIVOV IN PREDALOV je naslov, ki bo prinašal korespondenco ali liste iz arhivov naše polpretekle zgodovine, ki so bili doslej javnosti nedostopni, skriti v predalih. Marsikateri teh zapiskov bo »vroč«.

TISK OD TRIGLAVA DO ANDOV pa bo v kratkih, kritičnih povzetkih prikazal *številko letošnjega letnika te ali one revije*: če bo revija izmed tistih, ki so izšle neke daleč, bo to zanimiva informacija za bralce v Sloveniji. Če pa bomo dali pod lupo revijo v Sloveniji, bo to zanimivo za one po svetu.

S tem in drugim bomo Mladiko aktualizirali. Ostala pa bo tudi še **ANTE-NA**, ki s svojim širokim diapazonom zaobjame novice z vsega slovenskega kulturno-političnega sveta, ter *Mogoče ne veste, da...*, kjer bo bralec našel nekoliko bolj »pikantne« novičke od vsepovsod. Tudi *Čuk na Obelisku* bo skušal v svojem znanem ključu, malo s smehom, malo s poprom, pozabavati (ali malček razjeziti) bralce, vsaj tiste, ki so precej doma v slovenski politiki in kulturi na tujem, tu in v Sloveniji. Tistim, ki

se jezijo, da je Čuk pretežak: tu ne gre le za humor, ampak za v humorno-satiričnem ključu kritično držanje zrcala akterjem sedanjega slovenskega trenutka. Namenjen je torej zahtevnejšemu in razgledanemu »potrošniku«; za dobro voljo pa skrbijo šale na zadnji strani. Za nove sodelavce, ki imajo talent za dobro in zdravo šalo iz naših dni, pa je tudi v Čukovi rubriki dovolj prostora, le sodelavcev ni od nikoder!

Za literaturo je poskrbel letos tako rekoč v celoti **MLADIKIN literarni natečaj**, ki je nagradil kar štiri prispevke in jih priporočil pet za tisk. Tako bo proze dovolj za vse leto!

Veseli pa bomo seveda vseh vaših pripomb, prispevkov in novih idej! Pa tudi podpornih naročnin in darov se seveda nikakor ne branimo! Želimo Vam uspešno novo leto in zadovoljno branje Mladike!

Uredniški odbor Mladike

Jože Cukale

Božič nad Bengalijo

*Le pridi, veter, s svežnjem svojih sap,
prebudi trave, sablje mojih palm
in grla ptic za njih skrivnostni psalm.*

*Priveslaj, mesec, na neba obok,
natrosi zemlji srebrnin sijaj,
tako je bridek žalostnih smehljaj!*

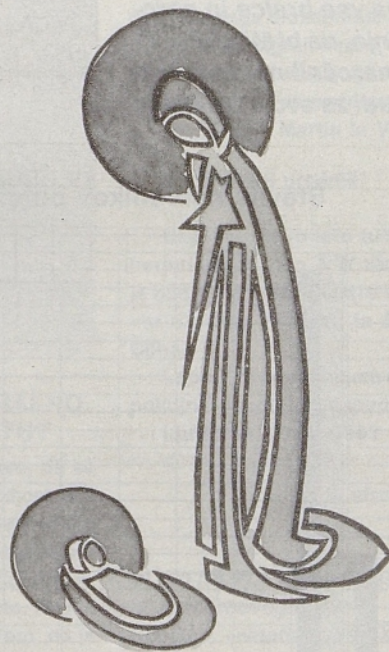
*Pozdrav vam, megle, znanke lepih ur,
advent je tu in moja vas, moj gozd
božično čakata Skrivnost.*

Trenutki

*Nekoč sem bil bogat, tako bogat,
brez ficka v žepu, soncu brat,
a z glavo polno sanj in poln pričakovanj
kot ptica, ki jo nosi vetra sila.*

Nekoč sem bil bogat.

*Umirjeni korak zdaj spet me vrača,
še preden pade noč, na tisto svetlo pot
mladosti. In če bo sreča mila, bom nekoč
spet našel Tvojo roko, moj Gospod
in Tvojo milost, ki me je nosila,
kot takrat, ko sem bil bogat.*

বড় দিনের শুভেচ্ছা গ্রহণ করুন

Wish you a happy
X'mas and New Year

Nebesa

Pavle Zidar

Okoli leta 1951-52 se je bilo to zgodilo. Takrat je trdo vladal Miha Marinko z imitacijo Titovega cigaretnega ustnika in večnim čikom v njem, v kulturi pa Boris Zihelr brez ustnika, dogmatik prvega reda. V bistvu pa neusmiljen možak, možak načel ali posebne vrste noža, ki tiho reže največjo mišico mišljenja: **možgane**.

Nepopisno sem trpel v tem času nasilja teh dveh mož, ker sem v očeh rodnega Javornika veljal za izdajalca revolucije. Pred mano se je bila odpirala prihodnost brez prihodnosti — rasna temà, v kateri ni bilo niti koščka kruha. Tita nisem hotel preslikavati s pomočjo niza kvadratkov kakor neki moj sorodnik, ki je za to bil skoraj petinštirideset let nagrajevan z najvišjimi režimskimi službami. Treba se je bilo izseliti v katakombe, podzemlje posebne vrste, v katerega so padale drobtine z vesele mize partizanske poŕtije.

Vsak je preŕivljal na svoj naèin te katakombe, zakaj tudi sem je usmeril oèi in ušesa režim. Tito je moral videti v vsak mehur in vsako danko. Ni bil samo politik svetovnega slovesa, kakor nam ga je leta in leta serviral natakari Dedijer, ampak je bil tudi analni kirurg. Doktor znanosti in èastni èlan veè afriških in azijskih akademij. Uèen mož brez uèenosti (metalni radnik).

Kljub vsemu pa so bila nebesa (ne nébes) tudi slišno navzoèa med nami, ker drugaèe se ne bi moglo zgoditi to, kar se je.

V tem času sva z mamo trdo ŕivela. Brez denarja in brez vsake prihodnosti, takorekoè kakor govedo, iz rok v usta oziroma s tal v gobec... Nekega dne pa mama naleti na svojo sovrstnico iz mladosti, vso okrancljivo s prstani, zlatimi uhani, èipkami, krznenim plaščem, nobel èevlji, nogavicami, ki so jim rekli tedaj najlonke. Mami je jemalo dih, ker je sreèala tak **krispan**.

S Tili sta se gledali kakor ŕaba in belouška.

Kdo je bil v tem primeru ŕaba in kdo kaèa, ne vem. Mogoèe sta bili vsaka nekaj èasa oboje.

Mama je dejala sovrstnici iz mladosti: — Ja Tili, teba pa ni hudo v teh strašnih cajtih.

Tili, prilagodljiva, kot je bila, in ki je do potankosti poznala verno srce moje mame, si je dala duška nad razcapano in vkup nanešeno Barbko (ki se je omoŕila po srcu in ne po pameti). Duška predvsem in tudi zato, ker jo je na tako lahak naèin odkrila kot boŕièno drevesce.

Takole je odgovorila mami: — Veš, Barbka, tako dobro mi je, da me resno skrbi, kako bo v nebesih. Èe so...

Bila je preprièana, da bo tudi tam šlo brez srca, ampak samo s pametjo oziroma prevejanostjo, kot na zemlji.

Mami je vzelo besedo in dih. Kar šla je, kot mi je povedala. Šla in se zjokala. Nekje na samem. V sneg. Drugi so scali v sneg, ona jokala.

Naslednji dan po tem sreèanju s sovrstnico Tili pa je treščilo kot z jasnega: Tili (in moža) so aretirali.

Mamo je skoraj kap. Vendar se je opomogla od šoka. Kmalu se je seve razvedelo, da je Tili na debelo švercala z lesom in da so bili odkrili celo mreŕo veriŕnikov, jim zaplenili vse koŕuhe in oringle, jih obsodili in posadili za zapahe za veè let. Kjer...

Kjer je Tili zagotovo imela dovolj èasa, da je razmišljala tisto dvomljenje o nebesih, èe so... Mama je seveda kmalu prišla na dan z opazko, da si je sama nakopala, kar si je. Èe ne bi po nemarnem imenovala nebes, bi se še naprej imela tako, kakor se je: sijajno, fino in blazno.

Jaz pa sem dodal: — Èe se ne bi bila izŕivljala nad tabo.

— Mano? Zakaj?

— Vedela je, kako ŕiviš. Zakaj pa ti ni dala vsaj en zlat uhan?

— Èemu mi bo, zlat uhan?

— Prodalà bi ga.

— Oh, jaz ne potrebujem zlata.

— Ga pa jaz, èe ga ti ne.

In mama se je zamislila. Ne v uhan zlat, ki ga ni dobila, paè pa v nebesa.

In je odgovorila: — Tili je izzvala nebesa, zdaj pa ve, da so.

Pogledal sem mamo, ki se je skrivnostno smehljala, sreèna, ker je videla v primeru Tili pravi prst iz nebes. Vsak dan bolj je verjela, da Tili ne bi šla sedet, èe ne bi rekla, da jo daje skrb, kako bo v nebesih, ki jih je že tako po njenem imela tu. Na zemlji. Lahko bi veriŕila dalje oziroma preprodajala les, lahko bi imela sto zlatih uhanov in petsto parov najlonk, deset koŕuhov... Le eno je ne bi smelo: skrbeti, kako bo v nebesih. Jaz pa sem bil mnenja, da je to le deloma resnica. Èe ne bi na tak naèin zanièevala moje mame, bi res lahko veriŕila naprej in imela še veè uhanov ter koŕuhov.

Toda moji mami se je Tili smilila in jo je šla obiskat na prestajanje petletne kazni. Nesla ji je deset v trdo kuhanih jajc. Tili se je razjokala, ko je videla Barbko, ne veè Barbo, in priznala mami, da so jo res pokopale nebesa. Po nemarnem jih je bila imenovala in s tem izzvala krivico, ki je tako trdo jahala mojo mamo, da je preskoèila še nanjo — na Tili. Zdaj je imela. In sta obe jokali, menda, in prosili nebesa za pomoè. ŕal je ta prišla še le èez pet let. In ko je prišla, je Tili vedela še nekaj, kar ni prej: moŕiti se je treba po srcu in ne po pameti. Vse pametne ŕenske imajo mrtve zakone in polne shrambe, vse neumne, po srcu omoŕene, pa prazne shrambe in ŕive, krvave zakone, glasne kot cirкус.

Èe torej koga skrbi iti v nebesa, naj gre prej na petletno prestajanje kazni. Kakor Tili. Mamina sovrstnica. Po odsluŕenju robije, je teŕav z nebesi za vedno konec in strahu pred njimi, da jih ni, tudi.

Slovenci za danes

Zdomstvo - Emigracija

ZORKO SIMČIČ, pisatelj, pesnik, dramatik, Argentina — II. del

V zadnji, decembrski številki lanskega letnika Mladike je Zora Tavčar obljubila, da bo svoj zanimivi razgovor z znanim argentinskim pisateljem nadaljevala v novem letniku. Res je obljubljen pošiljka iz Argentine prispela, tokrat osebno po mladih iz San Justa (gostovali so s petjem in plesi po Sloveniji in Koroški). Tako smo najbrž edina slovenska publikacija, ki ji je uspelo prepričati tega »samotnega jezdeca«, da po več desetletjih pristane na intervju, ki je zaradi osebnega znanstva več kot to, je toplo, živo, iskreno pričevanje človeka, ki mu je emigracija bistveno otežkočila življenjsko in umetniško pot, ne da bi ga to uklonilo; nasprotno, ki je iz te bridke izkušnje »potegnil« kar največ in prispeval v slovensko kulturo ne le novo tematiko, marveč tudi nove razglede in nekaj umetniško vrednih del, ki so že prišteta med temeljna dela slovenske književnosti. Za ta intervju, ki ga je pisal v težkih pogojih, delno celo v bolnišnici, se mu uredništvo lepo zahvaljuje in mu želi čim lepših počitnic v Bariločah pod Andi, kamor pravkar odhaja.

P.S.: Medtem smo zvedeli, da je pisatelj letos dobitnik prestižne vseslovenske nagrade Prešernovega sklada.

Zorko Simčič ob portretu Bare Remčeve: »... aetatis suae XXV...«

Pravi praznik za tamkajšnje slovenske kulturnike je morala biti ustanovitev Slovenske kulturne akcije, saj je bila to neke vrste *Academia operosorum* z lastno založbo, lastnim glasilom in z vrsto različnih sektorjev. Ste bili med organizatorji? Ste sprejeli kakšno funkcijo? Niste bili tudi sourednik zbornika Vrednote, skupaj

z Jurčecem in Vodebom? Večkrat sem našla Vaše ime tudi med predavatelji.

Kulturna akcija. Če bo kdaj kdo pisal zgodovino tistih let, bo odkril marsikaj. Po besedah Marje Boršnikove, kakor mi jih je sporočil Majcen: »Tako temeljito se ni afirmirala nobena slovenska emigracija, kakor se danes afirmira slovenstvo v Argentini.« Da je temu močno pripomogla tudi Kulturna akcija, kdo bi dvomil. To je bila v začetku velika, res lepa družina, s tem pa seveda ni rečeno, da so v vsem vsi vedno imeli isti okus. Družila so nas ista izhodišča in isti cilji. Koliko navdušenosti, koliko veselja pri delu — in to ob vseh kdaj hudih skrbah. In kakšni ljudje! Ladislav Lenček, pobudnik Akcije, organizacijski steber na eni strani. Na drugi »zunanjki« močni oporniki kakor zgodovinar Dolinar, pa »notranji« kot Debeljak, Komar, Jurčec, Marolt, Geržinič, Fink — ob desetinah drugih — to je bila cela majhna kulturna »velesila«. Največ odmeva je morda ime prav Meddobje, ki sva ga od vsega začetka urejevala z Jurčecem, ko se nama je kasneje za nekaj let pridružil tudi Vodeb. Bil sem ustanovni član Akcije, dolga leta vodja Literarnega odseka, od leta 1954 do 1967 sourednik revije. Nekaj tisoč pisem iz tistih let bi pokazalo »roman v pisemih«, kakršnega dvomim, da ima iz tiste dobe še kak drug narod. Na SKA se namreč niso obračali samo literati in tudi ne samo literati v tujini...

Med tem — in tudi kasneje — sem seveda pisal tudi v druge publikacije, sestavljal besedila za razne prireditve in proslave, izdajal otroške igrice, pa predaval in poučeval srednješolce, zadnjih deset let tudi sodeloval pri Visokškem tečaju.

Kako Ste gledali na razkol, do katerega je pozneje prišlo v slovenski kulturni akciji, kateri je pokojni pisatelj Ruda Jurčec očital premajhno odločnost proti komunizmu?

O razkolu pri SKA bi kazalo kdaj napisati kaj več, saj imam občutek, da tudi najbolj resni opazovalci utemeljujejo svoje trditve na podatkih le iz enega vira. Osebno sem bil proti politizaciji SKA — moja pisma v tej zadevi Rudi Jurčecu še danes eksistirajo — še posebej, ko je poleg SKA

v diaspori obstajal vendar tudi politični forum. Toda hkrati sem bil prav tako proti temu, da bi pa v imenu neke »demokratizacije«, ki je bila diktirana iz Ljubljane, kdo SKA razvedenil. O tem sem septembra 1975 objavil v londonskem KLICU TRIGLAVA daljšo analizo, napovedal tudi, kam taka »nova široka pot« vodi. Ker je ob vsem idealizmu v pre mnogih *Kulturno akcijo* vodečih bil dominanten aktivizem za vsako ceno, seveda tistega pisanja nihče ni vzel v poštev.

Ste pričakovali tako hiter zlom komunizma na evropskem Vzhodu in še posebej v Sloveniji? Ali ga je odnesel bolj ekonomski ali pa duhovni dejavnik?

Da bo komunizma nekoč konec, o tem nikdar nisem niti najmanj dvomil. Dovolj je bilo imeti malo kmečke pameti, dovolj vsaj malo poznati zgodovino. In prav tako tudi nisem dvomil, da nimajo prav tisti — celo kakšni naši najvidnejši misleci doma —, ki so še leta 1960 pisali, da je nacistična zmeta hujša od komunistične. Zelo na kratko si moral videti, če si mislil, da bo nacizem — bolni produkt enega samega in to tako ošabnega naroda, s sovraštvom prevzet do tolikih — mogel zavladati za dalj kot za eno generacijo, medtem ko pa je komunizem, »ta zmes utopije in diabolične preciznosti« (Poupard), ob svoji nevarni zmoti, zapeljivih sloganih, prepojen v mnogih z neko religiozno mistiko, imel svoje ljudi sredi vsakega naroda. Sicer pa se mi je vedno zdelo, da je ob konfrontaciji dveh »boleznih« treba gledati čisto preprosto na to, katera je zmožna uničiti več ljudi. Ali »davica«, ki sicer davi in res lahko koga uniči, ali »rak«, ki se smrtonevaren razrašča v tebi?

Že tam pred petindvajsetimi leti smo v Buenos Airesu lahko v celoletnem ciklusu predavanj poslušali komentarje dr. Komarja k raznim marksističnim filozofom: da je pri marksizmu šlo za največji mit stoletja in — da ga je konec. Pa tudi, da temu nujno prej ali slej sledi zrušitev struktur, ki jih je postavil. Toda okoli leta 1980 je bilo celo iz pisem koga naših ljudi, ki je ob obiskih Sovjetske zveze od blizu opazoval gospodarske trzljaje po tovarnah in pisarnah, videti, kako so komunizmu leta šteta. Samo površnim žurnalistom je razsulo prišlo »nepričakovano«, ko pa stvari niso bile jasne tudi kakemu z »bistrcom« ne preveč obdarovanemu krščanskemu intelektualcu, ki je še leta 1980 svetoval mlajšemu kolegu, naj vendar začne študirati marksizem, »ki bo filozofija naslednjih stoletij«. Vendar — važnejše, kot so te konstatacije, je dejstvo, da s koncem marksizma še dolgo ni konec tudi njegovih »sestavlin«...

Bi nam povedali kaj o kulturniškem krogu, v katerem se v Argentini giblujete? Ste s korespondenco pozvani tudi s Slovenci po svetu?

Odkar sem se umaknil v bolj »zasebne sfere«, se je krog znancev, s katerimi sem si dopisoval, skrčil. Krog prijateljev seveda ne. Za časa urejevanja Meddobja, ko je pretežni del korespondence ležal na mojih ramah, sem si več ali manj stalno dopisoval tudi s petdesetimi ljudmi. Večino teh sem na svojih treh popotovanjih po Evropi tudi obiskal, ko pa sem obisk Evrope izbral seveda tudi za srečanja s starimi znanci po raznih mestih, kdaj tudi za mesece trajajoč obisk — recimo — starega rimskega prijatelja, nadškofa Jožeta Žabkarja na Danskem, pa tudi za razgovore s tujci, ki so me zanimali. Nepozabni so dnevi, ki sem jih preživel na judovski ladji Theodor Herzl, s katero sem nekoč potoval v Evropo. Cele dneve sem se pogovarjal z argentinskim pesnikom in filozofom (ima zanimivo ime: Leon Dujovne, — izgovarja se Duhovne, ruskega izvora, mor-

da Duhovnij), ki je prav takrat potoval v Jeruzalem, da za nekaj semestrov nadomesti umrlega Martina Bubra. Ker sem nekoč prej — ob priliki svetovnega srečanja PEN Kluba v Buenos Airesu — pisal nekaj tudi o njem, je bil stik toliko hitrejši. (Dnevnik tistih dveh tednov na ladji bi napolnil kar drobno knjižico). Zanimiv je bil obisk pri Ortegi Spotornu, sinu Ortege y Gasset, ko sem od sina dobil dovoljenje za prevod knjige »Španija brez hrbtnice«. Ali pa obisk pri avstrijskem mislecu von Kuehnelt Ledhinu, piscu številnih esejev o umetniški svobodi nekoč in danes, ko sem nenadoma odkril ne samo, da mož govori rusko, angleško, špansko, madžarsko — celo japonsko —, ampak da lahko s slovarjem bere tudi slovensko, in da razume slovensko tudi njegova žena, Flamka po rodu, ki se je naselil pred 300 leti na Koroško v Žlebiče. — Dnevnik mojih potovanj mi danes kažejo, da sem ob vsej utrujenosti imel zvrhan koš energije. — Danes si dopisujem z redkimi prijatelji v domovini, pa v Gorici in Trstu, seveda tudi s kom v ZDA in Kanadi in pa — seveda — z našim pesnikom na Japonskem.

Ko sem se lani slučajno vozila v vlaku s prijateljem, pesnikom Tonetom Pavčkom (šel je obdelovat svoj vinograd v Istri), mi je povedal, da ima njegova Cankarjeva založba v načrtu ponatis Vašega dela *Človek na obeh straneh stene*. No, 35 let po izidu knjige v Buenos Airesu je le tudi doma mogla priti bravcem v roke. Knjiga je bila — kakor gotovo veste — v Sloveniji nadvse ugodno sprejeta. Kako danes gledate nanjo? Ali bi lahko povedali kaj o tem, kako je bilo v vas, ko ste tiste strani pisali?

Sem že vse kaj dlje kot samo »na sredi našega življenja poti« pa je torej razumljivo, da sem vedno bolj oddaljen od svoje literature, še posebej od svoje nekdanje literature. A sem vesel, da je »*Človek*« naposled le mogel iziti tudi domá. Vendar je pri tem več veselja zaradi svobode, ki se je vrnila v domovino, kakor literarnega zadovoljstva. Kako danes gledam na novelo, sem kaj več povedal v listu, dodanem ponatisu. Naj bo vrednost knjige že taka ali drugačna, v njej je pisatelj tistih časov, — človek na prelomnici.

Kako sem pisal, kaj je bilo v meni? Tudi zdaj, ko sta izšli drami »*Zgodaj dopolnjena mladost*« in »*Tako dolgi mesec avgust*«, me nekateri sprašujejo, toda žal jih moram — razočarati. Ko kdaj prebiram literarne priloge časopisov in vidim, kako v njih pesniki in pisatelji po cele strani razlagajo, kako se je pesem, novela spočenjala, sem zbežan. Nenadoma povsem negotov. Jaz ne bi znal napisati ene vrstice o tem, kako sem pisal ali zakaj sem pisal. Če bi me kdo vprašal, zakaj sem kasneje to ali ono besedo spremenil, zakaj obrnil kak stavek, zakaj kdaj tudi cel odstavek izvrgel, to da. Toda o pisanju samem...?

Midva sva se osebno srečala dvakrat. Enkrat Ste bili gost pri nas na Opčinah. Drugič pa smo bili skupaj v Ukvah v Kanalski dolini v družbi prof. Peterlina in njegove gospe. Obakrat sem se na tihem spraševala, kako da tako šarmanten gospod velikosvetskih manir ostaja sam. No, čez leta sem zvedela, da Ste se poročili in da imate tudi dve hčerki. Bajе preživite velik del leta pod Andi, v Bariločah. Poveste kaj o tem kraju? Vas spominja kaj na slovenske Alpe?

Poročen sem z Minko Debevec. Po materi — sicer Ljubljanki — je moja žena, ki je rojena že v tujini, koroškega rodu. Njena mati je pranečakinja Matije Majarja

Pisatelj Zorko Simčič z ženo in hčerkama. (foto Matija Debevec)

Ziljskega. Po očetu pa je iz znanega rodu Debevčevih iz Begunj pri Cerknici na Notranjskem. Na univerzi je študirala čisto filozofijo, pa je študije zdaj za nekaj časa prekinila, ko pa je seveda njena »forma mentis philosophica« zato ni zapustila, kakor tudi ne »hrepenenje po zadnji jasnosti« (Hans Cornelius). Rodili sta se nama dve dekletci in ob njima se večkrat spomnim Evripida, ki je vedel, da »starejšemu očetu ni nič ljubšega kakor hčerka«, kakor hčerkici. Predvsem njima sem pred leti posvetil svoje »Tri muzikante« oziroma »Lepo Vido«. — Žena nima smisla samo za »verum« — čeprav bi, če se ne motim, da po Gilsonu, to za filozofa bilo dovolj — ampak tudi za »bonum« in »pulchrum« in zato se z njo pogosto posvetujem, preden gre kaj mojega v tisk. Oba, čeprav pretežno miselno vsak v svojem svetu, se združujeta v najini družinici, ko skušava ohranjevati ne samo osnovne naravne in nadnaravne vrednote, ampak tudi, kolikor se le dá, toplo slovensko ognjišče sredi tujine. V časih a-nacionalne, pa tudi a-personalne družbe, ki vedno siloviteje vdira s ceste v domove, slutiva, da je to edini možni obrambni zid.

Pred kratkim sem v neki domači publikaciji bral, da sem »trgovec s spominčki«. Res že leta hodim na sezonsko delo v Bariloče, kjer je pokrajina podobna slovenski, oz. alpski. Res se ukvarjam s »souvenirs«, toda gre za značke, nalepke, izdelke iz lesa ali kdaj iz keramike, ki si jih sam zamislím, narišem, marsikdaj tudi sam izdelam in sem torej bolj kot trgovec-prodajalec svojih izdelkov. Ko sem prva leta v Argentini bil zaposlen v nekem velikem severnoameriškem podjetju, so mi dohodki dovoljevali, da sem se lahko mirno posvečal tudi delu v skupnosti. Toda ko sem videl, da postajam vedno bolj samo kolesce v neki (resda veliki in zanimivi) mašineriji — sled za tem bi bilo najti v kak-

šnem mojem pisanju — sem odstopil. In edino v takem turističnem okolju in delu sem videl možnost, da po sezoni vsaj nekaj mesecev lahko posvetim študiju, pisanju, pa tudi javnemu delu.

Se poleg družine posvečate tudi kakim konjičkom? Ali kaj sledite slovenskemu tisku zunaj Argentine? Snujete kaj novega?

Moji konjiček so bile in so knjige. Seveda ne samo beletristika. Zanimam pa se še posebej za muziko, kakor sem se vedno, tudi še preden sem se kot glasbeni kritik za ljubljansko Opero (za Dom in svet) pričel udeleževati tudi na tem področju. Od mladih nog me privlačuje zadrufništvo in torej ni čudno, če že deset in več let pišem uvodnike v naše buenosaireško zadrufno glasilo, in seveda še manj, če sem ob vsem drugem delu skozi leta zbiral spise dr. Franceta Vebra o zadrufni misli ter jih izdal v knjižni obliki. Sem bi spadala tudi uvodna »študija« v Marka Kremžarja knjigo »Stebri vzajemnosti«.

Slovenskemu tisku v domovini sem prva leta naravnost strastno sledil, tako revijalnemu kakor knjižnemu. Toda kmalu sem — logično — obupal. Ne samo zaradi kvantitete domačega tiska. Tudi zato — mislim na revije —, ker so sčasoma postajale nezanimive, pa tudi zato, ker je bilo vedno več eksperimentov, zlasti takih, ob katerih je nastal Menartov nekoliko krepki, pa povsem upravičeni »Antisong«.

Pred kratkim mi je *Slovensko gledališče* v Buenos Airesu izdalo dve drami. S tem sem postavil na polico svojo deseto knjigo, bolj svojima otrokoma nekoč v spomin na očeta, kakor literarnim zgodovinarjem v razmišljanje. Kar verjemite mi, da pri tem ne gre za kakšno »grbasto ponižnost« (Slomšek).

Če kaj snujem? Predvsem bi rad uredil svoje »dnevniške« zapiske, ki bi — se mi zdi — utegnili osvetliti del neke dobe v našem kulturnem pa tudi siceršnjem življenju. Ko sem zdaj pred meseci zvedel od Draga Jančarja, da pred leti, ko se je v Sloveniji začela borba za osamosvojitve, ni dosti manjkalo, da ni prišlo do še kakšne nove emigracije, sem uvidel, da vprašanje korenin, vživiljanja v tujino ter vprašanja asimilacije, integracije in podobnega še daleč niso zadeva samo naše preteklosti in sedanjosti. Še posebno, ko se bodo ob odhajanju ljudi v tujino in vračanju ti problemi prej ali slej pričeli kazati tudi doma.

Marsikaj se mi porojeva v glavi. Žal pa je v meni več ko na rojstvo čakajočih »otrok« — takih, ki so bili spočeti, tako rekoč že pričeli živeti, pa so ostali — nerojeni. Predvsem vrsto dram sem včasih že mesece nosil »v sebi«. Včasih se spomnim Vladimirja Truhlarja, ki je v nekem eseju govoril o teologiji vstajenja od mrtvih, pa ne samo človeka, ampak vsega zakonitega, kar se na tej zemlji — govoril je o miselni in umetniški nadarjenosti, ni moglo razviti in kar je kdo zaradi okoliščin moral žrtvovati. Vse to bi se po vstajenju uresničilo v vsej polnosti. — Kdo naj bi vedel, ali je ta njegova supozicija realna ali pa ni tudi na tem področju šel v svojih pričakovanjih predaleč?

Vsaj v dramatikah bi rad dodal igran, ki so že napisane, še kakšno stvar. Toda bojim se, da je pot, ki se je začela 3. maja 1945 z mojim odhodom v tujino, bila »usodno zapečatená«, kakor pravimo. Takrat so v Drami že študirali moj »Zadnji akord« z Edvardom Gregorinom kot režiserjem in nosilcem glavne vloge, ter s Savo Severjevo — morda Ančko Levarjevo, se ne spomnim več — kot soigralkama. Toda kakor se pred to dramo nikdar ni dvignil zastor,

tako je »usoda« hotela, da je padel neki zastor nad mojim dramskim ustvarjanjem v domovini. Moja pot je nujno šla v drugo smer. Pesnik lahko izlije liriko iz sebe povsem — zase. Tudi kak pisatelj — pomislimo samo na Kafko in njegovo željo, da po smrti vse rokopise zažgejo — lahko kdaj piše bolj sebi kakor drugim. Dramatik pa — se mi zdi — ne more rasti, če ne vidi svojih »junakov« zaživeti na odskih deskah. Pri tem ne bi niti toliko mislil na to, da so vsi uspeli dramatik vedno bili na en ali drug način tesno povezani z gledališko dejavnostjo, ampak na to, da je dramatika poleg umetnosti tudi obrt, ki se je je treba učiti. Ko sem pred kratkim pri brskanju po svojih papirjih naletel na neki pred leti napisani esejček (»Teater in slovenski teater«), sem uvidel, da so moje slutnje glede rasti v dramatik bile resnične. In ni mi bilo lahko. Saj je v meni neka skoraj gotovost, da bi v normalnih razmerah stopil sploh samo na pot dramskega ustvarjanja.

V Trstu je že pred leti, davno pred prihodom »pomladi« v Sloveniji, bilo nekoč javno rečeno, da ima Slovenija trenutno dva kulturna centra: Ljubljano in Buenos Aires. Kar precej prahu je dvignila ta izjava. Kako ste takrat gledali na to izjavo, kako gledate danes?

Tisto izjavo je bilo možno slišati iz dveh smeri: ali kot izbruh slovensko kulturo ljubečega človeka, ki čuti krivico, ki se v matici dela slovenskemu kulturnemu ustvarjalcu v tujini (primerjajte samo kakšno Brejčevno pisanje...), lahko pa tudi kot odmev ob odkritju kakšne resnične vrednote sredi emigratskih stvaritev, skratka — reakcija na kulturno diktaturo nekdanj tako glasnih »razsvetljencev«.

Čas bo pokazal, koliko je Buenos Aires zaslužil to priznanje. Če drugega ne, bo ta doba ustvarjanja v diaspori lahko služila vsaj kot primerjalno gradivo za študij istočasnega ustvarjanja v domovini. Sicer pa... se zdi, da dostikrat vsi gledamo na kulturno dogajanje v emigraciji zgolj iz enega zornega kota. Kultura v zdomstvu ni bila samo literarna. Še več. Niti ne samo splošno kulturna. Še zaradi česa drugega bo ostala v naši zgodovini marsičemu lahko v zgled.

Že dolgo nimam več pregleda čez slovensko literaturo doma. Berem, kar mi po naključju pride v roke, kar mi kdo svetuje. Včasih sem se ustavljal ob Rožancu (pa ne zato, ker je imel laskavo mnenje o mojem »Človeku«...), prebiral naše pesnike, ko sem ob različnih svetovih pa tudi prijemih užival ob moči slovenskega čustvenega in miselnega izraza. Vendar se danes bolj ko ob naši literarni ali celo kulturni bodočnosti (nalašč ne rečem »prihodnosti«...) ustavljam ob drugih vprašanjih.

Kako gledate kot slovenski besedni ustvarjalec — in to tako od daleč, po že skoraj pol stoletja v tujini, na slovensko realnost?

Gledam s skrbjo, tako kakor gledajo vsi, ki so Slovenci kaj več kot pa samo po krvi, pa naj nas je usoda postavila »v ta bridki obroč od Triglava do Kolpe« ali pa pod tuje zvezde. Gledam s strahom, pa tudi z — upanjem.

Bojim se, da se razni krogi v domovini ponovno igrajo z usodo slovenstva. Poleg tega — pravim —, če smo se včeraj morali spraševati, ali bodo res zveneli meči in verige »in v naše zmedene usode knjige / s krvjo napisali poslednjo vrsto« (Gradnik), ali se ne moramo z današnjim pesnikom spraševati, mar res »ne hiramo, še preden ugasnejo naši časi«? (Pavček) — Tudi sam sem prepričan, da narodi umirajo samo, če hočejo sami umreti; toda lažje je bi-

V slovenska obzorja in čez

Mogoče vas bo zanimalo vedeti, da...

- da v nabavnem oddelku Narodne in univerzitetne knjižnice v Ljubljani še vedno visi Titova slika...
- da je bilo približno dve tretjini borcev Pohorskega bataljona, ki so ga Nemci pred petdesetimi leti obkolili in uničili, v raznih stopnjah včlanjenih v Komunistično partijo (28 članov partije, 7 kandidatov in 16 skojevcev)...
- da je na letošnji nagradni literarni natečaj, ki ga je kakor vsako leto razpisala MLADIKA, prišlo rekordno število prispevkov — okrog petdeset...
- da je pesnik Biagio Marin, ki je bil sicer daleč od Cerkve, upokojenemu škofu Antoniu Santinu, kateremu je ta dal v branje rokopis svojih spominov, svetoval, naj bo manj pristrasen in pravičnejši do Slovencev...
- da so se sovjetski vojaški strokovnjaki ukvarjali tudi z načrtom, kako v primeru vojne povzročati umetne poplave in umetne potrese...
- da skupina italijanskih katoliških intelektualcev v Trstu snuje novo revijo, ki naj bi izšla letošnje pomlad...
- da je žena krvavega voditelja sicilske mafije Rine, ki so ga po 23 letih (bil je neulovljiv), prišli sredi januarja, izjavila ogorčeno: »To je svet mož! To je eliten človek!«
- da je v Trstu začel izhajati pod uredništvom Stojana Spetiča list »ISKRA, glas komunistov« na liniji gibanja *Rifondazione Comunista*, ki hoče oživiti staro leninistično partijo...
- da je znani športnik, sicer po poklicu jurist, Miro Cerar objavil v personalističnem glasilu NOTES ET DOCUMENTS, ki izhaja dvojezično — v francoščini in angleščini v Rimu — esej o »Ustavni razpravi v Sloveniji«...
- da sta v ljubljanskem časopisu RAZGLEDI, ki naj bi bilo nekakšno »šik« glasilo slovenske mlajše kulture, italijanska tržaška nacionalistična literata Gianni Stuparich in Pier Quarantotti-Gambini označena kot (oj, poznavanje zamejstva!) kot »zamejska Slovenca«, ki naj bi kot taka tudi izšla pri založniku Einaudiju v Turinu...

lo to napisati *Ortegi y Gassetu* ob svojih Špancih, ki so daleč od prepaha na robu Evrope, kakor bi mu bilo, če bi bil član naroda, stisnjenega med dva kulturna in gospodarska ter ekspanzije željna kolosa. Ko pa imamo za nameček med nami še vrsto intelektualcev — nihilistov. Vem, pred leti je govoril kak Plečnik (prim. samo Lenarčičeve spomine prav v Mladiki) o večvrednosti slovanske rase ob primerjavi s sosednjima, in danes kdo drug naših velikih ljudi v svetu trdi isto, toda kaj, ko pa je v našem narodu toliko kandidatov za samomorilce!

Da celo otroški pesniki javno lomijo kopja, zato da se v ustavo vstavi pravica do aborta, ali ne daje to vsakemu Slovencu misliti? Mar je čudno, če se danes — bolj kot se je pesnik leta 1908 — z upravičenostjo sprašujemo: »*Ko drugi grabijo vse dalje, širje, / boš rod, ki bivaš tod, boš v duši čvrst?*« (Pa seveda tudi »rod«, ki biva v tujini...) V času, ko celo politični predstavniki mlade države nenadoma govorijo samo še o državi, o narodu pa samo še kot o »preživeli kategoriji«, ko drugi govorijo o »svetosti človeka«, v resnici pa hočejo posamično bitje minirati in eliminirati — kako ne biti zaskrbljen?

Vem: ob vsem prebiranju matičnih publikacij, ob vseh pismih iz domovine, od daleč ni mogoče dobiti jasne podobe o miselnosti domá. Toda zdi se zgovoren indicij, da se premnogi — zlasti med njimi, ki še danes držijo v Sloveniji vajeti v rokah — vedejo, kakor da se med leti 1941 in 1945 ni nič zgodilo in kakor da se po koncu revolucije ni nič zgodilo (mislim množične poboje). Oziroma, če se je, kakor da se tisto njih ne tiče. »Zgodovinska nujnost«. Itd. Poleg vsega drugega — kakšno nespoštovanje do ljudi! Res, da se zadnje čase množična občila — razni dnevniki in baje zadnje čase celo TV — že vedejo bolj evropsko, toda še pred letom dni — kakšno nespoštovanje do množice. Seveda: kako od raznih ljudi pričakovati spoštovanje do množice, če isti ljudje — bi dejal Ciceron — niso imeli spoštovanja do posameznika?

Komunizem je v desetletjih zameglil pogled na razne vrednote, pa tudi na sicer preprosta zgodovinska dejstva. Toda zdi se, da se ljudem oči vedno bolj odpirajo. Vedno pogosteje je v pisanju — zlasti mlajših — najti znamenja,

ki kažejo, da prihaja v zavest — recimo samó — Chester-tonova misel: »*Ljudje niso ljubili Rima, ker je bil velik. Rim je postal velik, ker so ga ljubili.*«

Ta Vaša misel — po prejšnjih trdih in, rekla bi, bolj kot ne pesimističnih besedah — kaže na to, da gledate v prihodnost Slovenije vendarle z nekaj optimizma.

No, prav zaradi v gornjem citatu nakazane misli gledam na svojo domovino tudi z — upanjem. In to upanje ni kakšna »pobožna želja«. Niti ne kak moj »produkt«, ko bi si po desetletjih občutka popolne nemoči, da bi kakorkoli mogel vplivati na življenje v domovini, zdaj nenadoma ustvaril neko psihološko kompenzacijo v obliki »trdnega upanja.« Še več: to upanje niti ni samo sad prepričanja, da ni mogoče, da bi vse strašno trpljenje našega naroda, vse žrtve v preteklosti mogle biti — zaman. Ne! Moje upanje je zagozdeno v prepričanju o moči narave, o moči resnice, ki je v naravi stvari samih. Gre za preprosto, povsem mirno, toda — stvarno upanje.

Ne gre za iluzije! Tu so možje in žene, ki iščejo globljo duhovnost; vrsta znanstvenikov, ki ob vsej univerzalnosti svojih področij rastejo zavestno iz svojih korenin. Del naroda je res izgubil odnos do transcendence, toda mar niso zlasti v zadnjih letih začela v marsikako srce padati tudi semena Kierkegarda, Newmana, Pascala pa naših mladih mislecev v domovini?

Domá in po svetu živijo ljudje, ki našemu narodu ne samo »pripadajo«, ampak ki zanj živijo. Vedno več je ljudi, ki razmišljajo, vedno več tudi mladih javnih delavcev, ki rastejo v politični zrelosti. Videti je vedno več takih, ki se sicer trezno zavedajo narodove številčne majhnosti, a ne pozabljajo na v svetu odločujočo (predvsem) kvaliteto. Kako naj torej ne bi kmalu zablestel ta naš »prstan Evropin«! (Vodnik). Kako da ne bi spet prišlo do toplega ognjišča za vse, ki gro njega prebivajo, pa za vse, ki se k njemu kdaj vračajo?

Ste kaj sledili Mladiki? To je končno revija, ki je menda edina vztrajno spremljala kulturno delo v emigraciji že takrat, ko ga je uradna Slovenija popolnoma ignorirala. Kaj želite reviji v prihodnje?

Mladiko stalno prebiram. Vsa ta leta sem je bil vedno vesel. Tudi zato, ker je — naposled — bila edino okno v kulturno snovanje emigracije. (Jevnikar predvsem). Pa tudi sicer mi stalno prinaša novice z dela slovenske zemlje, ki mi je še posebej pri srcu.

Pravijo, da ima vsaka dežela kralja, kakršnega si za služi. Kdo ve, če to ne velja tudi za — revije. Vsekakor imam vtis, da je »Mladika« ob svoji samooznaki »družinska« predvsem kulturna revija, torej nudi več, kot pa bi človek danes od Goriške in Tržaške na prvi pogled mogel pričakovati. Revija je pestra in zlasti zadnja leta — bogata. Kakor sem prepričan, da bodo v matični domovini ravno besedni umetniki in drugi kulturniki prinesli več kisika v življenje, tako sem prepričan, da bo v prihodnje tudi slovenski Trst okrepljen. Da bo tam celo zaživelo kaj več slovenskih ne samo gospodarstvenikov, ampak tudi kulturnikov, da se bodo tako razširila naša pljuča na zahodu. Tako bo prišlo v Trstu do močnejšega centra, kar bo Sloveniji — pa tudi sami Italiji — samo v korist. Ne dvomim, da bo Mladika, saj je v njej najti kar vrsto mladih peres, tudi v prihodnje — in kdo ve, če odslej ne še bolj kakor doslej — imela svoje poslanstvo ter tudi v skupnem slovenskem prostoru svoje častno mesto.

Vladimir Kos

Pridi spet!

*Ena sama zvezdica na nebu
mirno lesketa se;
kaj so druge zvezdice na nebu,
ker ni Vere v nas?*

*Ena sama zvezdica nad smreko,
tik ob streh valovih.
Bela pena sna se z belo peno
snov drži zidov.*

*Zore zadnja zvezdica, odhajaš?
Vlak te kliče v dalji.
Pridi spet! Morda te kdo le vpraša:
Kdo te bil je vžgal...*

Spomini na andinista Davorina

Vojko Arko, Bariloče

Z Davorinom sva se prvič srečala — drugače takrat skoraj ni bilo mogoče — v leseni gostilnici »Veneti«. Nekega poletnega dne leta 1950 sem prišel iz službe na kosilo, pa sem našel ob svoji mizi tri nove stanovalce patagonskega gostišča. Dva sta bila Litvanca, tretji, Slovenec, se mi je predstavil kot Davorin. In je potem med nami s tem imenom tudi ostal, čeprav se je uradno nazival Martin Jereb. Vsi trije novi gostje so se poznali še iz begunskega taborišča v Bologni v Italiji. Eden izmed obeh Litvancev, Jonas Skamarauskas, ki ga kličemo Johny, je pozneje vozil z avtobusom Cluba Andino pridne delavce Slovenske steze do katedralske vasi in še zdaj rad prisede ob nedeljah dopoldne v slovensko družbo v nekdanjem baru Ameriki, danes kavarni »Copos« (snežinke).

Že ob prvem stiku mi je Davorin povedal, da so ga v Bariloče privabile gore. Kot otrok je pred vojno včasih hodil s svojim dedom po hribovskih gozdovih, a zdaj bi se rad resnično seznanil z gorami.

Takoj prvo nedeljo smo odrinili skupaj na Lopez. S Tončkom Pangercem sva večkrat premlevala, kako bi se lotila najvišjega Lopezovega stolpa z imenom Torre Principal del Lopez (2070 m). Poizvedovala sva, če je tak stolp huda ali zmerna plezarija, pa nisva kaj določenega izvedela. »Odvisno od tega, ki poskusi,« se je izmaknil na najino vprašanje doktor Neumeyer, ki smo ga takrat še bolj malo poznali. Razumeli pa smo, da moramo iti sami pogledat, saj me je nekoč v Alpah Čopov Joža učil, da je treba skalo »pošvatat«, če hočeš vedeti, kako bo šla izpod rok.

Pot do stolpa smo kar v redu premerili, tudi skalovje do sedla v grebenu nam ni povzročalo preglavic. Ko se stolp dvigne in smo zadeli na nerodno mesto, sta Litvanca odpovedala. Vodil sem takrat še jaz, ker sem zaradi svojih

obiskov Julijskih Alp pred vojno veljal za bolj izurjenega plezalca. A ko sem opazoval Davorina, s kakšno gotovostjo in kako pravilno je plezal v navadnih nizkih čevljih, primernih za velemestne ulice, ne pa za gore, sem ugotovil, da se je slovenska bariloška družbica obogatila za spretnega plezalca, ki bo verjetno sodeloval pri tem in onem podjetnem podvigu. Brez težav smo Tonček, Davorin in jaz dosegli vrh stolpa in Davorinov planinski krst je bil opravljen.

Sledile so razne ture, med katerimi naj omenim dobro obiskani slovenski izlet na katedralski Pico Sur (2388 m). Seveda smo morali med planinarjenje vključiti daljše presledke, ko so nas vaški problemi — delo, stanovanje, iskanje boljših možnosti — še močno zaposlovali. Davorin je iztaknil leseno hišico na ulici Anasagasti. Tam se je nastanila gruča fantov in prav tam smo februarja 1951 ustanovili Slovensko planinsko društvo v Argentini. Bajta je stala takrat precej daleč od središča naselja, zdaj pa jo je nagli napredek Bariloč potisnil v samo osrčje mesta.

Ker je Tonček iztaknil v Buenos Airesu plezalno vrv in nekaj klinov, smo za konec poletja 1951 napravili še dva Lopezova stolpa. Najprej smo stali na Punta Lührs, če se prav spomnim-brez uporabe vrvi. Spet smo se znašli Tonček, Davorin in jaz, spremljal nas je Davorinov sorodnik Ciril Jereb, ki je pozneje za zmerom izginil nekje v Boliviji.

Bolj zares je potekal mesec dni kasneje moj in Davorinov vzpon na Filo Norte. Davorin je zobato ostrico že poznal, plezal je tja gor teden dni preje prvenstveno smer z Dinkom Bertoncijem, ki je začel svoj nagli vzpon na viške argentinskega andinizma. Midva sva poskušala spet novo smer in sva se seveda navezala. Ko sem zadeli na nerodno mesto, sem se ozrl proti dolini in videl, da moj sopelezalec zadovoljivo varuje. Poznal sem že njegovo izred-

Ob vznožju Slovenskega Zvonika, ko smo odkrili ploščo Klementu Jugu 26.9.1954. — Od leve na desno: Jožko Simčič, Davorin Jereb, France Jerman.

Uspehi Slovencev po svetu

Uspehi Mednarodnega centra UNESCO za kemijske študije v Ljubljani

Mednarodnemu centru UNESCO za kemijske študije v Ljubljani je bilo zaupano usklajevanje mednarodnih omrežij za kemijske in biotehnoške informacijske sisteme, ki sta ju pred tremi leti ustanovila UNESCO in UNDP (Program Združenih narodov za razvoj). Center je organiziral dve mednarodni strokovni srečanji. Udeleženci so prišli iz 12 držav. Iz Slovenije sta poleg Centra sodelovali še biotehnoška skupina iz Kemijskega inštituta v Ljubljani ter ekološka skupina iz tovarne KRKA Novo mesto.

Predlog projekta »Gradnja in uporaba informacijskega sistema za nevarne snovi« so podprli vsi udeleženci in želijo v njem tudi sodelovati. Projekt bo razdeljen na dva dela: a) nevarne surovine in izdelki ter b) nevarni odpadki. Center je že zgradil in vpeljal v uporabo tak sistem za nevarne odpadke v Sloveniji, zato so ga udeleženci predlagali za vodenje projekta. Prve zasnove projektov bodo udeleženci predložili svojim vladam.

Če bodo sprejeti, bo Slovenija središče teh projektov. To bo prineslo številne naloge in odgovornosti, pa tudi obilo znanja, ki je glavni kapital v mednarodnih projektih organizacij Združenih narodov. Taki projekti pa so tudi dobra priprava za širjenje sodelovanja na gospodarsko področje.

Aleksandra Kornhauser članica Delors-ove komisije

Na pobudo Združenih narodov je UNESCO imenoval člane organa na najvišji ravni — *Mednarodne komisije za izobraževanje za 21. stoletje*. Komisija, ki jo vodi predsednik Evropske skupnosti Jacques Delors, šteje 14 članov. Med njimi so skrbno izbrani znanstveniki z velikim ugledom, predsedniki večjih fondacij, generalni direktorji svetovnoznanih inštitutov ter ministri. Vsi imenovani so neodvisne osebnosti in ne predstavniki kakih državnih ali komercialnih ustanov.

Komisija bo delovala tri leta. Njena naloga je opredeliti poglobitve izzive družbi na pragu 21. stoletja ter neodvisno predlagati ukrepe za inovacije v izobraževanju, ki bodo v skladu s potrebami jutrišnjega dne. Poročilo in predloge komisije bodo obravnavali na zasedanjih Združenih narodov, sklepi pa bodo leta 1995 predloženi vladam državljanic. Komisiji bo pri delu pomagal štab strokovnjakov Združenih narodov. *Iz Evrope so v komisijo imenovani trije člani.*

Ena izmed njih je slovenska znanstvenica prof. dr. Aleksandra Kornhauser, profesorica Fakultete za naravoslovje in tehnologijo, direktorica Mednarodnega centra za kemijske študije v Ljubljani, ter članica treh mednarodnih akademij: Evropske akademije (Academia Europaea, London), Svetovna akademija znanosti in umetnosti (Stockholm) in Akademije tretjega sveta (Trst). Imenovanje je visoko priznanje njenemu raziskovalnemu delu pri razvoju informacijske metodologije, ki povezuje izobraževanje z raziskovanjem, industrijskim razvojem in varovanjem okolja. Hkrati je to tudi priznanje in spodbuda njeni raziskovalno-razvojni skupini.

(P.D. 17.1.93)

P.S.: dr. Kornhauserjeva je bila gost Mladike z daljšim intervjujem, ki je nato izšel v knjigi SLOVENCİ ZA DANES.

no moč in sem bil gotov, da me bo ujel, če bi mi spodletelo, pa sem tvegala kočljiv prehod. Nekaj let pozneje je Davorin ponovil turo z Birgerjem Lantschnerjem in povedal, da sta se tudi onadva na tistem mestu precej obirala.

Po povratku v Lopezovo kočjo sem se odločil za počivanje, Davorin, poln energije, pa se je namenil na Lopezov Torre Principal. Njegovo takratno doživetje opisuje črtica »Žarek«, ki je bila objavljena v »Zgodbah z Nahuel Huapija«. Domišljam si, da sem v tisti povestici, močno podobni resnični prigodi, Davorina pravilno označil in opisal. Vsi smo se zavedali, da ta idrijski knap, najkrepkejši v zaletavi družbi slovenskih bariloških gornikov, nosi v svoji duši nekaj, kar je nasprotno zunanjemu videzu trdega, v vojaščini in begunških taboriščih vzgojenega fantina.

Bližala se je zima, ko se je nenadoma raznesla novica, da je Davorina aretirala zvezna policija, ki je varovala Isla Huenul. Na tem otoku je uganjal svoje atomske coprnije avstrijski znanstvenik dr. Richter in številni slovenski obrtniki so delali pri njegovih gradnjah, saj je takrat bogata argentinska država dobro plačevala delavce na skrivnostnem otoku. Čez dva dni so zaprli še Janeza Duhovnika, »Farja«, in odpeljali oba v Buenos Aires. Modrovali smo, da ju je kdo ovadil, češ da sta kaj zakrivila pri majhnemu požaru, ki se je vnel nekaj dni preje v delovnem taborišču otoka. Spet drugi so ugibali, da ju je kdo obtožil kot vohuna in agenta tuje sile. »Če bi bila agenta tuje sile,« je modroval Slavko Adamič, ko je pekel svoj bife in cvrl svoj fižol v kuhinji bajte na Anasagasti, »bi imela ta tuja sila že vse pripravljeno, da ju pravočasno odpelje.«

Proti pričakovanju sta oba zapornika naglo spet prišla na svobodo. Takratna zvezna policija je slovela kot učinkovita in razgledana, pa so kmalu ugotovili, da so se zmotili. Fanta so izpustili, a ker nobena policija ne prizna rada, da je napravila neumnost, so jima strogo naročili, da gresta lahko, kamor hočeta, a na noben način ne v Bariloče. Krenila sta sicer pod Ande, a v Mendoza. Tam se je »Far« počasi ustalil v kraju Malargüe, kjer še zdaj riše stavbene načrte, goji rastline in slika krajinske motive. Davorin pa se je po nekaj mesecih vrnil v Buenos Aires.

* * *

Naslednje mesece se je gorniško življenje v slovenski bariloški družbici krepko razgibalo. Davorin je v »Svobodni Sloveniji« bral o zmagi na Valentinu, o Tončkovi smrti na Cerro Paine pa o Dinkovi himalajski odpravi. Bariloče so nezadržno vabile. Vsa atomska zadevščina je medtem pešala, odgovorni ljudje na važnih mestih so se zamenjali. Torej je fant tvegala in prišel pozimi leta 1954 pogledat, če res ne sme nazaj v deželo jezer. Bariloški vaščan in andinist Gregorio Ezquerra, za prijatelje »El Negro«, se je pozanimal zanj na policiji. Tam so rekli, da jih Martin Jerreb nič ne zanima in da radi njih prav lahko živi v Bariločah. Tako je najel stanovanje pri starem vodniku Petru Štruklju in se vrnil v Buenos Aires po ženo in hčerko. Leta 1952 se je namreč v prestolnici poročil.

V času svojega začasnega bivanja je Davorin sodeloval pri zimskem izletu, ko smo septembra nesli Jugovo spominsko ploščo do podnožja Slovenskega zvonika. Boljši smučarji so prečkali katedralski Severni greben (Dientes del Caballo), nerodnejši pa smo se potili po Slovenski stezi, kjer so struge hudournikov in bambusova gošča močno ovirale naše turno smučanje. Za pot do kočje »Pod Skalco«, ki pomeni poleti razmeroma udoben sprehod, dolg do bri dve urici hoje, smo potrošili skoraj šest ur. Medtem se je vršnja skupina že utaborila »Pod Skalco« in so nekateri, med njimi Davorin, šli nasproti zamudnikom in nas našli v lenginenem gozdu kake pol urice pod kočjo. Bil sem pošte-

Večerja 5.8.1992 v Planinskem stanu. Z leve na desno: Davorin Jereb, Peter Štrukelj, Vojko Arko, Blaž Razinger; spredaj: Carlos Bottazzi, Andres Lamuniere, Silvia Sonntag, Carlos Sonntag.

no zbit in Davorin mi je hitro ponudil svoje zdravilo za takšne slučaje: stekleničico konjaka. Napravil sem pošten požirek, a »zdravilo« se ni obneslo. Alkohol me je močno oslabil in komaj sem se privlekel do Skalce. Na srečo sem utrujenost dobro prespal in dospel s prijatelji drugi dan brez sitnosti do Slovenskega zvonika.

* * *

Doba med letom 1955 in koncem poletja 1958 pomeni najaktivnejše Davorinovo gorniško razdobje.

Seveda se je bilo treba znajti in se z delom potruditi. Zdaj je moral skrbeti ne le za sebe, temveč tudi za družino: službe po hotelih pa kovaški in mehanični posli, včasih kaka vodniška pot s turisti. A že konec decembra 1954 je z Dinkom Bertonclem plezal Veliki katedralski Stolp (2405 m) in maja 1955 z Anselmom Webrom dosegel vrh Tronadorja (3550 m). Ta pohod se je razpletel v dokaj nerodno dogodivščino, ko se je razbesnelo neurje nad najvišjo goro bariloške pokrajine in so planinci v belem viharju zapustili staro tronadorsko kočo. Izgubili so se na ledenikih, vendar je Davorin srečno pripeljal oba tovariša do gozda in steze, medtem ko je Anselmo z drugim plezalcem šel iskat nerodnega spremljevalca, ki je zdrsnil po ledeniku.

Novembra 1955 so andinisti Cluba Andino pripravili izlet v malo obiskano južno steno Cerro Bonete. V dvanajsterici razmeroma izkušenih gornikov, ki so izvedli vzpon, je Davorin v navezi z Webrom in Lantschnerjem preplezal steno.

15.4.1956 je prvokrat dospel na vrh Cerro Capilla (2167 m), kjer je pomagal dvigniti slovenski križ, ki so ga silovite patagonske nevihte podrle. Z Jožkom Simčičem, Blažem Razingerjem in Wenceslavom Clerchom so se trudili in poskušali urediti ogrodje tako, da bi odolelo nenehnim viharjem. Žal je bil tisti križ v osnovi napačno zamišljen in zgrajen in vsa popravila niso nič zalegla.

Koncem leta je krepki planinec izvedel nekaj tur s takratno najboljšo bariloško žensko plezalko Hadi Lantschner. Najprej sta v večji družbi, ki ji je načeloval Dinko Bertonec tik pred svojim odhodom na Antarktiko, plezala na Tronador, potem sta se dogovorila za Veliki katedralski Stolp in ga opravila v družbi Anselma Webra. Slednjič sta se lotila severne stene Lührsa, ki je mene nekaj mesecev prej odbila. Ta stena dosega peto stopnjo in boleha na pomankanju oprimkov. Davorin jo je zmagal s svojo preciz-

no tehniko in tudi Hadi je uspela. Pozneje mi je pripovedovala, kako je bila ves čas živčna, ko je premišljevala, kako bo tistih 90 kilogramov nad njo zgrmelo navzdol v prepad. Ko sta prišla v zgornji, že lažji izstopni žleb, je slednjič padla ona. No, korenjak, kot je bil Davorin, je razmeroma lahkega dekleta brez težav obdržal na vrvi.

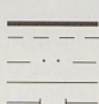
Leto 1957 je poleg običajnih izletov do koč in lažjih plezarij naklonilo Idrijčanu še nekaj večjih gornjskih lavorik. Trikrat se je povzpел na Veliki katedralski Stolp: najprej z dvema plezalcema Cluba Andino, potem kot vodnik s Slovincem Martelancem in slednjič s slovenskim tovarišem Ivanom Arnškom. Seveda je zdaj Davorin plezal zmeraj kot prvi v navezi, ali pa se je z enako sposobnim splezalcem menjaval v vodstvu. Februarja je doživel edini poraz v bariloških gorah. Namenili smo se v Lopezovo severno steno. Medtem ko sem sam vodil štiri prijatelje v navadni smeri, ki sva jo odprla z Ivanom Arnškom, je Davorin z Anselmom naskočil zračni steber, ki pelje na ostrice Severnega grebena (Filo Norte). Zadnjega previsnega odseka nista zmogla in šele kasneje je tisto mesto premagal buenosaireski skalaš Carlos Comesaña, prav tisti, ki je spremljal znane Fonrougea pri drugem vzponu na Fitz Roy v prvenstveni argentinski smeri skozi dolgi zahodni žleb (supercanaleta).

Vendar je prav leto 1957 prineslo nesrečo, ki je tako boleče zasekala v naše vrste kot tri leta prej smrt Tončka Pangerca in Herberta Schmolla. Vse poletje smo se ukvarjali z bivakom, ki naj bi ga postavili na greben med campingom, zaključkom avtomobilske ceste in dolino Castaño Overa. Po tem grebenu je Dinko odkril najkrajšo smer od avtomobila do vrha Tronadorja. Bivak kake tri ure daleč nad Jermanovo restavracijo naj bi omogočil poldrugi dan trajajoči vzpon na najvišjo goro Narodnega parka. Vsi, ki smo morali čez teden hoditi v službo, smo imeli samo soboto popoldne in nedeljo prosto, pa nam je bila tridnevna pot skozi staro kočo predolga. Material za bivak smo nosili na greben na nedeljskih izletih in ob koncu poletja je že precej ropotije čakalo na izbranem kraju, da bi jo Španec Manolo Puente, načrtovalec bivaka, sestavil v zasilno kočico. Kot poglavitni pobudnik dela se je udejstvoval Katalonec Wenceslao Clerch, drugi pristopnik na Slovenski zvonik, ki se je z vsem ognjem vključil v bariloško gorniško družbico.

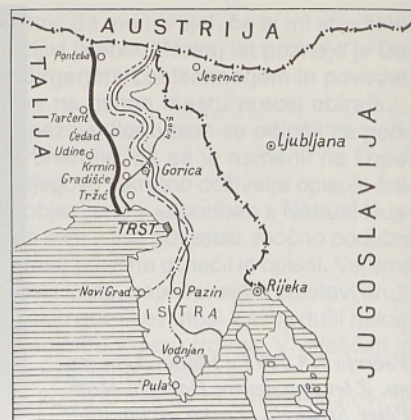
(konec prihodnjič)

Janko Jež

OSIMO II.

— predlog sovjetskih strokovnjakov
- - - predlog francoskih strokovnjakov
... predlog angleških strokovnjakov
—|—| državne meje

V pričakovanju začetka pogajanj Osimo II., ki se bodo verjetno začela v še nedoločnem kraju, so na italijanski revizionistični strani s presenetljivo koordinacijo napeli vse sile, da bi napovedani razgovori s Slovenijo in Hrvaško čim boljše izpadli v njihovo korist. Verjetno s Hrvaško za enkrat ne bo nič, kajti dovolj ima opraviti s srbskim okupatorjem doma in v sosednji Bosni in Hercegovini.

V zvezi z obnavljanjem konference za drugi Osimo sta ljubljanska in rimska vlada že imenovali vsaka po tričlansko delegacijo. Italijansko delegacijo bo vodil bivši sekretar urada predsedništva republike Sergio Berlinguer. Baje obe delegaciji že pripravljata spored konference.

Že vnaprej je določeno, da na konferenci ne bo nobene razpravljanja o mejah. To sta odločno izjavila oba zunanja ministra Rupel in Colombo.

Nekateri časopisi so kljub temu že začeli namigovati na zaželene spremembe. Italija naj bi Sloveniji odstopila ne točneje omenjene kraje na Goriškem. Govorilo in pisalo se je nato o kakem kraju v Kanalski dolini, Reziji in Beneški Sloveniji. V zameno za kaj? Nikjer ni bilo to izrecno navedeno. Lahko si mislimo, da gre za Koper in sploh za slovensko obalo.

S takšnimi govoricami se je začelo, ko so se pojavili glasovi, da je delegacija tržaških iredentistov in istrskih beguncev v spremstvu pravoslavskega popa v Trstu odpotovala v Beograd in se z Miloševićem oziroma z njegovim zaupnikom začela pogajati prvič o tem, naj bi se Srbija udeležila poleg Hrvaške in Slovenije obnovljenih mirovnih pogajanj in drugič, naj bi podprla nesmiselne italijanske zahteve po reviziji mejnih določb Osima I. Po teh govoricah naj bi na srbski strani določili podpredsednika srbske vlade Maljkovića, naj v bodoče vodi razgovore z italijanskimi pogajalci iz Trsta. V to akcijo naj bi bil vpleten tudi tržaški poslanec, tajnik skrajno protislovenske Liste za Trst in podtajnik ministrstva za prevoze v Rimu Camber, ki se je precej nepremišljeno izpostavil z iredentističnimi zahtevami glede Slovenije. Isto velja za tržaškega župana Staffierija. Oba je zunanji minister Colombo pozval na raport v Rim, od koder sta se vrnila precej potrta. Odpovedala sta se članstvu v že omenjeni delegaciji, v kateri je ostal popolnoma osamljen njen že določeni predsednik vsepričujoči advokat Sardos Albertini. Izločili so ga celo iz osrednje istrske reprezentančne organizacije. Da bi se ne zamerili tako zaslužni osebnosti, so na izrednem občnem zboru organizacijo razpustili in nato z novim statutom brez njega takoj obnovili z novim imenom. Onemel je tudi podtajnik za prevoze vlade v Rimu Camber. Verjetno je Miloševiću

obljubil hribe in doline, za kar bi ga oni bogato poplačali z Dalmacijo, Istro in Koprom.

Pa pustimo šale ob strani. Znano je, da je prvi Osimski sporazum med drugim določil nove meje Jugoslavije z Italijo.

S Pariško mirovno pogodbo leta 1947 so Sovjetska zveza, Francija, Velika Britanija in Združene države dosegle sporazum o mejah s kompromisno rešitvijo, ki je bila soglasno sprejeta. Obe direktno prizadeti državi, to je Jugoslavija in Italija sta nasprotovali, nato pa le podpisali pogodbo.

Predlogi štirih zahodnih sil so bili naslednji:

Sovjetska zveza je predlagala novo mejo, ki naj bi potekala skoraj v ravni črti od Tržiča in ki bi dodeljevala Jugoslaviji Tabljo, Čedad, Krmin, Gradišče in Tržič. To je bila tudi jugoslovska zahteva. S tem je soglašal tudi predlog Akcijskega odbora za samostojno in suvereno slovensko državo. S tem bi bili Slovenci dobili tudi del Kanalske doline, Rezijo in Beneško Slovenijo.

Ostali trije predlogi so bili manj naklonjeni. Še najboljši je bil francoski predlog, ki pa je Italiji puščal poleg Kanalske doline, Rezije in Beneške Slovenije še Čedad, Krmin, Gorico, Gradišče in Tržič, Trst in se nato v širokem loku iztekal pri Novem Gradu ob izlivu Dragonje v morje.

Angleški predlog je bil podoben francoskemu, le da se je vzhodno od Trsta spuščal v levi položni krivulji južno do Vodnjana, ki ga je poleg Pulja puščal Italiji, in se iztekal v južnem Kvarneru. Predlog ameriških strokovnjakov je soglašal s francoskimi in britanskimi le do Trsta, se nato spuščal proti jugu in kmalu vzhodno od Pazina krenil v ostrem zavoju proti vzhodu in se iztekal v morje sredi Kvarnera.

Pariška konferenca je torej sprejela za omejitve med Italijo in Jugoslavijo francoski predlog, ki je bil sad kompromisa, saj je glede Trsta razsodila, da se ustanovi Svobodno tržaško ozemlje, in sicer od Štivana proti Tržiču do Mirne. STO se je nato razdelilo med cono A in B. Cono A so upravljali zahodni zavezniki, cono B, ki se je začela južno od Milj, pa Jugoslavija. Cona B je bila samo podčasno jugoslovska vojaško upravo. Cona B ni bila torej mednarodnopravno še suvereno jugoslovska državno ozemlje. Zato je bila Slovenija mednarodnopravno še brez lastnega dostopa do morja.

Pri takšnem mednarodnopravnem razvoju tržaškega vprašanja je ob ostalih polemikah na italijanski in jugoslovski strani prišlo 8. oktobra leta 1953 do tako imenovane Dvostranske izjave Združenih držav in Velike Britanije o svojem umiku s Svobodnega tržaškega ozemlja. V tajni

listini, ki naj bi bila izjavi priložena, naj bi bilo rečeno, da obe zahodni sili izjavljata, da je zanje razdelitev STO-ja dokončna, v kolikor bi se Italija in Jugoslavija sami ne sporazumeli za morebitne obmejne spremembe. Fotokopijo te tajne listine ima Diego De Castro v svojem diplomatskem arhivu.

Leta 1954 je prišlo do sklenitve Londonskega memoranduma o razmejitvi med obema državama. Do tega je prišlo po raznih pripravljalnih sestankih, ki so se začeli že konec leta 1951 in v začetku 1952. Gre za tako imenovana srečanja Guidotti-Bebler. Maja 1953 so se razgovori nadaljevali. Sodelovali so funkcionarji italijanskega zunanje- ga ministrstva, trgovinski svetnik jugoslovanske ambasade v Rimu in drugi neuradni posredovalci.

Kaže, da so si Italijani mnogo obetali od teh razgovorov, kajti Diego De Castro sodi, da je šlo za važne razgovore glede zanimivih obmejnih sprememb, ki bi lahko zadovoljile obe državi. Londonski memorandum iz leta 1954 pa je bil za Italijo pravo razočaranje. Izvirnik pogodbe je bil sestavljen v angleškem jeziku. Angleški izraz **bounderies** in **borders** so v Beogradu pravilno prevedli z besedo **meja**, medtem ko so v Rimu uporabili termin **razmejitvena črta**, da bi s tem nakazali obstoj nekakšne začasne rešitve, ki naj bi se kasneje spremenila v njihovo korist.

Londonski memorandum je jugoslovanski parlament ratificiral kot redno mednarodno pogodbo. Italijansko zunanje ministrstvo pa je v parlamentu predvidevalo negativni izid glasovanja pri ratifikaciji Londonskega memoranduma, zato se je zadovoljilo s priporočilom, naj parlament odobri postopanje italijanske vlade pri sklepanju Londonskega memoranduma, ne da bi se pri tem sploh govorilo o ratifikaciji. In tako se je zgodilo. Italija ni pogodbe nikdar ratificirala. De Castro sodi, da je uradna Italija s tem prevarala svoje državljane in še prav posebno istrske begunce, ki so kljub dejanskemu mednarodnopravnemu položaju še dalje gojili upanje na skorajšnje ugodnejše spremembe, kar so izkoristili razni brezvestni špekulanti in politiki v Trstu (Il Piccolo, Trst 3.11.1992 Osimo - Ma Trieste non sa cosa vuole.)

Tako je prišlo leta 1975 do Osima, ki mu Italijani v Trstu pravijo Osimo I. v pričakovanju napovedanega novorojenčka Osima II.

Baje so že med takratnimi neuradnimi razgovori načeli vprašanje ustanovitve industrijske cone na Krasu ali kje drugje. Hoteli so, da bi se ta važna gospodarska pobuda, ki bi zelo koristila tržaškemu gospodarstvu, lahko reševala vzporedno z omenjenimi spremembami, ki bi bile v ta namen potrebne.

Kdo je dal pobudo zanjo? Kolikor je meni znano, je to bila Italija, ki je polagala veliko pozornost na gospodarsko krepitev Trsta, ki je po koncu vojne ostal brez svojega naravnega zaledja. Ni zato brez pomena, da je italijanski delegaciji za Osimo I. načeloval strokovnjak ministrstva za industrijo, ki se je s posebno vnemo zavzemal za vključitev v pogodbo določbe o ZFIC (Zona Franca Industriale Carsica - Prosta industrijska kraška cona).

Diego De Castro sodi v svoji študiji **Pripombe k Osimski pogodbi**, objavljeni v Strohmovi knjigi **Brez Tita** (Trst 1977), da je v bistvu zamisel o mešanem industrijskem pasu treba pripisati Jugoslaviji, češ da je to v skladu s stališčem Jugoslavije, ki je prihajalo do izraza že za časa omenjenih razgovorov Guidotti-Bebler iz let 1951 in 1952 ter stikov iz maja 1953, čeprav so slednji imeli manj uradni značaj.

Univerzitetni prof. Manlio Udina pa je v svojem delu **Osimski sporazum** (Trst 1979) glede tega dopuščal italijansko pobudo, čeprav drugače lokalizirano. Jugoslavija naj bi dala Italiji v najem ozemeljski pas v bivši coni A STO, in sicer v Žavljah pred Miljami. Gre za predlog, ki ga je italijanska vlada vključila v paket predlogov iz aprila 1973, ki pa so ga na jugoslovanski strani odločno zavrnilo že novembra istega leta. Tako je propadel poskus, da bi Italija na cenen način v imenu koristnega sožitja med obema sosednjima državama z obljubo **Novega Trsta** na področju Žavelj, torej na področju z že priznano italijansko suverenostjo, zvičajno ohranila tudi suverenost nad cono B STO, to je obalnim pasom, dolgim 42 km, ki je danes edini iz-

POD ČRTO

Onemogočite Peterleta!

K temu poziva članek izpod peresa Jožeta Smoleta, ki ga je 29. januarja objavil Primorski dnevnik. Zapis se nanaša na polemike ob imenovanju Franca Jurija za veleposlanika Republike Slovenije v Argentini. Smole napada novega zunanje- ga ministra Lojzeta Peterleta, češ da skuša vnašati ozke strankarske interese v slovensko diplomacijo, točneje, da poskuša preprečiti sprejem Franca Jurija kot veleposlanika s strani argentinskih oblasti. Nadalje Smole obtožuje vodstvo slovenske krščanske demokracije, da je naščuvalo »desničarsko« in »belogardistično« sloven-

sko politično emigracijo proti Juriju. Slednja, pravi Smole, gotovo ne bi samoiniciativno začela gonje proti njemu.

Polemika se torej nadaljuje z obtožbami neodgovornosti na račun Peterleta. Neodgovorno pa je bilo že samo imenovanje Franca Jurija (kariaturista ljubljanskega Dela!) za veleposlanika. Ne verjamemo, da slovenska argentinska javnost Jurija in njegovega omalovaževalnega ter zaničevalnega zadržanja do nekaterih aktualnih problemov (npr. narodne sprave, vloge kristjanov itd.) ne pozna. Bilo je tudi precej nediplomatsko imenovanje, če pomislimo na izredno občutljivost dela slovenskih izseljencev v Argentini. Jože Smole, ki se v svojem prispevku med drugim sklicuje na svoje diplomatske izku-

šnje, bi se moral tega zavedati, namesto da obtožuje na desno in levo Peterleta, krščansko demokracijo in politično emigracijo, ki med drugim veliko prispeva k razvoju skupnega slovenskega kulturnega prostora. To pa za Smoleta ni važno: važno je le, da se onemogoči novega zunanje- ga ministra, krščanskega demokrata. Kot je bilo pred leti važno le, da se onemogoči dr. Franceta Bučarja, ki ga je bil Smole obtožil narodnega izdajstva...

Pa še to: je bilo imenovanje Jurija le naključje ali pa premišljena poteza, s katero je hotela levičarska garnitura drugače mislečim pokazati, da ima še vedno platno in škarje v rokah in da lahko dela, kar hoče? Glede na okoliščine, je ta sum povsem utemeljen.

hod Slovenije na Jadransko morje. Zaradi jugoslovanskega nasprotovanja glede ustanovitve mešane industrijske cone v Žavljah je Italija pri pogajanjih o Osimu I. lokalizirala ZFIC na obeh straneh meje pri Sežani.

Oglejmo si natančneje predlog o industrijski prosti coni pri Žavljah, torej v coni A. O tem piše Diego De Castro v knjigi **La questione di Trieste** (Trst 1981) naslednje:

»Na osnovi izkustev lahko trdimo, da bi danes imeli v Žavljah, v kolikor bi prišlo do (ozemeljskih) zamenjav, veliko slovensko mesto Novi Trst, ki bi nastalo neposredno poleg starega italijanskega in ki bi razpolagalo s pristaniščem, ki bi ne bilo za nas Italijane manj konkurenčno od današnjega v Kopru. Obe mesti bi mogli živeti v najboljših odnosih kakor danes živita Gorica in Nova Gorica. Tako bi lahko ostala pod Italijo tri starinska mesteca in Jugoslovani bi ne bili postavljeni pred trdo nalogo ustvariti Novi Trst v zelo neprikladni točki, ki jo določa Osimski sporazum«.

* * *

Diego De Castro pa ne pove pod čigavo suverenostjo naj bi bil slovenski Novi Trst pri Žavljah. Verjetno pod italijansko. Nekaj podobnega si je Italija zamislila po prvi svetovni vojni pri Reki, kjer naj bi Jugoslavija pri Portu Baroš ustanovila jugoslovansko Novo Reko pod italijansko suverenostjo.

Dober poznavalec političnih bojev okrog tržaškega vprašanja Mario Dassovich je diplomatska zakulisna pogajanja okrog proste industrijske cone na Krasu (ZFIC) primerjalno prikazal v študiji: **Parallissimi storici - Porto Baross (1920) e la ZFIC (1975)**, objavljeni v tržaškem dnevniku *Il Piccolo* dne 29. novembra 1992. Vendar ta zgodovinski paralelizem med Portu Baross pri Reki in ZFIC pri Sežani ni prepričljiv.

Porto Baross oziroma pristanišče Baroš je bilo sporno pri urejanju meje med kraljevino SHS (Srbov, Hrvatov in Slovencev) in Italijo na področju Reke, ki je tedaj z zna-

nim pohodom D'Annunzijevih legionarjev na Reko postala **Svobodna reška država - Stato libero fiumano**. Tedanji italijanski zunanji minister Carlo Sforza je 12. novembra 1920 poslal jugoslovanski vladi tajno pismo, s katerim se je obvezal, da bo Italija soglašala, da se med pogajanjimi med državo SHS in Svobodno reško državo pristanišče Baroš prepusti kraljevini SHS. Po »krvavem božiču« 1920. leta je italijanska vojna mornarica oziroma Italija spet prevzela oblast nad reško državo.

Jugoslavija je 15. junija 1921 sklenila z rimsko vlado sporazum o ustanovitvi »mešanega pristaniškega italijansko-jugoslovanskega konzorcija« prav na področju Baroša. Tedaj je zunanji minister Sforza moral priznati, da je pristanišče Baross dejansko že pod jugoslovansko suverenostjo, da pa ga bo Jugoslavija lojalno »vključila« v pristaniški konzorcij, ki so ga tedaj ustanavljali med Italijo, Reko in Jugoslavijo. Jugoslavija pa se je 11. oktobra 1923 premislila in odločno izjavila, da se ne namerava odreči že mednarodnopravno priznani suverenosti nad pristaniščem Baroš. Italija je v to privolila šele s sporazumom, ki ga je z Beogradom sklenila 27. januarja 1924. Italijansko prebivalstvo je bilo treba pripraviti na nove sporazume med obema sosednjima državama. Tako je italijanska vlada 28. oktobra 1936 poluradno sporočila javnosti, da je treba z Jugoslavijo reševati mnogo važnejša vprašanja od onega v zvezi s »tisoč kvadratnimi metri slane mlakuže pristanišča Baroš«. Dne 7. marca 1937 pa so že proslavili sporazum o večnem prijateljstvu med Italijo in Jugoslavijo, ki sta ga dva dni prej podpisala Stojadinovic in Mussolini oziroma njegov zet in zunanji minister Ciano. S tem sporazumom sta se državi na obeh straneh Jadranskega morja obvezali, da bosta »**spretno, ubogljivo in inteligentno sredstvo miru na Jadranu**«.

Podobno ubogljivost naj bi današnja italijanska vlada zahtevala od svoje javnosti, ko se pripravlja na skorajšnja

POD ČRTO

Spominski datumi

Pred kratkim je odsek za zgodovino pri Narodni in študijski knjižnici v Trstu izdal publikacijo, v kateri so zbrani spominski datumi za leto 1993. V glavnem se slednji nanašajo na slovenske osebnosti in ustanove ter na obletnice, ki zadevajo slovensko zgodovino. Prostor pa so našle tudi osebnosti in dogodki, ki spadajo v širši zgodovinski in kulturni kontekst. Tako sta npr. zabeležena datauma smrti Karla Marxa (1883) in Josifa Stalina (1953).

Publikacija pa vsebuje tudi hudo pomanjkljivost. Iz seznama slovenskih osebnosti je bil izpuščen pisatelj Boris Pahor, ki bo letos slavil 80-letnico. To je hud spodrselj, katerega bi si raziskovalci ne smeli privoščiti. Kako bo namreč reagirala javnost, ko bo zvedela, da sta zabe-

ležena Marx in Stalin, da pa o Borisu Pahorju ni ne duha ne sluha?

Slovenski socialisti

»Tudi od Slovencev bo odvisno, kakšna bo jutri nova socialistična stranka«. Tako je na deželnem kongresu slovenskih članov PSI dejal koordinator Rudi Pavšič. Slovenski socialisti se torej zavzemajo za prenovitev italijanske socialistične stranke. Pavšič je bil posebno oster do vsedržavnega tajnika PSI Craxija, ki je v Italiji postal pravi simbol nepoštenne politike. Visokim besedam o prenovi, o nasprotovanju zavezništvu z Listo za Trst itd. navkljub, je kongres izzvenel kaj klavrno. Gotovo se Craxi ne boji nasprotovanja slovenskih socialistov, saj ga mučijo resnejše skrbi.

Tudi pri slovenskih članih PSI je prisoten »Peterletov sindrom«, saj je

mnoge strah, da se bo novi slovenski zunanji minister preveč naslanjal na italijansko krščansko demokracijo. Ali je med razpravo prišlo tudi do pripombe na račun politike Rupla in De Michelisa, ne vemo. Iz poročanja Primorskega dnevnika pa izvemo, da je bila razprava živahna in mestoma tudi polemična ter da marsikdo razmišlja o izstopu iz PSI in iz političnega življenja samega. Kljub svarilom, da bi to koristilo le »starim silam« v stranki, se zdi, da so nekateri — žal zelo pozno — le spoznali, kam pelje politika PSI, ki ne samo v zadnjih časih, temveč že vrsto let vodi skrajno pragmatično in brezobzirno politiko koristolovstva. Po pravici rečeno se tej politiki ni uspela izogniti niti slovenska komponenta PSI: kdor je videl avtomobile, parkirane pred Prosvetnim domom na Opčinah na dan kongresa, je to takoj spoznal...

pogajanja z Republiko Slovenijo o Osimu II. Zato je obljubila prizadetim krajevnim oblastem v Trstu in Gorici ter raznim organizacijam istrskih beguncev, da se bo med pogajanjimi z njimi posvetovala o vseh važnejših vprašanjih. Tega pa ni obljubila slovenskim manjšinskim združenjem. Ali se ne zaveda, da bo pri Osimu II. treba predvsem polagati računa o postopanju s slovensko manjšino v Italiji v primerjavi s postopanjem, ki ga je italijanska manjšina v Sloveniji deležna na osnovi slovenske manjšinske zakonodaje, ki je vključena kot sestavni del v besedilo slovenske ustave?

Kako pa domači italijanski politiki gledajo na to zadevo? Nekaj se lahko naučimo s poteka tiskovne konference, ki jo je sklicallo Združenje tržaških kronistov 29. decembra 1992. Sestanek je bil namenjen sporazumu, ki so ga dosegli zastopniki Krščanske demokracije, Socialistične stranke in Liste za Trst v borbi za ohranitev položajev njihovih strank, ki so se močno zamajali pod udarci italijanskih federalistov, ki jih vodi milanski ligaš Bossi. Seveda kot prva točka sporazuma teh treh novih zaveznikov v borbi proti nepoboljšljivemu Bossiju je spet Osimo. Zastopnik Liste za Trst in državni podtajnik za prevoze v rimski vladi, ne manj nepoboljšljivi slovenski nasprotnik Camber, je zahteval pogajanja tudi z vsemi nasledniki bivše Jugoslavije, po možnosti za skupno mizo. Zato si je treba vzeti čas za doseg premišljenega in globalnega sporazuma. Po Camberjevi sodbi je glede tega zavladalo novo ozračje predvsem zaradi večje strogosti italijanske strani do slovenskega sogovornika, nato pa glede problema zapuščenega imetja, ki je osnovno vprašanje, glede katerega pa naj bi vladalo precejšnje soglasje.

Krščanski demokrat Biasutti sodi, da bi bilo koristno pogajati se ne samo s Slovenijo, ampak tudi s Hrvaško in ostalimi dediči bivše Jugoslavije. Zanj je važno tudi dejstvo, da bo rimska vlada pri vsem tem upoštevala krajevno mnenje.

Socialist Saro meni, da je važno, da so se priprave za prenavo osimskih sporazumov že začele. Slovenija ne bi smela imeti težav z nacionalističnim pogojevanjem razgovorov, saj se ji obeta stabilna vlada. Večje težave bodo z Zagrebom zlasti glede zapuščenega premoženja. Hrvaška zaradi tega lahko pogajanja celo blokira. Saro sodi, da bi bilo primerno vključiti v pogajanja tudi vprašanje pridruženja Slovenije Evropski skupnosti oziroma pogojev za zaščito pred slovensko konkurenco. Ta bi dolgoročno lahko povzročila celo dezindustrializacijo Furlanije. Dežela mora pri tem zaščititi vse svoje legitimne interese.

Na koncu je Camber spet v imenu Liste za Trst uradno pritegnil Biasuttiju in Saru. Poudaril je, da Lista za Trst že leta protestira proti darilom na ljubljanski naslov.

Na italijanski strani se pa ne zavedajo, da je treba na Osimu II. urediti oziroma prenoviti še določbe iz Pariške mirovne konference in Londonskega memoranduma o vojni škodi, ki jo je Italija med vojno povzročila Jugoslaviji in ki za sorazmeren del pripada tudi Sloveniji.

* * *

Okrog novega leta so v Rimu sporočili, da so v nemških diplomatskih arhivih odkrili zanimiv diplomatski dokument. Gre za pismo, ki ga je hrvaški poslanik Ante Pavelić poslal nemškemu Fuehrerju, s katerim priznava, da je severozahodni del istrskega polotoka narodnostno mešano ozemlje. O tem je italijanski tržaški dnevnik poročal pod vidnim naslovom: »Glede Istre je bil Pavelić manj požrešen od Josipa Broza Tita.«

Septembra 1943 je fašistična Italija brezpogojno kapitulirala. Zato je na osnovi Rimskega pakta iz leta 1941, ki je urejal ureditev kraljevine Jugoslavije med sosednje države, Hitler prepustil Hrvaški dalmatinsko ozemlje, ki ga je zasedla Italija. Gre za ozemlje, zaradi katerega je med drugo svetovno vojno prišlo do znatne ohladitve odnosov med Paveličevo Hrvaško in Mussolinijevo Italijo. Italijanska okupacijska vojska se je zaradi tega večkrat znašla v boljših stikih s sovražnimi Srbi kot pa z zavezniškimi hrvaškimi ustaši.

V omenjenem pismu Pavelić zahteva od Hitlerja, naj mu prepusti tudi celotno jadransko obalo, vključno vzhodno Istro. Nemci so namreč radi izročili vso Dalmacijo hrvaški državi, uprli pa so se hrvaški zahtevi po istrskem polotoku. Vzhodna in osrednja Istra — tako piše Pavelić Hitlerju — sta z narodnostnega vidika izključno hrvaško ozemlje, medtem ko sta zahodna in severna Istra mešano hrvaško-italijansko in slovensko-italijansko ozemlje. Vzhodna Istra tvori z Reko in bližnjimi hrvaškimi otoki enovito ozemlje glede gospodarskega razvoja in prometnih poti, ki jih veže z Reko. Zahodna in severna Istra pa z gospodarskega in trgovinskega vidika težita k Trstu in Pulju.

Pavelić s priznanjem, da severna Istra teži k Trstu in Pulju, nekako napoveduje stališče, ki ga bodo Angleži zastopali na mirovni konferenci v Parizu leta 1947 glede razmejitev med Jugoslavijo in Italijo. Meja naj bi potekala vzdolž železniške proge Trst-Pulj.

Fašistični iredentistični krogi z naslodo poudarjajo, da Pavelić ni zahteval Trsta, Kopra in Pulja, kot je to napravil Tito.

Pavelić se je verjetno zavedal, da je Nemčija tedaj kazala veliko zanimanje za severno Jadransko Primorje, zato se mu ni hotel zameriti. Vedel je tudi, da bi prebivalci severozahodne Istre odklonili priključitev k Hrvaški. Po sodbi navedenih nacionalistov, naj bi zavezniki, ki so prisluhnili Titu in mu izročili severozahodno Istro, napravili krivico Italiji, češ da so mu dali ozemlje, ki ga niti Pavelić ni hotel. Seveda pa ti gospodje pozabijo povedati, da so v severozahodni Istri Slovenci ne pa Hrvatje. Zadnje politične in upravne volitve v Sloveniji, 6. decembra 1992, so pokazale, da je bilo v slovenski severozahodni Istri samo tisoč devetsto volilnih upravičencev italijanske narodnosti, od katerih pa je volilo samo tisoč petsto in s tem dobilo en vnaprej zagotovljeni mandat v slovenskem parlamentu.

V bistvu pa je sporazum, dosežen v Osimu leta 1975, določil da je dokončna razmejitev med Italijo in Jugoslavijo (dejansko s Slovenijo) na bivšem Svobodnem tržaškem ozemlju, meja, ki pušča Italiji Trst z Miljami, medtem ko pripada ozemlje vzhodno od Milj Republiki Sloveniji (odtlej mednarodnopravno) kot zakoniti naslednici bivše Jugoslavije. Te določbe pogodba o Osimu II. ne bo mogla spremeniti. S tem že zdaj soglašata obe prizadeti državi, to je Republika Slovenija in Italija.

* * *

Za konec pa zanimiv pripis. Mednarodne pogodbe se navadno imenujejo po kraju, kjer jih pogodbene stranke podpisujejo, npr. pariška, rapallška, trianonska, helsinška, vancouverka, osimska. Osimo je znan turistični kraj v Markah. Lahko še rečemo, da je kakih pet kilometrov oddaljen od Recanatija, rojstnega kraja pesnika Giacoma Leopardija.

Korespondenca Tončič-Puc

V svojem testamentu mi je dr. Frane Tončič, odvetnik in narodno-politični delavec v Trstu, zapustil svojo pisarno z vsem arhivom vred. In to s prošnjo, da delikatne stvari uničim, z drugimi pa razpolagam po svoji uvidevnosti in vesti.

Med raznimi papirji in dokumenti (precej sem jih res uničil), sem naletel tudi na korespondenco med dr. Tončičem in takratnim političnim tajnikom PNOO-a (Pokrajinskega narodno-osvobodilnega odbora) dr. Borisom Pucem.

Mislim, da ugodim želji pok. dr. Tončiča, če objavim omenjeno korespondenco, predvsem zaradi tega, ker odkriva željo dr. Tončiča in z njim drugih takratnih slovenskih intelektualcev in javnih delavcev v Trstu, da se v naše mesto čimprej vrne dr. Lavo Čermelj, velik narodno-politični delavec, obsojen pred tržaškim posebnim sodiščem najprej na smrt, potem pa, tik pred ustrelitvijo, pomiloščen na dosmrtno ječo.

Dr. Čermelj je bil takoj po končani vojni gotovo najbolj poklican, da pomaga s svojim strokovnim znanjem in nasveti tržaškim Slovincem, ki so v tistem izredno delikatnem, razburkanem in dramatičnem času tik pred pariško mirovno konferenco nujno potrebovali tako pomoč.

Žal se želja dr. Tončiča in njegovih prijateljev ni izpolnila!

Drago Štoka

Trst, 19.XII.1946

Tov. Dr. Borisu Pucu, tajniku PNOO-ja v Trstu
in

Tov. Branku Babiču, tajniku SIAU-ja v Trstu

Dragi tovariši!

Spričo nujnosti, da se čimprej začne konkretno delo za pripravo načrtov, ki naj bi tvorili podlago SIAU-ji za njeno praktično uveljavljanje v okviru začasne vlade ustvarjajočega se »Svobodnega teritorija tržaškega«, smatram za svojo dolžnost te opozoriti na nekatere začetne taktične pomanjkljivosti pri organizaciji gornjega dela. Storitni hočem to v želji, da bi delo samo — ki je pač bolj važno kot vse drugo — ne trpelo vsled organizacijskih pomanjkljivosti.

1) Predvčerajšnjim se je ustanovil v okviru PNOO-ja Centralni odbor za pripravo predlogov ali načrtov gospodarsko-finančnega, upravno-političnega in prosvetno-kulturnega značaja v gornji namen. Ustanovljene so bile tudi posamezne komisije in določeni so bili tovariši, ki naj načelujejo Centralnemu odboru in njegovim komisijam.

Po mojem skromnem mnenju bi se moral ta Centralni odbor ustanoviti na skupni seji Mestnega osvobodilnega sveta za Trst in PNOO-ja z udeležbo tudi italijanskih tovarišev, eventuelno po predhodnem ločenem posvetovanju slovenskih tovarišev, v kolikor gre za čisto slovenska vprašanja. Kakor me informirajo, k gornjemu sestanku niso bili vabljeni ne MOST ne italijanski tovariši, ki v Centralnem odboru sploh niso zastopani. (Zdi se, da to dejstvo že vzbuja nezadovoljstvo pri ital. tovariših).

2) Pri MOST-u je bila na pobudo sodnega odseka in pod predsedništvom njegovega načelnika ter z vednostjo PNOO-ja že pred časom ustanovljena Upravno-politična komisija, ki naj bi se povezala z odgovarjajočo komisijo pri PNOO-ju. Sedaj se je pri PNOO-ju ustanovila Centralna upravno-politična komisija, ki naj bi delovala s tovariši, ki so obenem člani komisije pri MOST-u.

Ko sem danes Načelnika sodnega odseka pri MOST-u vprašal za pojasnila glede sodelovanja obeh komisij, mi jih ni znal dati, češ da je za ustanovitev Centralne komisije zvedel šele — danes.

3) Kakor sem bil informiran, je prišel te dni v Trst tov. prof. Čermelj z izrecno nalogo, da da tudi s svoje strani kot strokovnjak in splošno znani javni delavec pobudo za čim uspešnejšo organizacijo dela v gornji namen. Zdi se pa, da mu ni bila dodeljena nikaka konkretna naloga, ki z ozirom na njegove sposobnosti pač ne more biti kakor strokovno vodilna.

Res je sicer, da je tov. prof. Čermelj trenutno formalno nastavljen v Jugoslaviji kor profesor in je trenutno dejansko dodeljen Znanstvenemu institutu v Beogradu, smatram pa — in tega mnenja so brez izjeme vsi tovariši, ki poznajo strokovno-organizacijske sposobnosti tov. Čermelja — da bi se s strani PNOO-ja moralo storiti vse, da se tov. prof. Čermelj čimprej pritegne k delu, odgovarjajočemu njegovi strokovno-organizacijski sposobnosti v Trstu in da sedaj nikjer ni bolj potreben nego ravno tu.

Zagotavljam ti, tov., da mi je gornje vrstice narekovala le želja, da bi koristil naši skupni stvari in bom vesel, če sem z njimi temu kaj pripomogel.

Frane Tončič

S.F. — S.N.!

Trst, 20. decembra 1946

Dragi tov. doktor!

Zahvaljujem se Ti za opozorilo na nerazpoloženje, ki je nastopilo med nekaterimi našimi tovariši in prijatelji v zvezi s postavitvijo odbora za pripravo materiala, ki nam bo potreben spričo definitivne rešitve usode Trsta in njegove okolice.

Vzrok temu nerazpoloženju je dejstvo, da so nekatere osebe dale temu odboru večjo važnost in značaj kot ga ima. Naša naloga je bila, da ustanovimo delovni odbor — to sem izrecno poudarjal —, ki naj v najkrajšem času, s čim večjo mobilizacijo in prožnostjo, zbere ves nujno potrebni material, da bo na razpolago merodajnim činiteljem v Trstu in Beogradu, za sestavo predlogov in načrtov, ki jih bo treba predložiti bodočemu Guvernerju odnosno finančno-gospodarski komisiji velikih štirih.

Skušnje nas učijo, da preveliki odbori raznih predstavnikov le ovirajo delo in ne vodijo do pravega rezultata, zla-

Tržaški župan Staffieri in Domenico Rossetti

Tržaški župan Staffieri je spet posipal s pristno nacionalistično soljo dogodek, ki bi moral biti zgolj novoletna glasbena prireditev v gledališču, imenovanem po Domenicu Rossetiju. Seveda je to bilo v zvezi z najavljenim Osimom II. Najprej poglejmo, kdo je bil Domenico Rossetti.

Rossettijeva rodbina je bila po poreklu iz Lombardije. Domenicov ded, Giovanni Battista, se je namreč iz rojstne Peschiere preselil najprej na Reko, nato pa v Trst. Domenico se je tako rodil v Trstu leta 1774 in tu umrl leta 1842. Lani so zato Tržačani praznovali 150-letnico njegove smrti. Župan Staffieri je čutil dolžnost, da tudi on počasti spomin na velikega Tržačana. Za to pa ni izbral najbolj primerno novoletno godbeno prireditev tržaškega združenja malih preprodalcev. Poleg tega ga je prikazal v dokaj čudni luči, ko je pozdravni nagovor na številno publiko končal z bojnim geslom prenapetih nasprotnikov vsega, kar je slovenskega v Trstu: »*Ne la patria de Rossetti no se parla che taliàn!*«.

Družina Rossetti je pri nas zaslovela po svoji podjetnosti. Njeni člani so bili borzni agenti, trgovci, ladjedelci, tovarnarji in posestniki. Domenico je po očetu podedoval ogromno bogastvo. Nižje šole je napravil v toskanskem industrijskem mestu Pratu, univerzitetni študij pa v Gradcu in na Dunaju.

Vzgojen je bil v italijanskem duhu, kulturno pa se je oblikoval in obogatil v nemških elitnih krogih stare Avstrije.

Občudoval je politično in gospodarsko učinkovitost avstrijske monarhije in njeno uspešnost pri bogatenju tržaškega brodarstva in sploh pristaniškega gospodarstva. Svojo hvaležnost do Avstrije je hotel mladi Domenico Rossetti dokazati tudi s tem, da je na vseh področjih dvigal kulturno raven tržaškega meščanstva. V ta namen je ustanovil študijski in čitalniški kabinet, ki se je kmalu preimenoval v *Società di Minerva*, ki še danes deluje. K temu kulturnemu poslanstvu je Rossetti pritegnil veljavne meščane, kakršni so bili Pietro Nobile, Bartolomeo Biasoletto in Pietro Stancovich.

Domenico Rossetti ni nikoli nasprotoval drugim narodnostim v Trstu, ne slovenski in hrvaški, ne grški in seveda niti nemški. Fabio Cossutta je o tem napisal zanimivo študijo v *Piccolu* z dne 25.11.1992 z naslovom: »*Domenico Rossetti a 150 anni dalla morte: Il padre della patria «triestina» - Un personaggio controverso, ma di operosità e senso civico altissimi e ancor oggi esemplari.*«

Rossetti je pospeševal možnosti za srečanja in povezavo z ostalimi narodnostmi v Trstu. Pri tem je delal v duhu utrjene krščanske civilizacije. Želel je, da bi prišlo do takšnega odnosa med pri nas živečimi narodnost-

mi, ki naj bi bil vzajemno rodoviten, prav tako kot je prišlo do plodovitega srečanja treh različnih kultur na našem ozemlju.

Če je bil Rossetti vnet pristaš ugleda tržaškega patriciata, ki mu je družina pripadala zaradi odlikovanja z dednim plemstvom v redu Svetega rimskega cesarstva in s plemiškim naslovom *von Skander*, ni zaradi tega nikdar omalovaževal meščanstva, kateremu je sploh pomagal do vzpona. Zato se je v zrelih letih začel odtujevati Dunaju, potem ko se je stara Avstrija prelevila v začetku prejšnjega stoletja v čedalje bolj centralizirano in zaprtu oblast, ki je začela o vsem odločati zgolj z ozkega dunajskega zrelišča. Tako se je Avstrija vedno bolj oddaljevala od Rossettijevega ideala o avtonomiji in slogi med narodnostmi v Trstu. Iz pregleda njegove osebne korespondence je razvidno njegovo prepričanje, da je Avstrija po Napoleonovem viharju in po nazadnjaški restavraciji, ki jo je leta 1811 uvedel Dunajski kongres, zšla na napačno pot, ki bi lahko imela za Trst in njegovo usodo negativne posledice.

Ko bi danes Domenico Rossetti še deloval v tržaškem kulturnem središču *Società di Minerva*, bi prav gotovo ne ploskal županu Staffieriju, ko je pri uvodoma omenjeni priložnosti v gledališču, ki nosi ime velikega tržaškega mecena, v pozdravnem govoru, ki ga je čisto po svoje zasukal, zavpil: »*Ne la patria de Rossetti no se parla che taliàn!*«

J. Jež

◆◆◆ Korespondenca Tončič-Puc

sti kadar gre za to, da tak odbor v kratkem času res nekaj naredi. Strinjam se popolnoma s Teboj, da, ko bo ves material izbran in temeljni osnutki v raznih variacijah izdelani, njih končno in definitivno redakcijo pregleda in določi odbor merodajnih političnih in gospodarskih činiteljev našega mesta. V tem odboru je naravno, da bodo tudi naši italijanski tovariši, ki so — bodi mimogrede omenjeno — za kompilacijo materiala posebej mobilizirani.

V tem smislu je gledati na omenjeni odbor in njegove odseke ter Te prosim, da ga tako tudi tolmačiš napram vsem, ki bona ali celo mala fide, hočejo delati stvari, napravljene v najboljši nameri, da čimbolj koristi skupnosti in naši stvari, politično afero in osebno nerazporejenost.

Kar se tiče tov. prof. Čermelja delim v polni meri Tvoje mnenje, da je strokovnjak in javni delavec take kvalitete,

da bi nam v Trstu zelo koristil. Kakor mi je pa prof. Čermelj sam pravil, svojega položaja v Beogradu še ni uredil, očitno ker ga ravno kot strokovnjaka še vedno potrebujejo. Jasno je, da dokler se prof. Čermelj definitivno ne preseli v Trst, mu ne moremo oddeljevati konkretnih nalog takega značaja, ki bi sicer odgovarjale njegovi strokovni sposobnosti, a na drugi strani zahtevajo stalno bivanje v naši sredini.

Če bo odvisno od nas, bomo rade volje vse storili, da se vrne prof. Čermelj za stalno v Trst.

Ponovno Te prosim, da v zgoraj navedenem smislu pomagáš pri vseh, ki se mogoče čutijo vsled nesporazuma užaljane, odstraniti ta nesporazum in jim pojasniti pravi značaj navedenega odbora.

S tovariškimi pozdravi

Dr. Puc Boris

S.F. — S.N.!

V novi rubriki želimo opozarjati na razne spodrsiljaje in nerodnosti v medijih v Sloveniji, kot jih pač iz naše perspektive — od zunaj — zaznavamo ob poslušanju in branju slovenskih medijev.

● Že nekaj časa je na ljubljanski televiziji prisotna oddaja, nekakšen televizijski salon, v katerem voditeljica, publicistka Manca Košir, vodi pogovore z znanimi osebnostmi ženskega spola, v drugi polovici oddaje pa se pridružita tudi dva moška, prav tako znana. Oddaja je prava kopija italijanske na 3. TV mreži, ki jo že dolgo uspešno vodi znana nekdanja igralka in danes spretna televizijska voditeljica Catherine Spaak (hči znane diplomata — morda tudi le nečakinja). Razlik na zunaj tako rekoč ni: prizorišče je obakrat udoben in oblazinjen kotiček; voditeljica se pogovarja in vmes izbira fotografije, ki so jih ji predhodno dale intervjuvanke — te potem gospe komentirajo, nato pa poseže proti koncu vmes »neznan gospod«, ki je ves čas (skrit) poslušal pogovor. V ljubljanski oddaji sta gospe dve namesto tri, gospoda pa sta dva, medtem ko je tu le eden. Tudi prizorišče je več ali manj isto. Čista kopija. Manca Košir, ki sama piše knjige in je doktorica (najbrž sociologije), pa še čedna dama, domá v kulturniških krogih, bi bila najbrž sposobna pripraviti kotiček, ki bi vsaj na pogled ne spominjal na italijanskega. Ves zračni prostor, ki lahko doseže tretjo TV mrežo, vsa Obala pa tja na Goriško in Vipavsko, po Notranjskem in še kje, pa lahko zdaj ne le opazi prav mučno kopiranje italijanske oddaje, še bolj pa majhne razlike, ki pa nikakor ne gredo v prid ljubljanski!

● V televizijski kulturni oddaji FORUM opazamo mnogo prostora in časa namenjenega raznim avantgardističnim pobudam mlajše generacije na glasbenem, likovnem, gledališkem, filmskem in morda malo manj opazno literarnem področju. Takoj pa zmanjka časa za stvari, ki tej generaciji niso po nosu. Pred kratkim, ob koncu januarja, je bilo omenjeno, da v Sloveniji razstavljata dve umetnici — Slovenki. Imeni sta šli mimo tako bežno, da ju nismo ujeli, podnapis pa je imela le ena umetnica; druge nismo videli. Slikarka pa je smela reči

le toliko, da bo poskrbela, da bi tudi naši umetniki razstavljali v njunih državah. (!) (Tega niso izrezali!) O drugi umetnici ne duha ne sluha. Tudi ko je kamera medtem obšla nekaj umetniških slik, gledalci nismo vedeli, ali so bile slike obeh ali ene same. Ne samo to: ker niso ponovili imena in države, ne vemo niti tega, ali je bila druga iz Avstralije ali Argentine. Kako natančno pa kdaj prikazujejo in razlagajo kakšne tuje umetnike! Ali kakšne mlade »avantgardiste«. Isto velja tudi za v tem še izrazitejši Osmi dan.

● Opazili smo, kako se čedalje bolj širi v slovenskih medijih virus, ki bi ga zlahka krstili »evropeitis«. Ni važno, kako slovenskega umetnika sprejema domači »porabnik« in kaj bo dejansko pustil v slovenski kulturni zakladnici za prihodnje čase. Važno je, kaj pravijo »zunaj«. Prodreti v Evropo, v Ameriko! In tako je šla, denimo, na Holandsko ekipa mladih z nekakšno multimedialno predstavo, tako rekoč smetana mlade umetnosti. Z velikim medijskim poudarkom. Z sloveti in postati »svetovno znan«! Ob vrnitvi je bilo iz medijev zaznati, da je bil obisk porazno majhen, omejen samo na mesto, od koder so bili gostitelji, v dvorani pa so bili v glavnem samo tisti, ki so umetnike povabili. In mladi umetniki se opravičujejo svojim sponzorjem, da bodo pač drugič bolje organizirali. In da bi bili tudi gostitelji lahko bolje pripravili to gostovanje.

Dragi mladi umetniki, mislite, da je z drugimi, ki so šli podobno gostovat na tuje, bilo kaj drugače? Naša slovenska toliko sanjana svetovna slava je v tem, da te pač neka skupina povabi v svoje mesto, tam se zberejo ljubitelji takšne vrste umetnosti, teh pa je navadno pri raznih modernističnih in avantgardističnih gibanjih malo. Glavno je, da potem Slovenci povabijo nje in jih zatem morda še več dni gostijo in razvažajo po Sloveniji ali celo gostijo po cel mesec. In rezultat: dva ali trije članci z nekaj obvezne pohvale v ka-

kem polzakotnem lističu polzakotnega mesta. Danes celo v Pandurjevo slavo v Mehiki in nekaj latinskoameriških državah ne moreš verjeti kot v nekaj bistveno drugačnega. Ta sla po »biti znan v svetu« in po »prodreti v Evropo« je samo reakcija na nekajdesetletno zaprtost slovenske kulture. Ne berem o Italijanih, ki bi želeli sloveti zunaj. Pa tudi o kakih Ircah ali Islandčanih ne. (Razen pri popevkarjih, seveda). Bodi dober doma, prodi doma, pa bo že nekaj. Seveda ne le v krogu somišljenikov, ki te podpirajo v medijih, ampak delaj za daljše in trajnejše dosežke.

Kritikastrček

»Naše mesto« na odru SSG

Slovensko stalno gledališče iz Trsta pripravlja te dni novo predstavo. Gre za igro Thorntona Wilderja »Naše mesto«. Delo je bilo napisano leta 1938 in je za tedanjo dobo predstavljalo precejšnjo dramaturško novost. V njem bomo zaman iskali kakih posebno močnih slik. Kljub temu pa bi »Naše mesto« označili za dramo, saj govori o življenju v mestu Grover's Corners v ameriški zvezni državi New Hampshire. Podrobneje pa predstavlja usodo družinskih članov Gibbovih in Webbovih. »Naše mesto« je drama o navadnem življenju, o navadnih ljudeh, kot je večina gledalcev, govori torej o rojstvu, o ljubezni, o zakonu in smrti, kateri pa so podvržene vse žive stvari. Thornton Wilder je te življenjske zgodbe predstavil v slikah, ki jih povezuje režiser. Ta tudi nastopa na odru. V posameznih situacijah pa glavni junaki povedo toliko resnic o življenju na splošno, o ljubezni in smrti, da je prav gotovo v tem skrit uspeh te igre.

»Naše mesto« ni prvič uprizorjeno na odru Slovenskega stalnega gledališča. Prvič so ga igrali leta 1958, ko ga je zrežiral Jože Babič, tokratni režiser in tudi igralec pa bo Adrijan Rustja.

Sceno je zasnoval Sveta Jovanovič, kostume si je zamislila Alenka Bartlova, glasbo je skomponiral Aleksander Vodopivec, plese pa je pripravil Janez Mejač, za lektorstvo odgovarja Jože Faganel.

Obeta se nam torej lepo gledališko doživetje. Predstava bo gotovo obogatila vsakogar, ki si bo dramo ogledal s pozornostjo in v gledališču ne išče le puhle zabave, ampak tudi izziv, da se zamisli o svojem življenju in čutenju.

DSI v novem letu

Prvo srečanje v novem letu je bilo 11. januarja. Gost večera je bil dr. Edi Kovač, ki je predaval na temo »Pojem z obrazom«. Naslednji ponedeljek, 18. januarja, je glasbenik in duhovnik Ivan Florjanc predaval o gregorjanskem petju in svoje predavanje popestril z nazorimi glasbenimi primeri. 25. januarja so v Peterlinovi dvorani odprli razstavo o ziljski noši. Na večeru ob otvoritvi sta sodelovala Nužej Tolmajer za Krščansko kulturno zvezo iz Celovca in avtorica razstave in raziskave dr. Marija Makarovič.

Društvo slovenskih izobražencev nadaljuje svojo redno sezono vsak ponedeljek s srečanji, predavanji in razstavami.

SPOMENIK V STRNIŠČU — KIDRIČEVEM

Na pobudo Slovenske ljudske stranke so 29. novembra odkrili spomenik žrtvam taborišč v nekdanjem Sternthalu oz. Strnišču oz. Kidričevem pri Ptuj. Oblikoval ga je arh. Kvaternik. Slavnostni govornik je bil prof. Ludvik Toplak. Prisotne je spomnil, da je bilo v Strnišču najprej taborišče za vojne ujetnike in bolnike med prvo svetovno vojno, po njej je bilo taborišče za primorske begunce, med drugo svetovno vojno je bilo nemško prisilno taborišče za izgradnjo tovarne glinice in aluminija, po vojni pa koncentracijsko taborišče Ozne in nato prisilno delovno taborišče. Število vseh, ki so tam izgubili življenje, sploh ni točno raziskano.

ZDOMSKI AVTORJI V SLOVENIJI

Nova revija je izdala knjigo z izborom spisov slovenskega ustvarjalca iz Argentine Franceta Papeža Zapisi iz zdomstva.

Pri Mladinski knjigi pa je izšla knjiga kanadskega slovenskega književnika in likovnika Teda Kramolca Podobe iz arhivov.

CIRIL-METODOVA DRUŽBA

Zgodovinar Andrej Vovko, ki je od začetka leta dopisnik Katoliškega glasa za politično življenje v Sloveniji, je pred nedavnim doktoriral v Ljubljani z disertacijo o zgodovini Ciril-Metodove šolske družbe, ki je imela v Trstu bistveno narodnostno vlogo.

Otvoritev razstave o ziljski noši v Peterlinovi dvorani v Trstu: (od leve) tajnik KKZ Nužej Tolmajer, dr. Marija Makarovič, avtorica študije in predsednik DSI Sergij Pahor.

PRENOVA DOMA V TINJAH

V pomladi prihodnjega leta bodo začeli prenavljati stari del Katoliškega doma prosvete v Tinjah na Koroškem. Omenjenemu delu so pred 12 leti prizidali novi del, ki pa je že davno pretesen. V letu 1992 se je kakih 300 pobud v domu udeležilo skupno 12.000 ljudi. Prenova bo stala 30 milijonov šilingov, na delo pa se pogumno pripravlja rektor Doma, zdaj tudi predsednik duhovniškega združenja Sodaliteta Jože Kopeinig.

KONZUL V CLEVELANDU

V Clevelandu, so odprli Konzulat Republike Slovenije. Začasno ga vodi častni konzul prof. Karel Bonutti.

Božični koncert

Letošnji božični koncert Zveze cerkvenih pevskih zborov iz Trsta je oblikoval združeni tržaški mešani zbor, ki ga je vodil Janko Ban. Prvi koncert, ki mu je sledila ponovitev v Ljubljani, je bil 10. januarja v tržaški stolnici sv. Justa. Nagovor je imel g. Ivan Florjanc.

Tržaške pevke in pevci na božičnem koncertu v stolnici sv. Justa v Trstu.

Udeleženci okrogle mize o problemih slovenskega šolstva na Tržaškem, ki jo je pripravila šolska komisija Slovenske skupnosti: (od leve) prof. Nadja Maganja, prof. Peter Močnik in ravnatelj Aldo Štefančič in Josip Pečenko v Peterlinovi dvorani.

Igralec Joško Lukeš umrl

Po daljšem bolehanju je 25. januarja umrl dolgoletni igralec Slovenskega stalnega gledališča v Trstu, dramatik in režiser Joško Lukeš. Rodil se je leta 1920 v Mariboru, kjer so ga tudi pokopali. V mestu ob Dravi je že s 16. letom nastopal pri Ljudskem odru in se šolal pri Vladimiru Skrbinšku. Po vojni je bil nastavljen v Slovenskem narodnem gledališču v Mariboru, po enem letu pa poslan v Trst. Tu je razvil vse svoje talente, zlasti kot oblikovalec karakternih vlog. Nastopal je tudi v filmih, na televiziji in radiu. Pisal je mladinske in radijske igre (izbor Igra za vse življenje, 1990). Leta 1975 ga je prizadela bolezen, vendar je še nastopal. Med priznanji, ki jih je prejel, naj bo omenjena nagrada iz Prešernovega sklada.

SPREJEM SSK NA PLEŠIVEM

V kleti rajnega vinogradnika in politika Gradimira Gradnika in njegove družine na Plešivem pri Krminu v Brdih je Slovenska skupnost priredila 29. januarja novoletno srečanje za svoje predstavnike in za zastopnike zamejskega političnega, kulturnega in gospodarskega življenja. Tudi letos je bilo ob tem še nekaj uglednih gostov. Tako so nagovorili prisotne za SSK deželni predsednik Marjan Terpin in deželni tajnik Ivo Jevnikar, nadalje krminski župan Ambrosio, predsednik deželne vlade Turello in novi slovenski minister za kulturo Pelhan.

CENTER V LEMONTU

Oktobra so na obsežnem vrtu samostana slovenskih frančiškanov v Lemontu pri Chicagu (»ameriške Brezje«) začeli z gradnjo Slovenskega kulturnega centra. Pobudniki želijo do pomladi zbrati 200.000 dolarjev.

ŽUPNIJA SV. VIDA

Slovenska župnija sv. Vida v Clevelandu praznuje letos svojo stoletnico. Cerkev so začeli obnavljati in jo bodo umetniško preslikali. Za te in druge cerkvene stroške so ustanovili poseben sklad, ki naj bi dosegel vsoto 750.000 dolarjev. Zaenkrat so jih zbrali skoraj 500.000. Slovenska župnijska šola ima v tem šolskem letu od vrtca do osmega razreda osnovne šole 67 učencev, za katere skrbi osem učiteljic.

Obnovitvena dela napovedujejo tudi v slovenski cerkvi sv. Cirila v New Yorku, kjer je bil po smrti p. Roberta Mazovca imenovan za župnika frančiškan p. Krizolog.

FRIC KUMER NAGRAJEN

14. Tischlerjevo nagrado sta Krščanska kulturna zveza in Narodni svet koroških Slovencev 22. januarja izročili 56-letnemu javnemu delavcu Fricu Kumru za zaslužno delo v korist samostojnega slovenskega političnega nastopanja. Kumer, ki zastopa Enotno listo v Pliberku, je bil dolgo predsednik Kluba slovenskih občinskih odbornikov.

Novoletno srečanje v Tinjah

Tradicionalno novoletno srečanje v Tinjah na Koroškem je 2. in 3. januarja nosilo skupni naslov v obliki vprašanja: Ali nas krščanstvo še navdihuje? Predavali so teolog dr. Edi Kovač, ravnatelj Mohorjeve družbe inž. Janko Jeromen in predsednik Slovenskih krščanskih demokratov Lojze Peterle, vsi iz Ljubljane, dr. Alenka Rebula Tuta iz Trsta, ob okrogli mizi pa so spregovorili še moderator Vinko Ošlak, Marija Perne, Lučka Poznič, Anja Muck, Igor Senčar, Andrej Poznič, Janko Merkač in Ivo Jevnikar. Kulturni večer je bil posvečen pevski, literarni in likovni ustvarjalnosti iz Ziljske doline.

SLIKAR PERNHART

V Celovcu so 2. decembra odprli dve razstavi risb in olj koroškega slikarja Marka Pernharta, ki se je rodil leta 1824 v Spodnjem Medgorju. Nekaj njegovih znamenitih krajin je posodila tudi Narodna galerija iz Ljubljane.

NOVOLETNA KONCERTA

Slovenski denarni zavodi v Italiji so priredili običajna novoletna koncerta: 5. januarja v Gorici, naslednjega dne pa v Trstu. Nastopal je Simfonični orkester Hrvatske radiotelevizije pod vodstvom Alana Bjelinskega. Kot solistka pa je igrala pianistka Pavica Gvozdič.

PEVCI IZ SAN JUSTA

Z nastopi 8. januarja v Šentprimozu, naslednja dva dneva pa po koroških cerkvah sta mladinski pevski zbor in plesna skupina iz Našega doma v San Justu (Buenos Aires, Argentina) končala uspešno daljše gostovanje na slovenskih tleh. Pripravilo ga je Katoliško središče Slovencev po svetu. V republiški Sloveniji je bil zadnji nastop 5. januarja v Cankarjevem domu v Ljubljani. Žal pa ni bilo nobenega nastopa med Slovenci v Italiji.

Dan emigranta

V gledališču Ristori v Čedadu je bil 10. januarja običajni Dan emigranta, ki ga prirejajo slovenska kulturna društva v videmski pokrajini. Govor je imel msgr. Marino Qualizza, medtem ko je bil napovedani predsednik deželne vlade odv. Turello odsoten. Nastopila sta še Beneško gledališče in ansambel I Binters. Sledilo je družabno srečanje.

SPAZZAPANOVA GALERIJA

Po dveletnih preureditvenih delih so v Gradišču ob Soči znova odprli galerijo sodobne likovne umetnosti Luigi Spazzapan. Med drugim je v njej razstavljena bogata zbirka del tega slovenskega ustvarjalca, ki so last Goriške hranilnice.

MLADI ARGENTINSKI SLOVENC

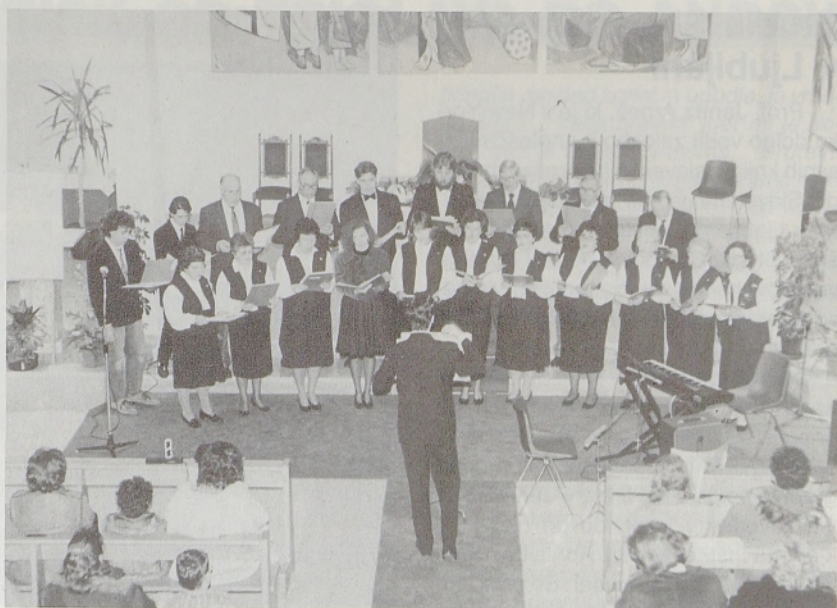
Sredi januarja se je v Gorici končal intenzivni tečaj slovenščine in slovenske ter deželne splošne kulture za skupino 18 mladih potomcev primorskih izseljencev iz Argentine. Priredila ga je Zveza slovenskih izseljencev iz Furlanije-Juljske krajine, udeležili pa so se ga predstavniki vseh treh emigracij: primorske, politične in beneške.

NOV TEDNIK V TRSTU

Stranka komunistične prenove, »ortodoksna veja« razklane nekdanje Komunistične partije Italije, je začela z januarjem izdajati v Trstu slovenski tednik Iskra, s podnaslovom: Glas komunistov. Njegov odgovorni urednik je bivši komunistični senator Stojan Spetič.

SLUGA DVEH GOSPODOV

Gledališka skupina Prosvetnega društva Štandrež je 16. januarja pripravila novo premiero, in sicer Goldonijev komedijo Sluga dveh gospodov v režiji Emila Aberška. S tem se je amaterski oder poklonil 200-letnici smrti beneškega komediografa. Krstna izvedba je bila v župnijski dvorani Anton Gregorčič.

Božični koncert na Kolonkovcu.

(foto Ferrari)

PRENOVLJENA KATOLIŠKI GLAS IN NEDELJA

Z letom 1993 sta se predstavila v nekoliko prenovljeni obliki in zasnovi oba zamejska verska tednika: Nedelja v Celovcu, pri kateri je zdaj glavni urednik novi vodja Slovenskega dušnopastirskega urada dr. Pep Marketz, in Katoliški glas iz Gorice. Pri njem je glavno in odgovorno uredništvo prevzel duhovnik Dušan Jakomin iz Trsta. Po dolgih letih sta glavno težo dela odložila dr. Kazimir Humar in odgovorni urednik dr. Franc Močnik.

SLOVENSKI DEŽELNI ODBORNIK

Deželni svet Furlanije-Juljske krajine je 18. decembra izvolil za deželnega odbornika za prostorsko načrtovanje in zunanje odnose tržaškega slovenskega socialista Daria Tersarja. To je drugi slovenski član deželne vlade v 30-letni zgodovini te uprave. Prvi je bil krščanski demokrat iz Benečije Romano Specogna, ki sicer nikoli ni poudarjal svojega izvora in še vedno odklanja zahteve po zaščiti Slovencev v videmski pokrajini. Sicer pa tudi Tersar ni bil izvoljen kot izrečni kandidat Slovenske komisije PSI, kot na volitvah pred petimi leti tudi ni razglašal svojega slovenstva videmski predstavnik Zelenih Renato Vivian. Ob njiju je v sedanjem deželnem svetu, ki mu zapade mandat meseca junija in šteje 62 članov, trojica Slovencev: Ivo Jevnikar za Slovensko skupnost in Miloš Budin ter Ivan Bratina za Demokratično stranko levice.

MOHORJEVA LJUDSKA ŠOLA

Zbor Mohorjeve ljudske šole v Celovcu je izdal svojo prvo glasbeno kaseto, ki nosi naslov Ta šopek nikdar ne ovne. Na njej je 22 pesmi. Zbor vodi Tatjana Tolmajer. Ob tem je izšel še glasbeni koledarček s pesmimi Lenčke Kupper.

KOCBEKOV DNEVNIK

V Ljubljani je izšel nov zvezek s prepisi dnevniških zapiskov Edvarda Kocbeka. Sedanja četrta knjiga dnevnikov obsega leto 1947.

Sv. maša v sugestivnem okolju kraške jame za svečnico na Proseku.

Studia Slovenica v Ljubljani

Prof. Janez Arnež, ki je v New Yorku dolgo vodil založbo v angleščini pisanih knjig o slovenskih vprašanih Studia Slovenica, je že v letu 1991 registriral v Ljubljani katoliški raziskovalni inštitut Studia Slovenica, ki želi raziskovati slovensko kulturno, politično in gospodarsko zgodovino. Trenutno zbira gradivo za knjižnico, arhiv, muzej in umetniško galerijo. Iz New Yorka, Kanade in Buenos Airesa je prof. Arnež pripeljal v Ljubljano tri ladijske zabojnike knjig, revij, časopisov in drugega gradiva, ki ga zdaj ureja v delu Škofovih zavodov v Šentvidu pri Ljubljani, kjer ima Inštitut sedež. Aprila bo pripeljal iz ZDA še en kontejner. Še pred tem pa bo v Škofovih zavodih razstava o begunskem šolstvu. Naslov te ustanove je zaenkrat: Studia Slovenica, p.p. 28, SLO-61210 Ljubljana-Šentvid.

Trinkov koledar za leto 1993

Trinkov koledar, ki so ga lani obudili v življenje v prenovljeni obliki, so lesto uredili Marino Vertovec, Živa Gruden in Lucia Trusgnach, opremil pa ga je Pavel Petričič. Bogato gradivo na več kot 140 straneh so uredili v razdelke Naša zgodovina, Naš svet, Naši ljudje, Naša beseda. Uradna predstavitev v Čedadu je bila 29. januarja. Nekaj dni prej, 25. januarja, je minilo 130 let od Trinkovega rojstva.

Slovenska
družina
ima
na mizi
mladiko

Tržaški škof Lovrenc Bellomi je bil kot vsako leto pred prazniki gost v Društvu slovenskih izobražencev.

SOLIDARNOST ONKRAJ VSAKE MEJE

Šesti pohod za mir so v Trstu izvedli 27. decembra. Prireditelji, med katerimi so bili, kot je že običaj, tako Italijani kot Slovenci, so tokrat posvetili pozornost Judom, slovenski manjšini in priseljencem iz Tretjega sveta. Pred nekdanjim Narodnim domom je imel govor književnik Aleksij Pregarc.

MAVRICE TOU VJETRU

To je naslov zbornika o Terski dolini in njenih ljudeh, ki so ga 16. januarja predstavili v Bardu. Luisa Cher in župnik Renzo Calligaro sta uredila prispevke 15 avtorjev. Ob predstavitvi pa je bila na ogled tudi fotografska razstava.

ENCIKLOPEDIJA SLOVENIJE 6

Pri Mladinski knjigi v Ljubljani je decembra izšel šesti zvezek Enciklopedije Slovenije, ki obsega gesla od Krek Gojmir do Marijino češčenje na skupno 416 straneh. Naklada znaša zdaj 20.000 izvodov, glavni urednik pa je Marjan Javornik.

SEMINARJI O SLOVENSKIH PROBLEMIH

Slovensko-kanadski svet je za sezono 1992-93 pripravil vrsto seminarov srečanj o slovenskih problemih po eno nedeljo popoldne na mesec, in to v Slovenskem domu na Pape aveniji v Torontu.

Dr. Inzko 70-letnik

Znani koroški javni delavec dr. Valentin Inzko je 22. januarja praznoval 70-letnico. V letih 1960-69 je bil predsednik Narodnega sveta koroških Slovencev, trenutno pa je soprorednik nemško-slovenskega koordinacijskega sveta krške škofije, član sosveta za koroške Slovence pri avstrijskem kanclerju in podpredsednik Mohorjeve. Po poklicu je šolnik, ploden pa je tudi kot publicist.

POSLOVNI IMENIK AMERIŠKIH SLOVENCEV

V New Yorku so izdali poslovni imenik s podatki o 870 slovenskih podjetjih iz Kanade in ameriških zveznih držav New York, New Jersey, Ohio, Illinois in Connecticut.

Duhovno življenje

Buenos Aires

Malo znana revija, posebno v Sloveniji, vendar prisotna, sodeč po seznamu poverjenikov, po vsem slovenskem svetu, zlasti po obeh Amerikah. Morda tudi najstarejša slovenska revija, saj izhaja že tam nekje od leta 1930. Kljub naslovu, ki bi kazal na izrazito versko publikacijo, je ves čas izhajanja to predvsem (ali pa vsaj v občutni meri) kulturna revija, v tem ali onem obdobju z vrsto literarnih peres, drugič z izrazitejšim narodopisnim, kulturnozgodovinskim ali še drugačnim obeležjem. Za vzorec si danes vzemimo zadnjo lansko številko, ki je prispela iz daljne Argentine konec januarja in nosi oznako: december 1992, št. 10 — ter številko letnika: 59! Letos torej stopa v svoje šestdeseto leto kontinuiranega izhajanja, zato ji bo posvečen konec pomladi tudi simpozij.

Številka je za tretjino manjša od naše Mladike, po obsegu pa sta enaki. Dvobarvna platnica prikazuje zimski motiv s snegom. Tudi notranja oprema je dvobarvna in bogato poživljena s črno-belimi fotografijami, v glavnem iz buenosaireskega kulturno-prosvetnega delovanja ali s portreti nekaterih osebnosti iz sedanjega in preteklega javnega življenja. (Naštela sem kar 40 slik, če vključim tudi nekaj vinjet!) Vsebinsko je ta številka dokaj pisana. Presečna odlična in sodoben jezik, velik razgled nad dogajanjem v Sloveniji ter ne-

kam drugačen, rekli bi latinsko živahen publicistični slog, s smislom za originalen zasuk in barvito, osebno obarvano izražanje, tako da diha iz revije neka pristnost, svežina in širina, lastnosti, ki v slovenskem tisku niso ravno vsakdanji pojav... Toda oglejmo si revijo поблиže.

Duhovna misel na platnici med drugim pravi: »Bog prihaja na našo zemljo kot luč svetá, kot gospodar zgodovine, kot upanje narodov. Oddaljeni Bog je postal "Bog med nami".« V uvodniku, posvečenem papežu Janezu Pavlu II., preberemo drobec statistike: »Papež je obiskal nad sto dežel na petih celinah, imel 1759 nagovorov, prebil več kot leto dni zunaj vatikanskega obzidja, prepotoval 832.712 kilometrov, nagovoril ljudi v več kot 20 jezikih in potoval šestinpetdesetkrat v tuje države...« Zanimiv je tudi citat v članku (André Frosard) in tale piščeva misel: »Zavoljo papeža in njegovih potovanj se je obliče Cerkev pojavilo na malih zaslonih in se predstavilo v domovih milijonov ljudi. Obraz Cerkev je mlad in poln življenja, je strpinčen in okrvavljen, a zmeraj življenjski in lep kot obraz matere. Cerkev mora biti po njegovi zamisli izraz ljubezni, dinamičnosti in prenove...« Naslednji članek pa je obarvan bolj politično, Branko Rozman (München) namreč kratko označi sedanjí politični trenutek v Sloveniji s pronicljivo ostrino, kot smo je vajeni pri Danilu Slivniku v ljubljanskem Delu, le da seveda B.R. ocenjuje z drugačnega brega. Med drugim mi je bil nov podatek, da je cerkvenih gozdov v Sloveniji le 2,7% — »in zaradi tega tak levi vrišč«. — Nato je nekaj strani in slik posvečenih znanim verskim manifestacijam v Sloveniji: posvetitvi slovenskega naroda in države Mariji ter posvetitvi kapelice na Kredarici. Sledi kar pretresljivo iskrena izpoved argentinskega glasbenika, dirigenta Julija Savellija, nestorja slovenskih kulturnikov v Buenos Airesu, ob vrnitvi z obiska v Sloveniji. Pozornemu opazovalcu kot je, se je utrnila prenekatera bridka misel, denimo: »Opazujem današnjega povprečnega človeka. Kako se je spremenil! Zamenjal je vrednote. Spremenil je njihov vrstni red... Le kar

prinaša osebno korist in ugodje, je vredno žrtev... Velja pravilo: kjer mi je dobro, tam je moja domovina... Brutalni stanovanjski bloki grozljivo kvarijo nekdanje arhitektonske značilnosti naselij... Potožil bi ob popačenosti časnikarskega in govornega jezika...« Vendar je na koncu le optimist: »Verujem v svoj narod, kot smo verovali v njegovo vstajenje. Zato pričakujem, da bo iz sedanje domovine zrastle nova, o kakršni danes še sanjamo, dokler tudi ta ne bo dosanjana.«

Zatem spet politično obarvana stran s spomenico Medorganizacijskega sveta v Argentini Predsedstvu slovenske vlade. Nato nevsakdanje, sočno napisana stran religioznega nadiha izpoda peresa Franceta Rodeta: Milosti polna. Odlična domislica je tudi kratek prikaz glavnih svetnikov v decembru, kjer se zvrsti cela plejada kar imenitnih svetniških osebnosti, od Frančiška Ksaverija in sv. Ambroža do Janeza od Križa in Tomaža Becketa. Prijetno je osvežiti svojo vednost o njih! Razmišljanje o adventu poživlja pesem Stanka Janežiča, članek Luč iz Betlehema pa pesem Rafka Vodeba. (Zdi se, da uredniki morajo po poezijo v Slovenijo...) Originalne literature v tej številki ni, nado-mešča jo prevod iz W. Hünermanna Noč luči.

Druga polovica revije začenja z odličnim in jedrnatim ter kritičnim prikazom raznih NEW AGE gibanj. Napisal ga je dr. Alojzij Kukovica. (Te kritičnosti pri podobnih prikazih v Sloveniji pogrešam!) — Nato se člankar spomni ob 25-letnici smrti župnika Janeza Kalana, Škofjeločana po rodu, župnika v Ramos Mejiji, in v sočnem zapisu, obogatenu s spomini, prikaže njegov lik.

Naslednji članek izčrпно prikaže glasbeno pot mladega basista Marka Finka iz Argentine do uspehov na evropskih odrih. Tone Brulc piše o ekološkem zborovanju v Riu de Janeiru, prof. Alojzij Geržinič pa kritično ocenjuje Zgodovino Cerkev na Slovenskem (Metod Benedik).

Dve strani sta posvečeni izčrpnemu in sintetičnemu prikazu pisateljske osebnosti Alojza Rebule in njegovih del. Portret A. Rebule je vzeta iz predavanja Zore Tavčar o Primorski v slovenski književnosti na večeru SKA v Buenos Airesu.

Nato Pavlina Dobovškova, izhajajoč iz spominov na svojega očeta dr. Jože-

Zora Tavčar

24

Posvet o manjšinski problematiki v Peterlinovi dvorani

24. novembra je bilo v Peterlinovi dvorani zelo zanimivo predavanje o položaju narodnih manjšin v Evropi, s posebnim ozirom na zakonodajo, ki obravnava to problematiko.

Glavni predavatelj je bil dr. Mitterdorfer, predsednik evropskega združenja FUENS (Federative union of European nationalities), katerega članice so razne evropske države. Združenje je bilo ustanovljeno leta 1949 z namenom, da bi pomagal posameznim državam pri njihovih nedvomno težavnih odnosih z vladnimi organi. Ta pomoč pa je v glavnem samo moralna, predvsem zato, ker večina držav ne dovoljuje, da bi prišlo do katerihkoli tujih »vmešavanj« v »državne« zadeve; poleg tega nekatere države sploh niti ne priznavajo obstoja narodnih manjšin na svojem ozemlju.

Dejstvo, da nekatere države še vedno smatrajo manjšinsko problematiko nekaj kot izključno »državnega« je seveda v nasprotju z mednarodno izjavo iz ženevskega kongresa Konference za varstvo in sodelovanje v Evropi (CSCE — Conference for security and cooperation in Europe), po kateri naj bi »problemi, ki zadevajo narodne manjšine ne bili več smatrani kot izključno »državni« problemi«.

Nadalje sta Mitterdorfer ter odvetnica N. Bucher orisala delovanje Ev-

ropske skupnosti na področju zaščite manjšin.

Mag. Rudi Vouk iz Celovca je podal kratek pregled o modelih zastopstva narodnih skupnosti v nekaterih državah. Mag. Vouk je podčrtal, kako »formalno demokratično večinsko odločanje v zadevah narodnih skupnosti dejansko pomeni stalno nadvlado drugih in preprečitev možnosti do samoodločanja v lastnih zadevah«. V tem oziru je tudi Mitterdorfer podčrtal, da so dokumenti za zaščito interesov narodnih manjšin večinoma rezultat samo idej, ki jih imajo posamezne vlade, ne pa posamezne manjšine, katerim ni bila dana možnost, da bi jasno izrazile svoje potrebe po določeni zaščiti.

»Poleg formalno demokratičnega principa večinskega odločanja je v zadevah narodnih skupnosti torej treba postaviti princip etničnega partnerstva, kar v bistvu pomeni, da v teh vprašanjih brez pristanka zastopnikov narodnih skupnosti ne sme priti do nobene odločitve. Takšna pravica veta zastopnikov narodnih skupnosti v parlamentu je npr. predvidena v novi ustavi Republike Slovenije,« je dodal Vouk.

O modelih zastopstva narodnih skupnosti v deželnih svetih in v Parlamentu v posameznih državah je mag. Vouk orisal sledeče (načelno se ponujajo tri možnosti):

1) Integracija v večinske stranke (kjer pa pride zlahka do prevladovanja interesov večinske stranke in ne narodnih skupnosti, saj se pripadniki manjšine večkrat morajo podrediti politiki stranke v vsakem oziru).

2) Lastne stranke narodne skupnosti (»kjer so narodne skupnosti številčno dovolj močne, da lahko iz lastne moči z lastnimi strankami pošljejo poslance v Parlament, vsaj navidezno niso potrebna posebna določila za zastopstvo narodnih skupin«.)

3) S posebnimi določili zagotavljeni mandati (možnost, ki je pomembna še posebej za narodne skupnosti, ki niso dovolj številčne, da bi lahko dosegle mandate v parlamentu), »Nova slovenska ustava predvideva, da sta dva mandata v državnem zboru rezervirana za zastopnika italijanske oz. madžarske narodne skupnosti.«

Vida Valenčič

Duhovno življenje

◀ IIII 23

ta, spregovori o vlogi očeta v sodobni družini. Za prijetno živahnim intervjujem urednika Jožeta Škerbca z letošnjimi maturanti, ko so se ti vrnili s poti po Sloveniji, sledi zadnje nadaljevanje spominov (ne vemo, koliko časa so izhajali) žene pisateljica Tineta Debeljaka in sestre slikarke Bare Remčeve, gospe Vere Remec-Debeljak. Spomini so obsegali skoraj deset let, ko je kot Debeljakova žena morala s tremi majhnimi otroki in 76-letno materjo ostati v Sloveniji in prestajati vseh vrst šikaniranja. (Trpljenje, ki si ga lahko predstavljamo, če je šlo za leta med '45 in '55 in za družino vidnega emigranta!) Takole zaključuje: »Ni mi žal prestanega trpljenja in sem nanj ponosna, ker se zavedam, da smo trpeli po nedolžnem zaradi zvestobe Bogu in katoliškim načelom očeta, moža in vse naše družine...« Med članki je še nekaj argentinske kronike, med drugim omemba obiska pisatelja Borisa Pahorja, ki je predaval na kulturnem večeru SKA v Buenos Airesu.

P.S. Pravkar je prišla 1. številka 60. letnika, prav tako vsebinsko bogata.

Dušan Jelinčič: Biseri pod snegom

Pri mariborski založbi Obzorja je izšla leta 1992 v zbirki Domače in tuje gore, št. 36, nova knjiga tržaškega alpinista in časnikarja, pisatelja Dušana Jelinčiča **Biseri pod snegom**. V njej je na umetniški način opisal odpravo Alpe Adria Sagarmatha Expedition 1990 na najvišjo goro sveta, 8872 visoki Everest, ki jo je pod pokroviteljstvom Dežele Furlanije-Juljske krajine organiziralo Slovensko planinsko društvo iz Trsta s sodelovanjem Komisije za odprave v tuja gorstva pri Planinski zvezi Slovenije ob 10. obletnici Delovne skupnosti Alpe-Jadran. Odprave so se udeležili slovenski alpinisti iz zamejstva in iz Slovenije, italijanski alpinisti iz Trsta in Dežele Furlanije-Juljske krajine ter še iz Lombardije.

Odprava je zabeležila nekaj pomembnih uspehov: 21. sept. 1990 so njeni člani preplezali prvenstveno direktno varianto Ameriške smeri na Zahodni greben, sedaj imenovano Alpe-Adria (1000 m, naklon od 45 do 55 stopinj, zadnjih 150 m pa od 55 do 85 stopinj, IV), 7. okt. pa so njeni člani Andrej in Marija Štremfelj, Janez Jeglič in šerpa Lakhpa Rita stopili na vrh Everesta po klasični smeri. Marija Štremfelj je 13. ženska, ki se je povzpela na Everest, obenem četrta Evropejka in prva Slovenka. Andrej Štremfelj je stopil na Everest drugič, osvojil pa je že šest osemtisočakov. Andrej in Marija Štremfelj sta prvi zakonski par, ki je stopil na najvišjo goro sveta. Oba sta po poklicu profesorja iz Kranja.

Odprava je 15. avgusta 1990 odletela iz Zagreba v Katmandu. Skoraj mesec dni so urejali formalnosti in dokuovali opremo in hrano, 8. sept. pa so se peš sešli v baznem taborišču pod Everestom na višini 5350 metrov. Tu so ostali do 15. okt.; od tu so se približevali vrhu, postavili še štiri višinska taborišča, v katerih so se navajali na višino, redke zrak, plezanje po nedostopnih ledenih strminah, v viharjih in snežnih metežih.

Jelinčič si je sproti pisal dnevnik, v katerega si je zapisoval vtise s poti, posebnosti pokrajini in Katmanduja do srede poti na Everest, navade domačinov, življenje v baznem taboru in v ostalih višinskih taborih, sožitje s člani odprave, srečavanja z odpravami drugih narodov, občevanje med člani odprave, ki je slovensko-italijansko, ker pa nekateri iz Slovenije ne znajo italijansko, uporabljajo še angleščino in se dobro razumejo. Predvsem pa zapisuje svoje misli, razpoloženje, spoznanja, sklepe, načrte, analizira sama sebe. Že v začetku je slabo razpoložen: »Že pet dni sem v popolni omami potovanja. V popolni nepreklicni otopenosti.« Čuti se osamelega: »Zakaj v usodnih trenutkih si vedno sam.« Njegovo navdušenje »za nekaj velikega« je že zdavnaj izpuhtelo. Monsum divja v njegovi duši in se iz nje preseli v zunanjo pokrajino, v ozračje, na blatno cesto: »Črne misli v črni ulici, nad mestom črno nebo, pod mano pa črno blato.«

V baznem taboru ima svoj šotor, nekak nov dom. Tu se njegove misli, sanje, načrti razmahnejo, lotijo pa se ga tudi težave: skoraj ne more brati, ker mu nagajajo oči, na-

pade ga višinska bolezen, za njo bronhitis. Tedaj dela velike načrte, kako se bo spremenil, ko pride domov, nazadnje pa se kisló nasmehne: »Ko se vrnem domov, bo vse ostalo enako, kot je bilo prej. Nič se ne bo spremenilo, ko se vrnem domov.« Pridejo trenutki, ko sedi na kamenju za velikim šotorom in raztreseno zre v daljavo: »Ne delam nič, ne razmišljam, ne pišem, ne berem, ne govorim, ne poslušam, ne spim, ne sanjarim, ne jem, ne hodim, ne tečem, se ne umivam, ampak samo strdim nekam v prazno.«

Tolaži se, da je to tisti vmesni čas, ko se moraš za trenutek ustaviti, da se dogodki v tebi umirijo in sesedejo ter se pripraviš na naslednji napor. Tedaj že ve, da bo iz dnevnika napisal knjigo o tej odpravi. Spomni se, kako mu je pred časom razlagal znan alpinist, da vsi pišejo samo o poteku odprave: »Kaj pa lahko sploh še napišemo o odpravah? Saj vsi prelevajo popolnoma iste stvari: najprej pripovedujejo o neskončni hoji z nosači, nato o osvajanju gore, o velikih in majhnih tragedijah, vedno začinjenih z osebnimi junaštvi avtorja, nato pa o otožnosti odhoda in o obljubah, da se bomo še vrnili v tiste čudežne kraje. Vse to postaja vse bolj nezanimivo, puščobno in dolgočasno, ker je vedno tako podobno.« Rajši naj bi napisal kriminalko.

Že tedaj pa se je odločil, da bo dal knjigi naslov Biseri pod snegom. Pozneje pripoveduje, da so biseri zakopani na vrhu Everesta pod snegom in jih ni še nihče izgrebel: »Če bom jaz stopil na vrh Sagarmate, bom bisere pustil tam, da bom lahko vedno hrepenel po njih. Nisem prišel sem zaradi vrha, temveč zato, ker je tam vrh in so biseri na njem: biseri, ki se imenujejo hrepenenje. Brez hrepenenja bi niti vrha ne bilo.«

Ko so prvi trije dosegli vrh Everesta, je odprava izpolnila svojo nalogo. Poskušali so še drugi, pa jih je zadrževalo slabo vreme ali slabo počutje, da so morali kar po vrsti odnehati. Tudi Jelinčič je poskušal, vendar je bila pot preveč naporna za njegove moči: »Razumeš, ne morem. Noge so mi odpovedale. V sebi nimam niti trohice moči več,« tulim v belo, sumljivo nebo. Sedaj v sebi zadržujem solze jeze. Trenutek prvega poraza me je ujel povsem nepripravljene. In odprava se je vrnila domov.

Knjiga Biseri pod snegom je napisana podobno kot prejšnja Jelinčičeva knjiga Zvezdne noči (ZTT, Trst 1990) o slovenski odpravi na Karakorum. Vsa doživetja je avtor razdelil v dva dela, v prvem delu je 65, v drugem 59 zaočrtanih črtic, v katerih so podane najgloblje misli, dognanja, poznanja in čustvovanja. Tako knjiga ni navaden potpis, čeprav je tudi to, ampak mnogo več, izbrana doživetja in odkritosrčne izpovedi vsakdanjih upov in težav, ki so jih doživljali v divjem planinskem svetu in neusmiljenem vremenu. Avtor zna pripovedovati prepričljivo, zaupljivo, ob razočaranjih pretresljivo, vse pa v izbranem in pogosto pesniškem jeziku.

Besedo o avtorju je napisal urednik zbirke Franc Vogelnik, ki je dodal knjigi tudi nekaj barvnih slik himalajskih krajev.

Igor Škamperle: Sneg na zlati veji

Malo pred koncem leta 1992 je izšla pri ZTT v lep-slovnici zbirki Devin 4 knjiga tržaškega kulturnega delavca Igorja Škamperla **Sneg na zlati veji**. Knjigo je natisnila Grafica Goriziana v Gorici in šteje 224 strani.

Igor Škamperle se je rodil 21. nov. 1962 pri Sv. Ivanu v Trstu, kjer je preživel otroška leta in osnovno šolo. V srednjo gozdarsko šolo je hodil v Postojni in se začel posvečati planinstvu. Ob sobotah je hodil s prijatelji plezat v najrazličnejše hribe, se vadil in utrjeval, da je kmalu premagal strmine od 5 do 6 težavne stopnje. Po maturi je najprej študiral na Visoki šoli za telesno kulturo v Ljubljani, nato na Filozofski fakulteti primerjalno književnost in sociologijo kulture. Iz tega je diplomiral leta 1991. Zdaj sodeluje na oddelku za sociologijo Filozofske fakultete v Ljubljani.

Škamperle piše eseje in kritike v dnevnike in revije, v Trstu v Primorski dnevnik, v Ljubljani v Slovenca, v reviji Problemi in Literatura. Dne 31. avgusta 1990 je nastopil na Študijskih dnevih Draga '90 na Opčinah pri Trstu s predavanjem **Narodnost v postmoderni misli**.

Roman **Sneg na zlati veji** je prva Škamperlova samostojna pripovedna knjiga. Gre za roman o pisateljevih otroških letih in šolanju do diplome 1991, predvsem pa pripoved o njegovih stikih z gorami, doživljanju notranjega in zunanjega sveta. Čeprav se je rodil v Trstu in se je v otroških letih lahko potikal le po Krasu in Drašci, plezal pa v Glinščici, se mu je v Postojni že v srednji šoli odprl slovenski planinski svet, pozneje še francoski, južnoameriški andski z Aconcagua, končno sanje vseh alpinistov himalajski osemtisočaki.

Planine so ga tako prevzele, da je o njih sanjal in jih obiskoval ob vseh prilikah. Vendar ga niso privlačile predvsem kot naravne lepote, kot vrhovi vseh mogočih oblik, travniki in gozdovi, ampak gore kot prostor, kjer dokaže človek svoje moči, spretnosti in vzdržljivosti, samo da doseže neki cilj, vrh, ki je cilj vseh alpinistov, za katerega se izpostavljajo naporom, trpljenju, bolečinam, žrtvam, tudi smrti, da dosežejo na vrhu nekaj trenutkov zadovoljstva in zadoščenja, nekaj, česar ni mogoče izraziti, nekaj, kar je »več« od vsakdanjega.

In za ta »več« premagujejo alpinisti nečloveške težave, se izpostavljajo nevarnostim in nesrečam.

Tudi Škamperle se je izpostavljal nečloveškim naporom, ko je s prijatelji osvajal gore. Samo primer, kako je plezal s prijateljema na Kriške pode: »Nikamor. Strašno se bojim, da ne bom mogel niti nazaj dol! Mokre hlače se mi lepijo ob stegna, gledam črno-zelen žamet, mam, ki mi jih je likala. Tudi dolge gate so že mokre, mrzlo vodo čutim na koži in solze mi pridejo, ko pomislim na to... Čez čas zaslišim pod seboj razpršen, nerazločen Rajkov klic. Nič ga ne razumem, veter, napolnjen s sneženjem, se poigrava z glasovi in jih raznaša kot snežinke. O Bog, vsaj ti mi pomagaj, vedno sem te prosil... Saj ni mogoče, da bi padel... Previdno zapikam zobovje derez, sprednja dva zoba na vsakem čevlju, pa oklo cepina v roki... Previdno. Vsakič, ko pogledam navzgor, mi metež zasuje obraz. Strmina me odriva ven, v zrak. Ne, ne, ni več dosti, dva metra,

mogoče tri! Čutim kako strahovito sem sam... **Strahovito sam...**«

Vse te težave in nevarnosti pa Škamperlu ne vzamejo poguma, ampak ga vodijo vedno više, v težje in nevarnejše velikane, na Aconcagua v Argentini in končno v Himalajo.

Pisatelja ne zanimajo gore kot take po zunanjem videzu, obravnava jih kot alpinist, plezalec, kako jih osvojiti in se jim povzpeti na vrh. Tu je zanimiv, vedno nov, saj je vsaka gora drugačna, vsako plezanje mora biti primerno terenu, težavam in nevarnostim. V tem pogledu dosegajo Škamperle in prijatelji uspehe, ker so vsi dobro pripravljeni, tovariški in požrtvovalni. Šalijo se in prepirajo, imajo lastna mnenja, vendar se na koncu vedno zedinijo na skupno mnenje in odločitev. So pa tudi otroci svoje dobe: v Mendoza v Argentini jim je neka gospa ponudila kipec Matere božje, da bi ga vzeli s seboj na Aconcagua in tam pustili, vendar se ga niso upali sprejeti, češ kaj bodo rekli doma, oblast in ljudje!

Slišali smo, da je Škamperle v največji nevarnosti pomislil na Boga, saj so njegovi alpinistični podvigi tesno povezani z religioznim čustvovanjem. Doživljanje vere je najpodrobneje opisal v poglavju o postojnski dijaški dobi, kjer pravi: »Navadil sem se hoditi k maši, skoraj vsak večer. Dan se mi je tako še bolj popestril, razgibal v zaključeno celoto in ohranjal v sebi globino skrivnostnega. Zaživel sem v tem ritmu, čuteč, kako se v njem prebujajo in ohranja neka oddaljena, pradavna celovitost živega... ta polnost trenutka v sozvočju dneva in noči! Ta zraslost mene z vsem!«

Vera je tesno povezana z ljubeznijo, saj pravi avtor, »da je tisto, kar je v nas najlepšega, vedno namenjeno še nekemu«. Vendar pa gre še bolj za iskanje, za srednješolsko ljubezen, kakor pa za trajno ljubezensko čustvo. Preveč se je posvečal alpinizmu, da bi mogel resno misliti na določeno dekle.

Tomo Virk pravi v spremnem eseju **Naročje večnosti**, da gre pri Škamperlovem Snegu na zlati veji »za tako imenovani razvojni roman... Knjiga namreč spremlja »junakov« razvoj od otroštva do »dozorelosti« in vstopa v družbo. « Avtor je spretno variiral oblikovne in stilne značilnosti. Prvo poglavje je napisal v tretji osebi, vsa ostala v prvi, ker gre za alpinistična doživetja, ki jih je v prvi osebi laže in živeje podal. Jezik je bogat in živ, poln metafor in živahne ljubljanske mladinske govornice, ki jo govorijo Škamperlovi prijatelji, izmed deklet pa posebno Marta, ki je izredno živa in prepričljiva.

Škamperle je s prvo knjigo dokazal, da je nadarjen pisatelj, zato veliko obeta.

V prihodnji številki Mladike bomo objavili izide literarnega in fotografskega natečaja Mladike ter natečaja Mladi oder.

Že sedaj pa opozarjamo šole, društva in amaterske odre na razpis natečaja Mladi oder za leto 1993, ki ga bomo prav tako objavili v kratkem.

Monografija o Milku Bambiču

Posnetek s predstavitve monografije o Milku Bambiču, ki jo je napisal umetnostni zgodovinar Marko Vuk (zadnji na desni); v sredini arh. Peter Krečič, ki je v DSI predstavil monografijo.

Milko Bambič je bil vedno prisoten na vseh razstavah v našem prostoru, vsakič nad čim navdušen, včasih do česa kritičen, vedno aktiven in domiseln. Nekaj let sem ga poznala le s te strani: redno je pisal poročila o slikarskih razstavah za radio ali časopis. Leta 1983 pa se je sam predstavil na kar obsežni razstavi v Peterlinovi dvorani v Trstu. Spominjam se, kako me je vodil od slike do slike, od časopisnega izrezka do starega plakata. O vsaki stvari je znal govoriti izčrpno in privlačno, le težko mu je bilo slediti, ko je razgrinjal v nenehnem sosledju desetletja odmaknjene dogodke, kjer so bili protagonisti že davno mrtvi ali pozabljeni. Govoril je in hitel in asociacije so se gostile in gostile, da si že obupal nad tem, da bi ti bilo kaj jasno. Slikar in znanstvenik, kritik in zgodovinar, ilustrator in avtor stripov — vse te osebnosti, ki bi lahko naredile že vsaka po sebi človeka zanimivega, so živele v njem v nekakšni skladnosti in so se pokazale izraziteje glede na sogovornika ali trenutek pogovora. Posebno zadnja leta pa je končno stopila v ospredje njegova umetniško-slikarska dejavnost. Povečalo se je splošno zanimanje za dvajseta leta tega stoletja in za medvojno obdobje sploh, kar

je nujno privedlo do ovrednotenja Bambičeve vloge v tistem času.

Sledile so si razstave, objavljali so se zapisi in Bambičeva podoba, nekakšen mozaik, se je čedalje jasneje prikazovala v sklopu razvoja tržaške in vseslovenske likovne umetnosti.

20. maja 1991 je Bambič umrl. Zmanjkal je, dobesedno izginil, ne da bi se prav poslovil od nas. Toda kako naj bi človek mislil na slovo, ko pa je bil Bambič vedno enak, večni mladenič, dovtipen in živahen kot leta '83 in me

je opozarjal, da bi bilo treba marsikaj zapisati, da ne bo šlo izgubljeno...

Bambiča ni več, in čeprav ga stalni obiskovalci tržaških razstav pogrešamo, ne moremo ničesar spremeniti.

Eno leto po njegovi smrti pa je izšla monografija o njem izpod peresa Marka Vuka, torej njegovega najboljšega poznavalca. Na kakih sto straneh se vrstijo teksti in razlage, reprodukcije njegovih slik in podatki o Bambičevem vsestranskem delu. Knjiga je nekako dvojezična, ni pa v celoti v obeh jezikih, Vukova študija je namreč samo v slovenščini, zapis Valentine Verani pa je zgolj v italijanščini, kar je gotovo velika škoda, predvsem pa so prikrajšani za zanimivo in poučno branje italijanski bralci. Vukova raziskava o Bambiču je namreč izčrpen prikaz ne le umetnikovega življenja in dela, ampak tudi časa in kraja, v katerih je deloval.

Zelo lepo je knjiga urejena, kar se tiče grafične podobe in reprodukcij Bambičevih del, in človeku postane resnično žal, da ni storil nič, da bi bilo vse to znano že prej. Upati je, da je ta knjiga odprla pot večjemu upoštevanju Bambičevega dela, da bodo kje stalno razstavljene njegove slike, pa ne kje daleč od njegovega mesta, kot se je že zgodilo s Černigojem in Spacalom.

Mislím, da potrebujemo galerijo s Černigojem, Spacalom in Bambičem. To bi bila resnična »globalna zaščita Slovencev v Italiji«. Naše identitete namreč, tiste, ki je ne ustvarjajo in določajo zakoni.

Magda Jevnikar

Knjižni dar celovške Mohorjeve družbe za leto 1993

Celovška Mohorjeva družba je stopila v 141. leto delovanja, kar je izredno dolga doba za ustanovo narodne manjšine na Koroškem, v tem času pa je morala preživeti dve svetovni vojni, Hitlerjevo diktaturo, izseljevanje slovenskih družin in druga zatiranja, vendar pa je iz vsega tega vstala prerojena, bolj živa kot kdaj koli prej. Na to kaže tudi knjižni dar za leto 1993, ki obsega poleg tradicionalnega Koledarja še vrsto knjig.

Koledar za leto 1993 je vsebinsko in slikovno zelo bogat. Pri mesecih ima celostranske barvne slike koroške pokrajine, ki je polna jezer, potokov, gozdov in pisanih barv v vseh letnih časih. Nato je snov razporejena po zaokroženih poglavjih, ki segajo od Zgodovine slovenskega naroda in slovenščine, mojega jezika, do Okna v svet, Družine in doma, Gospodarstva in kmetijstva, Znanosti in književnosti, Glasbe in slikarstva in Pisanega branja. Izrazi-

to domoznansko je poglavje Koroška, kjer je vrsta pomemnih sestavkov. Sem bi lahko prišleli že uvodni razgovor z dvornim svetnikom dr. Pavletom Zablatnikom, ki je obhajal dec. 1992 80-letnico življenja. Bil je župnik, po ustanovitvi gimnazije za Slovence v Celovcu prof. slovenščine, grščine, ruščine in stenografije, ker je pred tem doktoriral v Gradcu. Nato je bil deset let ravnatelj gimnazije, predavatelj na celovski univerzi, predsednik celovške Mohorjeve družbe in pisec znanstvenih razprav in knjig iz narodopisja. »Skrb za dobrobit slovenske narodne skupnosti na Koroškem mi je bila vedno direktna srčna zadeva,« je izjavil v intervjuju.

V starejšo mohorsko dobo spada dr. Jakob Sket, ki se je rodil 2. maja 1852 v Mestinjah, doštudiral v Gradcu klasično jezikoslovje, slovenščino in nemščino ter bil vse življenje profesor na celovski gimnaziji. Istočasno je bil osrednja osebnost celovškega kulturnega življenja. Več kot trideset let je bil odbornik Mohorjeve družbe v Celovcu, več kot petnajst let njen tajnik in urednik mohorskih knjig, nekaj let blagajnik, ravnatelj tiskarne in upravitelj Družbinih hiš. Najvažnejši pa je kot pisatelj najboljše koroške ljudske povesti iz turških časov **Miklova Zala**. Izšla je leta 1884 in doživela vrsto ponatisov in dramtizacij. Pisec članka Ivan Virnik piše: »Sketova Miklova Zala ni privlačna samo s svojo literarno in estetsko vrednostjo, marveč tudi kot razširjenost, kot bajeslovna pripoved o naši samozavesti, odpornosti, kljubovanju in trdoživosti ter o slovenski zgodovinski, narodni, kulturni in politični uspešnosti.«

Pomemben je članek **Ob 850-letnici samostana v Vetrinju**. Ta cistercijanski samostan je bil nad 600 let versko, kulturno in gospodarsko središče Koroške. V njem je živel menih Janez Vetrinjski (1312-1347), ki je nazorno opisal obred ustoličevanja koroških vojvod. Pred samostanom je bilo po zadnji vojni taborišče slovenskih beguncev — tudi domobrancev —, od tu so jih odvažali v Jugoslavijo. Samostan je hotela nato kupiti Mohorjeva družba v Celovcu za slovenske šole, na pritisk koroške javnosti pa ga je kupila zvezna vlada in ga adaptirala za glasbeno gimnazijo. Stavba sama je monumentalna, južno pročelje je dolgo 130 metrov.

Cela vrsta je krajših zapiskov o jubilejih zaslužnih mož, o smrtih, duhovniških odlikovanjih, kulturnih prireditvah, kar vse kaže, da je kulturno in prosvetno življenje na Koroškem bogato in razgibano.

Prav tako so važni in poučni sestavki v ostalih poglavjih, saj obravnavajo dogodke, ki zanimajo vse.

Koledarju so bile priložene še naslednje knjige:

Marija Nemanič: Težko, a lepo. Povest o prebivalcih ob reki Kolpi. Družinske večernice 48. zvezek.

Pisateljica je kmečka mati iz Bele krajine, ki se je rodila pred skoraj sedemdesetimi leti na Lokvici pri Metliki, kjer živi. Dovršila je osnovno šolo in se v začetku vojne poročila z 18. leti, ker je odšel zaročenec k partizanom in so se njegovi bali, da bi moglo ostati posestvo brez gospodarja. Po vojni sta garala, dobila več otrok, jih pošiljala v šolo, hodila k zdravniku in v bolnišnico, pred leti je ovdovela, prepustila posestvo sinu in se preselila v novo hišico.

Vse življenje je rada brala, v zrelih letih je prižgala petrolejko in začela pisati zgodbe iz belokranjskega življenja, jih pošiljati časopisom, ki so jih radi priobčevali in honorirali, pred leti je pri Kmečkem glasu izdala knjigo **Belokranjica** in zdaj **Težko, a lepo**.

V knjigi skozi tri rodove opisuje življenje v Beli krajini od prve svetovne vojne do sodobnosti. Življenje je bilo vedno težko, še posebej so trpele matere, ki so morale skrbeti za otroke, gospo-

dinstvo in delati na polju. Otroci so se rojevali in umirali, največja pomoč materam je bil Bog, ki so se zaupljivo zatekale k njemu. Pisateljica je prenesla v knjigo resnično življenje teh dobrih ljudi, ki so od jutra do večera garali na polju, ob zimskih večerih pa so se zbirali v hišah ali zidanicah, se pogovarjali in počasi pili. V knjigi je vrsta narodopisnih podob, od rojstva do smrti, preko bolezni, trpljenja, svatba in vojske, vse pa vdelano v lepoto belokranjske pokrajine, ki je edinstvena. Jezikovno je knjigo popravil Vinko Ošlak.

Tretja knjiga je znanstvena in sta jo napisala Anton Trstenjak in Erwin Ringel: **O slovenskem človeku in Koroška duša**. Obe razpravi sta temeljiti znanstveni deli, saj sta avtorja evropsko znana strokovnjaka. Obe deli bi morali slovenski ljudje poznati, zato je prav, da ju je izdala Mohorjeva družba.

Četrto knjigo je napisal kirgiški pisatelj Čingiz Ajtmatov: **Iz oči v oči**. Zajeta je iz pisateljeve ožje domovine in prikazuje usodo kmečkega stanu v času revolucije in kolektivizacije. Napisana je pretresljivo realistično.

Nova družinska **Pratika** za navadno leto 1993 izhaja vsako leto od najstarejših časov in je koristen priročnik za vse.

Martin Jevnikar

Atlas Slovenije

Jesen 1992 je izdala založba Mladinska knjiga v Ljubljani Atlas Slovenije, ki predstavlja drugo popravljeno in dopolnjeno izdajo v sodelovanju z Geodetskim zavodom Slovenije. Zaradi praktičnosti mu nekateri dajo vzdevek »najpopolnejša avtokarta Slovenije«, vendar je v pravem pomenu topografski atlas in spada med temeljna slovenska kartografska in geografska dela. Lahko rečemo, da je tudi eno naših najpomembnejših nacionalnih enciklopedičnih del. Prvo izdajo je Atlas Slovenije doživel leta 1985, zatem so sledili ponatise in je dosegal skupno naklado kar 101.000 izvodov. Lahko smo ponosni na delo, ki je pred nami in ima vsestransko uporabnost. Zajema 109 preglednih kart Slovenije v merilu 1: 50000, 12 mestnih načrtov in lahko rečemo, da predstavlja Slovenijo v sliki in besedi, vključno satelitski posnetek s satelita LANDSAT z višine 900 kilometrov.

Atlas obsega skupno 385 strani in je koristen tudi za zamejske Slovence v Italiji, Avstriji, na Madžarskem in v sosednji Hrvaški. Namreč, ima izredno

praktično pripravljene avionske posnetke in druge pregledne — topografske karte, ki jih je izdelal Geodetski zavod Slovenije.

Na osnovi celovitega prikaza Slovenije v obliki oštevilčene mreže lahko vsakdo hitro in enostavno poišče kraj v Sloveniji oziroma neposredno izven nje. Ne samo kraje v Sloveniji, zamejski Slovenci v Italiji lahko poiščejo tudi svoje obmejne kraje in mesta. Tako na primer imamo v kvadratu 118 območja v zamejstvu s Čedadom, v kvadratu 119 pa slovensko stran Goriških Brd do Deskel ob Soči. Na strani 178 pa je prikazan Trst z okolico tja do Divače in okolice, kar pomeni, da založnik ni skoparil z vnašanjem številnih krajev in območij tudi izven Slovenije.

V atlasu so zajeti tudi mestni načrti 12 najpomembnejših slovenskih mest, vključno z Novo Gorico in Bledom. Izredno lepo je prikazana Slovenija v sliki in besedi, kjer so med drugim zajeta vozlišča Slovenije z Ljubljano vred, številna slemena, grape, Zlatorogovi vrtovi, Julijci in Karavanke. Tudi posamez-

na poglavja imajo izredno domiselne in praktične naslove kot na primer: Svet ob Soči, Alpe z dvema imenoma, ravnine ob določenih rekah, območja med rekami, kraji navzdol ob Savi, dolenski griči, vinogradi in breze. Pri posameznih slikah in besedilih so praktično prikazane tudi skice s potmi, pomembnejšimi kraji in letalskimi posnetki.

V zaključnem delu so zajeti številni statistični podatki Republike Slovenije kot na primer velikost, relief, kraške jame, vodovje, naravne znamenitosti,

prebivalstvo po narodnosti in spisek 14 slovenskih največjih mest od Ljubljane, ki ima 276.153 do Lendave, ki ima 3848 prebivalcev, po stanju z dne 31.12.1991. Pri omenjenih podatkih je označena tudi stran ali kvadrant v atlasu, kjer dobimo posamezno mesto, reko ali drugo znamenitost.

Omenili smo že izredno praktičnost atlasa, ki je pred nami, tudi v pogledu preglednih kart številnih mest in malih naselij. Tako je na primer na strani 140 prikazana Nova Gorica z okolico in ce-

lo malo naselje Mandrija na Ajševici, ki ima vsega le okoli 7 hiš. Pomembno je dejstvo, da lahko koristnik pride do posameznih naselij po skrbno vrisanih poteh ali celo stezah. S tem smo potrdili uvodna priznanja o izredni praktičnosti atlasa, ne samo za poslovneže, ampak tudi za vsakega Slovenca in turista, ki pride v Slovenijo. Z atlasom bo poiskal slovenske kraje in celo ulice v tistih mestih, ki so posebej zajeta v 12 mestnih načrtih.

Gabrijel Devetak

Konec Primorskega slovenskega biografskega leksikona

Decembra 1992 je izšel knjižni dar Goriške Mohorjeve družbe za leto 1993. Med Koledarjem in drugimi knjigami je tudi 18. snopič **Primorskega slovenskega biografskega leksikona**, ki je istočasno zadnji snopič rednega leksikona, saj je prišel od A do Ž. Izhajati je začel leta 1974 ob 50-letnici delovanja Goriške Mohorjeve družbe, ki je vsa leta skrbela za slovenske knjige med Slovenci v Italiji. Ob tej priliki pa je hotela rojakom pokloniti knjigo z življenjepisi zaslužnih Primorcev. Ob njej bi si okrepili narodno zavest, da je dala Primorska toliko uglednih mož in žená, lahko pa bi odgovorili tudi italijanskim someščanom, da niso Slovenci nič manj vredni od njih.

Pri zbiranju imen pa se je pokazalo, da je imenitnih Slovencev preveč za eno knjigo, da je treba izdajati leksikon. Ustanovil se je uredniški odbor štirih ljudi, ki se je lotil dela, in 1974 je izšel prvi snopič Primorskega slovenskega biografskega leksikona — 40 strani teksta in 73 gesel. Bil je začetek in vsako leto je izšel nov snopič, navadno na 160 straneh dvokolonskega drobnega tiska. Odbor je namreč sklenil, da mora izhajati leksikon vsako leto, in ker GMD ni imela denarja, sodelavci niso bili plačani, ampak so delali iz idealizma, narodne zavesti.

Prva štiri dela do smrti 1977 je bil duša podjetja msgr. dr. Rudolf Klinec, ob njem in za njim pa je vodil delo in veliko pisal do 1979 kustos Goriškega muzeja na Kromberku Marijan Breclj iz Nove Gorice. Ko je ta odstopil, je prevzel uredništvo prof. Martin Jevnikar iz Trsta in vpeljal nekaj novosti: leksikon je kolektivno delo, zato pripravi urednik za vsak snopič seznam gesel

in skliče v Zavodu sv. Družine v Gorici ob Miklavžu sestanek vseh sodelavcev. Tu prebere gesla in jih razdeli sodelavcem, vnaša nova imena, ki jih predlagajo sodelavci, ali po njihovi želji črta tista, ki ne spadajo v leksikon. Tako je sodelovanje živo in odgovorno, manj je nevarnosti za pozabe imen, sodelavci bolj čutijo, kako dolge članke morajo pisati, saj jih urednik ne more meriti, ker prihajajo skozi vse leto in odhajajo sproti v tiskarno. Urednik sam se ravna po načelu, ki ga je zapisal na ovitku 8. snopiča: »Ker še ni kulturne in politične zgodovine Primorske, je bilo treba pri nekaterih geslih natančneje pojasniti razmere in okoliščine, v katerih je opisani deloval. Pomen predstavljenih oseb je zato razviden iz vsebine, ne iz dolžine člankov.«

Prav tako niso urednik in sodelavci nikoli gledali na to, kakšnega političnega ali verskega prepričanja je kdo, nikogar niso ne hvalili ne grajali, navajali so objektivna dejstva, nikomur se niso podrejali, vodila jih je zgodovinska resnica, gledana skozi ljubezen.

Ker živijo Primorci od nekdaj v neposrednem sosedstvu z Italijani, saj jim ti krojijo usodo, ne poznajo pa jih, je GMD določila, da bodo v PSBL opisani tudi tisti pomembni Italijani iz teh krajev, ki so Slovincem koristili, pomagali, ali škodili. Tudi tu ne gre za hvaljenje ali obsojanje, ampak za resnico in zgodovinska dejstva.

Istočasno bo PSBL koristen pripomoček tistim italijanskim znanstvenikom, ki se bodo hoteli poučiti o Slovincih in njihovih razmerah. Tako vidimo, da se z uspehom poslužuje PSBL dr. Pietro Zovatto, predsednik Centro Studi Storico Religiosi del Friuli-Venezia Gi-

ulia, v svojih razpravah o ital. in slov. verskem življenju v preteklosti in sedanjosti v teh krajih in v Istri.

PSBL zajema Primorsko, kot je bila med obema vojnama pod Italijo, Slovensko Benečijo, Rezijo, Kanalsko dolino, Istro in Reko, seveda sta tudi Tržaška in Goriška. Te pokrajine so od narodnega preroda 1848 hodile svoja pota, imele svojo politiko, časopise, osnovno šolstvo je vzdrževala Ciril-Metodova družba, po prvi svetovni vojni so doživljale fašistično strahovlado.

Ko je 1925 začel v Ljubljani izhajati Slovenski biografski leksikon, ki je bil namenjen vsem Slovincem, ni mogel v celoti zajeti Primorske in sosednjih pokrajin, ker je bila meja več ali manj zaprta, da niso sodelavci SBL mogli hoditi v primorske arhive, zato so Primorci v njem premalo zastopani. Od začetka izhajanja SBL je zrasel na Primorskem nov rod, ki se je po zadnji vojni v Sloveniji uveljavil na različnih področjih. Sploh pa ima vsaka pokrajina ljudi, ki so važni predvsem zanj, ker so v njej živeli in se ji posvečali.

Posebno zaslugi ima PSBL za Beneško Slovenijo in Rezijo, ki sta bili vedno odrezani od ostale Slovenije, težko dostopni, prepovedani od italijanskih oblasti še dolgo po zadnji vojni, še vedno pa brez državnih slovenskih šol. Čeprav sta hriboviti, kmečki in revni, nad polovica ljudi v izseljenstvu, je skoraj vsaka vas dala kako pomembno osebnost. Res so bili v prejšnjih časih skoraj samo duhovniki, ki so brez šol ohranjali med ljudmi domačo govorico in narodno pripadnost, kljub težkim razmeram pa so pisali pridige in prirejali katekizme. Če pa so šli iz Benečije ali Re-

zije, so se uveljavili v slov. in ital. svetu na raznih področjih, a tudi v ZDA ali v misijonskih deželah. PSBL je prav odkril nad 50 Benečanov in nad 20 Rezijanov, ki bi bili sicer ostali v pozabi.

PSBL ima 18 snopičev, ki so razdeljeni v štiri knjige. Prva knjiga 7 snopičev, 1026 imen in 606 strani, od Abram do Juvančič. Druga knjiga 4 snopiče, 1067 imen in 672 strani, od Kacin do Pirjevec. Tretja knjiga 4 snopiče, 788 imen in 648 strani, od Pirjevec do Theuerschuh. Četrta knjiga 3 snopiče in 2 Dodatka, 496 strani in še 2 snopiča Dodatka po 160 strani, 540 imen in še okr. 500 imen v Dodatku.

Rado Lenček: Začetki znanstvenega preučevanja manjših slovanskih jezikov

Rado Lenček, profesor na univerzi Columbia v New Yorku, je med vojno in po njej učil na slovenskih srednjih šolah v Gorici in Trstu in sodeloval na tržaškem Radiu. Leta 1956 se je preselil v ZDA, dosegel na univerzah v Chicagu in na Harvardu v Cambridgeju diplomo in doktorat in od 1962 poučuje slovanske jezike in literature na raznih ameriških univerzah, od 1974 je redni prof. na Columbi. Izpopolnjeval se je na svetovnih univerzah, med drugim v Petrogradu in Moskvi. Počasi je postal vodilni slavist in največji slovenist v ZDA. Izdal je vrsto knjig o slovenskem jeziku, med drugim znanstveno slovnico slovenskega jezika **The Structure and History of the Slovene Language** (1982).

Lani pa je Lenček izdal 400 strani debelo knjigo **The Beginnings of the Scientific Study of Minor Slavic Languages: The Correspondence between Jan Baudouin de Courtenay and Vatroslav Oblak**. Po slovensko: Začetki znanstvenega preučevanja manjših slovanskih jezikov: Dopisovanje med Janom Baudouinom de Courtenayem in Vatroslavom Oblakom. Izšla je pri Slavica Verlag Kovač v Münchnu, ki jo je ustanovil in do smrti vodil dr. Trofenik ter jo dvignil do svetovnega ugleda.

Kdo sta dopisovalca?

Jan Baudouin de Courtenay je bil po rodu Poljak, a je smel do konca prve svetovne vojne delovati samo v Rusiji,

V celoti ima PSBL 3.421 gesel ali imen pomembnih Primorcev, strani pa je 2.350. Prišteti bo treba še Dodatek.

Sodelavci so počasi naraščali, od začetnih 19 do 80 v 18. snopiču. Skoraj polovica jih je iz nekdanje Primorske in Ljubljane, ostali iz Trsta in Gorice. Vsi delajo iz idealizma in samo zavzetost sodelavcev je pomagala, da je PSBL resno izhajal in prišel do zaključka.

Tiskarna Budin v Gorici je z velikim razumevanjem in naklonjenostjo postavljala in skrbela za leksikon, za kar ji gre vsa zahvala.

Martin Jevnikar

ker je bil znan narodnjak. Rodil se je 1845 v Radzyminu, umrl 1929 v Varšavi. Visokošolske študije je dovršil v Varšavi 1866, potem se je izpopolnjeval v Nemčiji. Od 1870 do 1875 je bil prof. primerjalnega jezikoslovja v Petrogradu, potem na drugih ruskih univerzah, šele 1918 je prišel v Varšavo. Na Slovenskem je bil sedemkrat od 1872 do 1901, raziskoval je predvsem rezijanska narečja, nadiške in terske govore in druga narečja in povsod iskal tipiko, leksiko in glasovno stanje. Velik uspeh prvih raziskovanj je vzorna dialektološka monografija **Opyt fonetiki rez'janskih govorov**, Petersburg 1875.

Vatroslav Oblak se je rodil 1864 v Celju. Na dunajski univerzi je pri prof.

Jagiču doštudiral slovansko in primerjalno jezikoslovje, 1891 je doktoriral in odšel s štipendijo v Makedonijo študirat tamkajšnja narečja. Turki so ga imeli za špijona, zato so ga marca 1892 zaprli, po posredovanju pa izgnali. Maja 1892 je odšel na dalmatinske otoke študirat čakavščino. Januarja 1893 se je habilitiral za južnoslovansko filologijo in začel predavati v Gradcu, že v jeseni 1895 se mu je zdravje tako poslabšalo, da je moral domov, kjer je 15. aprila 1896 umrl. Z Baudouinom de Courtenayem se je seznanil najbrž preko Davorina Trstenjaka in kot petošolec mu je pisal 28. dec. 1881 prvo pismo v Kazanj s prošnjo za neke njegove spise. Odslej si je do smrti z njim redno dopisoval in postal njegov vnet učenec. Courtenay mu je vestno odgovarjal v lepi slovenščini.

Lenček je napisal v knjigo uvodno študijo v angleščini, nato je objavil pisma v faksimilu in v transkripciji, in sicer tako, da sledi pismo k pismu (kot pri vprašanih in odgovorih), objavljena so vsa pisma obeh dopisovalcev. To je novost v slov. literaturi, ker objavljamo le ena pisma, druga navajamo samo v opombah. Avtor je vsa pisma bogato komentiral v angleščini, slovenska so le pisma.

Izvirnike je dobil Lenček v Arhivih Ruske akademije znanosti v St. Petersburgu, prepisi pa so tudi v Strokovni knjižnici Slavističnega seminarja univerze na Dunaju. V knjigi je tudi izčrpna bibliografska dokumentacija. Spet uspeh slovenskega znanstvenika v svetu.

Martin Jevnikar

Obširna nemška monografija o arhitektu Jožetu Plečniku

Ugledna salzburška založba Residenz Verlag je ob koncu lanskega leta izdala pomembno knjižno novost iz peresa slovenskega umetnostnega zgodovinarja Damjana Prelovška. V obširni študiji z naslovom »Josef Plečnik 1872-1957« in s podnaslovom »Architectura perennis« (kar v prevodu iz latinščine pomeni Večna arhitektura) je v Ljubljani živeči avtor v besedi in sliki v 340-strani obsegajoči knjigi velikega formata predstavil nemški javnosti ce-

lotno delo mednarodno pomembnega slovenskega arhitekta.

Prelovšek je eden najuglednejših raziskovalcev Plečnikovega doprinosa k slovenski in k srednjeevropski arhitekturi. O tem je napisal v slovenščini več študij, pred sedanjo monografijo o celotnem Plečnikovem delu pa je že leta 1979 v dunajski ediciji Tusch v obširni publikaciji predstavil Plečnikovo prvo dunajsko ustvarjalno fazo med leti 1886 in 1914.

Pričujoča monografija na utemeljen in natančen način prikaže celotni ustvarjalni lok velikega slovenskega arhitekta od njegovega dunajskega začetnega obdobja preko sodelovanja s prvimi predsedniki nekdanje češko-slovaške republike Masarykom pri obnovi praškega gradu in nekaterih drugih objektov do Plečnikove vrnitve v Ljubljano s posebnim doprinosom slovenski arhitekturi.

Prelovšek zna Plečnikove stavbarske značilnosti povezati s širšimi silnicami časa. Plastično prikaže Plečnikovo univerzalni pomen, njegovo samosvojo arhitekturo, ki korenini na treh predpostavkah: v izročilu antike, v teorijah nemško-avstrijskega zgraditelja dresdenske Opere in novega dela dunajskega cesarskega dvora, muzejev in Burgtheatra Gottfrieda Semperja ter v upoštevanju novodobne jugendstilske dunajske arhitektonske prenovi Otta Wagnerja.

Prelovšek prikaže Plečnikovo začetno oblikovanje v sklopu estetskih konceptov Otta Wagnerja, katerega učenec je bil, vendar istočasno pokaže, kako je Wagnerjeve v bistvu racionalne, enostavne geometrične oblike preusmeril

v novo, iz sakralne ponotrjenosti rastočo monumentalnost.

Dragoceno knjigo o Plečniku krasi in bistveno dopolnjuje izredno obširno barvno slikovno gradivo, ki dokumentira vse glavne poteze Plečnikove arhitekture.

Prelovškova zasluga je, da je predstavil Plečnika nemški in mednarodni javnosti kot slovenskega arhitekta s presežno evropsko vrednostjo. Prikazal je umetniško moč njegove arhitekture, po drugi strani pa jo je vključil v analitično razčlenjeni splošnokulturni evropski kontekst. Nakazani so tudi Plečnikovi stiki z nekaterimi evropskimi osebnostmi javnega življenja, z Masarykom, s tovarnarjem Zacherlom, ki je bil ugleden pristaš avstrijskih krščansko-socialnih demokratov in znanec dunajskega župana Karla Luegerja. Prikaže tudi Plečnikova pozna leta, njegovo postopno zožitvev in osamitev v realno-socialistični Ljubljani po letu 1945.

Knjiga je natisnjena na dragocenem papirju. Iz slovenščine jo je prevedla Dorothea Apovnik. Posamezen izvod stane okrog 1400 šilingov, oziroma 200 mark.

Lev Detela

GLASBA

Pri kraju je prvi del koncertne sezone Glasbene matice

Z nastopom dua Tomaž Lorenz (violina) — Alenka Šček (klavir) se je v dvorani Miela (bivšem domu pristaniških delavcev) 18. decembra 1992 sklenil prvi del letošnje koncertne sezone tržaške Glasbene matice. Za nastopom Slovenske filharmonije, o katerem smo že poročali, sta bila na vrsti še 21. novembra zbor »Jacobus Gallus« iz Trsta pod vodstvom Stojana Kureta in 26. novembra duo Stelia Doz (sopran) — Neva Merlak (klavir).

Kljub finančnim in drugim tehničnim težavam mora biti ocena prvega dela koncertne sezone laskava, saj je v stilnem in repertoarnem smislu pomenila pravo novost. Umetniški svet Glasbene matice si je namreč letos resno zastavil vprašanje, kakšen naj bo doprinos osrednje slovenske glasbene ustanove tržaški glasbeni kulturi. Spoznanje, da mora biti poudarek naših koncertov na domačih izvajalcih in sklada-

teljih, je privedlo do tega, da je lahko tržaško občinstvo na dosedanjih koncertih globlje spoznalo glasbo Marija Kogoja, morda največjega muzika, kar jih je dosedaj imelo naše mesto. Tako je zbor »Gallus« kar ves svoj program namenil Kogojevim vokalnim partituram. Sopranistka Dozova je Kogojeve samospeve postavila v okvir tedanjega srednjeevropskega glasbenega snovanja, Tomaž Lorenz pa je poleg skladb Dallapiccole in Brittna izvajal tudi sloviti Kogojev Andante, ki je prav lani doživel prvo izvedbo tudi na Japonskem.

Kogojevo leto je za nami, začenja pa se tudi drugi del koncertne sezone. Nastopali bodo: klavirski duo Zonta — Zuppin (4. februarja), Pihalni trio (18. februarja), Godalni kvartet GM s fagotom (11. marca), kvartet iz Minska (6. aprila) in Ljubljanski madrigalisti (22. aprila).

T.S.

*Prispevajte
v sklad za kulturo
in za naš sedež
v središču mesta*

AKCIJA
10.000 LIR
ZA KULTURO

Deset let knjižnice Dušana Černeta v Trstu

Minilo je deset let od ustanovitve knjižnice Dušana Černeta. Predlog o ustanovitvi knjižnice je bil sprejet na občnem zboru Slovenske prosvete 27. januarja 1983. Uradno pa je bila knjižnica ustanovljena z notarskim aktom 25. novembra 1983. Še istega leta se je pričela inventarizacija in katalogizacija knjižnega gradiva. Vzpostavili smo stike s knjižnicami v Sloveniji, predvsem z Narodno in univerzitetno knjižnico, z raznimi ustanovami in posamezniki v domovini, v zamejstvu in zdomstvu. V letih obstoja naše ustanove smo zbrali ogromno knjižnega gradiva, predvsem knjižne izdaje in periodični tisk zdomskih Slovencev. Prejeli smo tudi veliko knjižnih darov posameznikov iz Trsta in Gorice, nekaj knjižnih zapuščin slovenskih duhovnikov, kulturnih delavcev in politikov iz zamejstva. Priredili smo nekaj knjižnih razstav ter izdali tri bibliografije in sicer: Bibliografijo slovenskega periodičnega tiska v Italiji 1945-1980, Bibliografijo slovenskega tiska v Argentini 1945-1987 — I. del Knjižne izdaje, ter Bibliografijo slovenskega tiska v Argentini 1945-1987 — II. del Periodične izdaje. V pripravi pa je bibliografija slovenskega tiska v Veliki Britaniji 1945-1990. Po predvidevanju, naj bi to delo izšlo jeseni 1993.

Delovanje knjižnice v letu 1992

V desetem letu rednega delovanja naše knjižnice smo nadaljevali z rednim delom, to je z inventarizacijo, s katalogizacijo, z navezovanjem stikov ter z zbiranjem slovenskega zdomskega tiska ter s pripravami na izdajanje slovenskih bibliografij.

1. Inventarizacija

Tudi v preteklem letu se je knjižni fond knjižnice povečal za nadaljnjih 540 enot, tako da je bilo konec leta 1992 v knjižnici Dušana Černeta inventariziranih 5.600 enot knjižnega gradiva. V preteklem letu smo pričeli z inventarizacijo drobnega tiska. Tako smo uvedli novo inventarno knjigo, ki je namenjena inventariziranju drobnega tiska. V to inventarno knjigo bomo inventarizirali predvsem slovenski zdomski tisk in si-

cer lepake, letake, vabila, sporede prireditvev, fotografije itd. V lanskem letu smo v to inventarno knjigo vpisali 108 izdaj slovenskega drobnega tiska. S tem delom bomo nadaljevali tudi v prihodnjih letih, saj imamo v naših skladiščih na tisoče primerov drobnega tiska.

2. Katalogizacija

V letu 1992 smo nadaljevali s katalogizacijo knjižnega gradiva. V glavni katalog je bilo lansko leto vloženih 408 knjižnih listkov. V katalog slovenskega zdomskega tiska je bilo vloženih 106 kartotečnih listkov, tako da je bilo ob koncu lanskega leta v glavnem katalogu 4.731 in v katalogu slovenskega zdomskega tiska 1.365 kartotečnih listkov. V signaturni katalog je bilo vpisanih 208 zaporednih knjižnih izdaj.

3. Stiki

Tudi v preteklem letu smo se trudili in še bolj okrepili stike z dosedanjimi sodelavci in podporniki. Vzpostavili smo tudi nove stike in tako še bolj razširili krog prijateljev naše ustanove. Velikega pomena pa je naše večletno sodelovanje z Narodno in univerzitetno knjižnico v Ljubljani kakor tudi z Slovensko izseljensko matico. V preteklem letu smo še posebej utrdili in poglobili sodelovanje s knjižnico Studia Slovenica, ki jo vodi gospod John Arnež.

4. Prostori

Že v lanskoletnem poročilu o delovanju knjižnice smo omenili, da se je knjižnica preselila v drugo nadstropje v ul. Donizetti. Sedaj pa smo te prostore opremili z novimi policami in z ustreznim pohištvo.

5. Novice knjižnice Dušana Černeta

V lanskem letu smo v reviji Mladika objavili dve številki novic Knjižnice Dušana Černeta. Z objavo novic bomo nadaljevali tudi v tem letu in s tem pripomogli k spoznavanju našega delovanja in k izpopolnjevanju knjižnega gradiva.

6. Bibliografija

V pripravi je Bibliografija slovenskega tiska v Veliki Britaniji. Prav tako je v pripravi seznam periodičnega tiska, ki ga hrani naša knjižnica.

7. Izposoja

Leta 1992 smo izposodili 204 knjig in periodičnega tiska. Precej tiska smo fotokopirali za razne ustanove in posameznike.

Nekaj zanimivosti in novosti

V preteklem letu je izšlo več knjig, ki obravnavajo dogodke slovenske pomladi in boj za samostojno in svobodno državo Slovenijo. Prva taka knjiga je Janeza Janše »Premiki«, o kateri smo že poročali v prejšnji številki naših novic. Sedaj pa bomo poročali o naslednjih knjigah:

Dimitrij Rupel: Skrivnost države

Dimitrij Rupel, ena vodilnih osebnosti nove Slovenije, nam v knjigi predstavlja svoj pogled na leta 1989-1992. Avtor zaključuje pripovedovanje s sledečimi besedami: »V knjigi, ki je zdaj končana, sem napravil obračun svojega političnega delovanja. Ker pri postavljanju slovenske države nisem bil le opazovalec, ampak tudi udeleženec, je knjiga oseben obračun in neravnodušno poročilo. Želim si, da bi stavba, ki smo jo postavljali v zadnjih treh, štirih letih, ostala trdna še dolgo časa.«

Ciril Zlobec: Lepo je biti Slovenec, ni pa lahko

Zlobčeva knjiga Lepo je biti Slovenec, ni pa lahko raste vsa iz sedanjosti, iz avtorjevih in narodovih izkušenj, je torej v celoti aktualna, pogosto tudi polemična, vendar miselno in čustveno tako bogata, da presega čas, v katerem je bila napisana.

Andrej Capuder: Mozaik svobode

V uvodu knjige avtor pravi sledeče: »Teksti, ki so objavljeni v pričujoči knjigi, predstavljajo izbor iz zadnjih sedmih let (1985-1992) nastopanja v politiki in kulturi. Danes, bore nekaj let po razpadu komunizma, že ni več povsem razvidno, kaj je bilo v preteklosti bolj ali manj pomembno, bolj ali manj tvegano, človeka vredno ali ne vredno. Dejanja pogumnih posameznikov, ki so odpirali razpoke v totalitarni trdnjavi, se polasča množica, kmalu bodo last šolskih knjig, se pravi vseh in nikogar.«

SLOVENSKA AGENCIJA ZA BOLJŠO VOLJO

1.

Na Trgovsko akademijo v Trstu je prišlo pisemce

Ja, pisemce. Odkod? Iz Celovca. Od koga? Od Mohorjeve družbe. Naslovljeno komu? Nekemu gospodu. Ime in priimek? »Gospod Žiga Zois, Trgovska akademija, Strada di Guardiella-Vrdelska cesta 13/2...« Vsebina pisma: založniška propaganda.

Dan potem pa je iz Trsta odromal odgovor gospoda Žige Zoisa. Čuku je prišla v roke kopija.

»Trst, na dan sv. Neže 93

Mohorjeva družba - Klagenfurt-Celovec,
Viktringer Ring, Austria

Draga Mohorička,

hvala za pisemce. Teh dve sto let, odkar sem na boljšem, se me še živ slovenski krst ni spomnil tako, kakor si se me ti. Sama znanost, sama slavistika in muzeji, nič prisrčnega za človeka, ki je le nekaj naredil za slovensko kulturo. Ti pa, z zamejsko prisrčnostjo: »Dragi Žiga!«

Ganjen te vprašam, ljuba Mohorička: naj ostaneva samo pri tem? Ne bi ti lahko malce skočila v ta naš južni konec, kjer za silo citrone cveto? Tukaj bi nama lahko minila kaka prav lepa ura. Prav blizu je znamenita restavracija s slovenskim imenom »Suban«, z veliko izbiro morskih sadežev. Ali pa skočiva pokusit kraški pršut in teran h Krasu na Repentabor. Ali pa se vzameva pod roko in se sprehodiva ob morju, po Miramarskem parku, čisto vzdušje Avstrije...

Saj nisem za »vrč če«, kot pravijo Kraševci, še sem pri močeh, tisti, ki me vidijo v bronastem kipu na dvorišču Trgovske akademije, pravijo, da sem fanj dedec («un omo

che xe un omo,« je rekel neki Italijan). In navsezadnje sem baron, Žiga (Sigismund) baron Edelsteinski.

Draga Mohorička, srček že dela tika taka —

Žiga«

2.

Stalinov telegram tov. Špetiču

»Na položaju

Dorogoj tovaršč Špetič,

sem, kjer se nahajam, je prišla prva številka ISKRE, GLASA KOMUNISTOV, ki si jo začel izdajati v Trstu. Nimaš pojma, kakšna osvežitev je bila to zame tukaj na toplem. Ko da sem zllil vase sod limonade! Sprejmi mojo borbeno čestitko!

S tov. Kardeljem (ljubiva se ravno ne, a na kozarec žvepla le stopiva skupaj) sva govorila o tem, da bi bila velika škoda za svetovni proletariat, če bi ti ostal samo pri nekem tedniku iz štirih strani. ISKRA se mora razgoreti! Iti mora v množice! Zato ti posredujem idejo, do katere sva prišla.

Ne bi tam na Božjem polju pri Proseku priredil recimo festival ISKRE?

Program ne bi bilo težko sestaviti. Recimo: Za slavnostnega govornika povabiš Armanda Cossutto (na lepakih napišeš »Košuta«, pa je vaš), za kulturni del povabiš Partizanski pevski zbor, da zapoje *Širaká straná majá radnája...*, iz Radovljice povabiš pesnika Mateja Bora, da zrecitira Himno Stalinu iz slavnih dni revolucije, morda poskušaš dobiti tudi kakšnega slovenskega škofa (končno bi prišel na kraj, ki se imenuje Božje polje). Festivalu pa lahko daš tudi bolj poudarjen mednarodni značaj, lahko povabiš nekaj tovarišev od drugod, kakšnega Ping pong činga iz Kitajske, kakšnega Bumba Fragarosa s Kube.

Smrt fašizmu itd.

Josip Visarjonovič

Še moj pripis: treba je v množice!

Edvard Kardelj«

3.

ČUK sprašuje

Slovenski predsednik Kučan je okrog božiča rekel, da je treba dati slovenski državi dušo. Jaz, ČUK, se ob tem sprašujem: Kaj čakajo organizatorji teološkega tečaja v Ljubljani, da ne povabijo Kučana med predavatelje? Kaj čakajo prireditelji vsakoletnega katehetskega tečaja v Mirnu?

PISMA

PISMO S. MARIJE SREŠ IZ INDIJE

Tanakhala, 21.12.1992

Draga ga. Zora in MLADIKA!

Šele danes lahko odpošljem to božično okrožnico. Izgleda, da po tolikih viharnih dneh, pošta zopet deluje.

Res, izgledalo je, da je vsa Indija ponorela, ko so 6. t.m. podrli mošejo. Morda je svet odprl oči in videl, da je težko biti v Indiji vsem, ki niso Hindujci... Da Indija ni Koromandija, niti dežela nenasilja,

pač pa najbolj kruta dežela, ki sem jo kdaj videla... Čeprav moram sama biti tiho — čeprav se zgražam nad tem, kako so Hindujci Muslimane žive kurili — ker se na nekdanjem jugoslovanskem območju godi še kaj bolj zverinskega...

Ahmedbad sem zapustila kot tat, zgodaj jutraj v temi, še ko se je policijska in vojaška straža menjala, ker nas niso pustili na ulico več deset dni. Potovala sem z vlakom in potem še z nekim privatnim avtom... Res, sestre so mislile, da vidijo prikazen — ker v taki situaciji ni nobeden potoval. Tukaj je življenje primitivno, žene so pa živahne, ustavarjalne in delav-

ne — kot vsepovsod. Malo me zebe v kolibi, opoldne pa sonce vroče žge.

Malo pred prihodom mi je p. Jože Cukale poslal Mladiko z mojim intervjujem. Ko sem ga čitala, so mi solze polnile oči — tako globoko ste mi segli v bit, tako globoko spoznali... Tega ne more storiti vsak! In še tako lepo sliko ste dali zraven. Ali ste sama slikala! Če imate en izvod, mi jo, prosim, pošljite.

Naj bo božič topel, Novo leto pa ustvarjalno in ljubeznivo. To želim Vam, Vašemu možu, otrokom, pa tudi vsem prijateljem pri Mladiki.

Marija Sreš - Indija, Gujarat

LISTNICA UPRAVE

PODPORNE NAROČNINE SO NAKAZALI:

Ivan Peterlin, Trst 50.000 lir; Oskar Simčič, Gorica 40.000 lir; Dom Šolskih sester, Dolina 50.000 lir; Sandi De Luisa, Trst 50.000 lir; Adriana Crapesi, Trst 40.000 lir; Nadja Malalan, Devin 50.000 lir; Adrijan in Mirjam Pahor, Devin 50.000 lir; Svetozara Škrlić, Salež 40.000 lir; Lucijan Drole, Gorica 50.000 lir; Katja Klanjšček, Gorica 50.000 lir; Miro Tavčar, Devin 40.000 lir; Livia Furlan, Mavhinje 40.000 lir; Marija Marušič, Gorica 50.000 lir; Gabriella Schart, Nabrežina 80.000 lir; Mirka Košuta Cvijovič, Sv. Križ 50.000 lir; Marija Žvokelj, Gorica 50.000 lir; Benjamin Černic, Sovodnje ob Soči 50.000 lir; Natalia Vecchiet, Trst 40.000 lir; Drago Štoka, Opčine 50.000 lir; Irena Vrtovec, Gorica 50.000 lir; Remo Devetak, Gorica 57.000 lir; Justina Slavec, Boršt 40.000 lir; Julka Štrancar, Trst 80.000 lir; Pavel Zlobec, Milje 60.000 lir; Družina Repinc, Opčine 50.000 lir; Martin Kraner, Gorica 40.000 lir; Silvana Markuža, Nabrežina 100.000 lir; Marija Grisanj, Žavljje 100.000 lir; Vera Hmeljak, Trst 40.000 lir; Vilma Kobal, Trst 50.000 lir; Alojz Debelis, Trst 50.000 lir; Milan Sfiligoj, Videm 50.000 lir; Alenka Terčič, Gorica 50.000 lir; Stanislav Soban, Trst 60.000 lir; Zorko Gorjan, Mačkollje 40.000 lir.

DAROVI V TISKOVNI SKLAD:

Herman Jazbec, Nabrežina 50.000 lir; Rafael N., Trst 100.000 lir; Pavla Škrbec, Miren 50.000 lir; Željka Simčič, Gorica 20.000 lir; Zvonko Simčič, Števerjan 25.000 lir; Judita Gujznik Kariš, Trst, v spomin na pokojnega očeta 50.000 lir; Olga Ban, Trst 10.000 lir; Neva Fonzari, Denver-ZDA 25.250 lir; Francka Horvat, Buenos Aires 13.834 lir; Alojz Povhe, Speicher-Švica 3.700 lir; Žarko Škerlj, Mačkollje 5.000 lir; Anna Ferluga, Trst 5.000 lir; Bogumila Doljak, Nabrežina 5.000 lir.

DAROVI ZA SEDEŽ NA DONIZETTIJEVI:

Prof. Jelka Šah, 100.000 lir; N.N. 400.000 lir; T.S. 100.000 lir.

Vsem prisrčna hvala!

ZA SMEH IN DOBRO VOLJO

Na obisku pri očetu v bolnišnici.

— Kako si se pa ti naučil plesati?
— Na radijsko glasbo.
— Sem si kar mislila, saj plešeš tudi vse radijske motnje.

— Jože, nevesta je pa res revše. Suha je kot trlica.

— Nič čudnega, ko pa je dve leti lovila moža.

— Nikoli se ne bi poročila s teboj, če bi vedela, da si takšen cepec.

— To bi lahko opazila že tedaj, ko sem očeta prosil za tvojo roko.

— Z možem se sijajno razumeva. Oba imava iste interese in se ukvarjava z istimi problemi: z menoj.

— Oče, kaj so to izgubljena dekleta?

— To so tista, ki jih najlaže najdeš.

— Očka je rekel, da imamo za težke račune kompjuter.

— Imaš rad purana?
— Zelo. To je poleg race moja najljubša kura.

— Kdaj pa si je Jaka izpahnil roko?
— Včeraj v gostilni, ko je kazal, kako veliko ribo je ujel.

»Zakaj si pustil svojega zobozdravnika?«

»Ker mi je šel s svojim vrtnjem na živce.«

Preprosta moža sta si ob odhodu iz bolnice za živčne bolnike obljubila, da se bosta obiskovala.

Lepega dne je eden od njiju videl, kako prihaja drugi k njemu, pa se je skrtil.

Prišlek je pri vratih pozvonil. Drugi se je iz hiše oglasil: »Me ni doma.« »Potem je pa dobro,« je rekel prvi, »da nisem prišel.«

— Ali veš, kdo je France Prešeren?

— Vem, ...

— Pa veš, kdaj se je rodil?

— Vem, gospodična.

— Pa veš tudi, kaj je napisal?

— Vem.

— Vse veš. Sedi! Odlično.

Od obrtniških izkušenj v trgovinsko dejavnost

Korsič

Anton Korsič

- Serijsko pohištvo
- Pohištvo po meri
- Preureditve

Prodajalna:

TRST, Ulica S. Cilino 38
Telefon 040/54390

Dom in delavnica:

TRST, Ulica D. Chiesa, 91
Telefon 040/571326

POSEBNI POPUSTI!!

OBIŠČITE NAS!